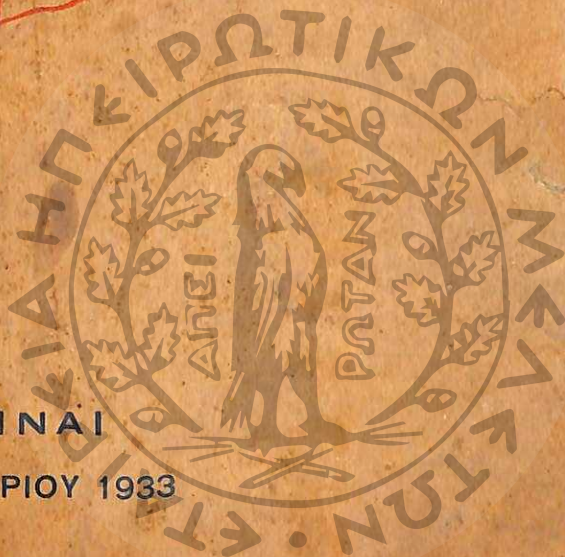

ΕΤΟΣ Β΄

ΤΕΥΧΟΣ 1

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΑΘΗΝΑΙ

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1933

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΓΕΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ, ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΓΡΑΦΕΙΑ: 8 ΟΔΟΣ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ (ΣΤΟΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ) ΑΘΗΝΑΙ

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 8

Ετησία συνδρομή (24 τεύχη) εσωτερικού προπληρωτέα δραχμαί 180.

Ετησία συνδρομή εξωτερικού προπληρωτέα : £ 0.15.0

(ή ανάλογως εἰς οἰονδήποτε ἄλλο νόμισμα)

Επιστολαί καὶ ἐμβάσματα πρὸς τὸν κ. **ΑΝΔΡΕΑΝ Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΝ**—Λυκούργου 8

ΕΤΟΣ Β'. ΤΕΥΧΟΣ 1

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1933

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Ο ΗΘΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ	ΑΧ. ΚΥΡΟΥ 1
ΠΤΩΧΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑ 4
Η ΝΕΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΝΑΤΡΟΦΗ	Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΔΟΥ 6
Η ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΙΣ	Κ. Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 7
ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΘΟΥ	Ρ. ΘΗΕΝΙΝ 16
Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΙΤΑΛΙΑΣ (GRECIA SALENTINA)	Δ. ΛΑΜΠΤΙΚΗ 23
Η ΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΑ	Σ. ΣΚΙΠΤΗ 35
ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ	37

(Πολιτική Κίνησις, Οικονομική Κίνησις, Κοινωνική Ζωή, Γράμματα καὶ Τέχναι, Βιβλιογραφία, Ἀλληλογραφία κλπ.)

ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ :

Θ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ, Καθηγητοῦ Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν

ΜΙΧΑΗΛ ΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΟΥΟΝΑΡΟΤΤΙ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΕΤΟΣ Β'.

ΤΕΥΧΟΣ Ι

Ο ΗΘΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ

Υπὸ τοῦ κ. Ἀχιλλέως Κύρου, Διευθυντοῦ τῆς Ἐφημερίδος «Ἐστία»

Εὐχαρίστως ἀποδέχομαι τὴν πρόσκλησιν τοῦ καλοῦ περιοδικοῦ «Πολιτισμός» ὅπως γράψω μερικὰς γραμμάς ἐπὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως. Εὐχάριστα πράγματα, δὲν ἤμπορῶ δυστυχῶς νὰ γράψω. Ὅ,τι καὶ

ἀν γράψῃ κατὰ τὰς στιγμὰς αὐτὰς δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ διαπνέεται ἀπὸ τὴν γενικὴν, τὴν στιγμὴν ἀγωνίαν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται ὅλοι οἱ παρακολουθοῦντες τὴν γενικὴν κατάστασιν, διὰ τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξίν της. Καὶ ἡ ἀγωνία αὕτη δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὸν φόβον τῆς δημιουργίας νέων ὀλικῶν ζημιῶν, τόσον διὰ τὰ ἄτομα ὅσον καὶ διὰ τὰ Ἕθνη, ἀλλὰ παντὸς εἰς τὴν ἀόριστον ἀκόμη ἀνησυχίαν ὅτι ἀπειλεῖται κάτι τὸ

πολὺ σημαντικώτερον καὶ πολυτιμότερον : αὐτὸς ὁ πολιτισμός, αὐταὶ αἱ γενικαὶ γραμμαί, αἱ κατευθύνουσαι τὴν ὅλην ζωὴν μας, αὐτὸ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ζῶμεν ὡς ἄνθρωποι, τοῦ νὰ καθίστῶμεν μὲ ἐργασίαν, μὲ κόπους, μὲ ἀγῶνας καλυτέραν τὴν ζωὴν τὴν ἰδικήν μας καὶ τὴν ζωὴν τῶν προσφίλων μας. Βέβαια ἡ ἀγωνία αὕτη εἶναι παγκόσμιος, ὅπως παγκόσμια πρέπει νὰ εἶναι καὶ τὰ μέτρα, μὲ

τὰ ὁποῖα θὰ διορθωθῇ κάπως ἡ σημερινὴ κακὴ κατάσταση καὶ θὰ ἀποτραπῇ ὁ ἄμεσος κίνδυνος, ὁ ἀπειλὴν τὸν πολιτισμόν μας. Ἀλλὰ ἡμεῖς ἐδῶ κάτω εἰς τὴν μικρὰν Ἑλλάδα, δὲν ἤμποροῦμεν βέβαια νὰ συστήσωμεν εἰς τοὺς ἄλλους τί πρέπει νὰ κάμουν. Δι' αὐτὸ ἡ ἀγωνία μας περιορίζεται μοιραίως ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ τόπου μας, καὶ αἱ προσπάθειαι ὅλων μας τείνουν εἰς τὸ νὰ εὕρουν τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα θὰ μειωθοῦν αἱ συνέπειαι τῆς παγκοσμίου κρίσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ δυνηθῇ αὕτη νὰ ὑπερβῇ τὴν σημερινὴν κρίσιμον περίοδον, χωρὶς νὰ καμφθῇ, χωρὶς νὰ ὑποστῇ ζημίας ἀνεπανορθώτους.

Δὲν πρόκειται νὰ εἰσέλθω εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς χώρας καὶ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ληφθοῦν διὰ νὰ προληφθῇ ἡ καταστροφὴ τῆς, διότι δὲν ἔχω καμμίαν ἀπολύτως ἀρμοδιότητα ἐν προκειμένῳ. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐπιθυμῶ νὰ τονίσω, εἶναι ὅτι πρέπει γὰρ προσελοχὴ ἐντελῶς ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴν μας ὁ ἠθικὸς παράγων, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν γενικὴν κατάστασιν τῆς

χώρας μας, παίζει τόσο τον τουλάχιστον ρόλον, όσον και ο καθαρώς οικονομικός: θα έτολμοσα μάλιστα να ισχυρισθώ, ότι παίζει και περισσότερο ρόλον. Φοβούμαι δέ ότι η Έλλάς ειδικώς υποφέρει περισσότερον από τον κλονισμόν της έμπιστοσύνης και από την διαταραχήν της ήθικης τάξεως και ιεραρχίας, παρά από τας συνεπείας της παγκοσμίου οικονομικής κρίσεως. Κυβερνητικά και υπουργικά ανωσως, καταχρήσεις ανωτάτων υπαλλήλων, χρεωκοπία τραπεζιτικών και άλλων οικονομικών ιδρυμάτων, έδημιούργησαν μίαν ατμόσφαιραν δυσπιστίας και δισταμίας, ατμόσφαιραν απιστίας και έγκληματικότητας, η οποία ανακόπτεται την εργατικότητα και επιχειρηματικότητα του Έλ- λήκα και εντύπωση, ότι κανείς δεν πληρώνει δι' εαυτήν ποτε παρεκτροπήν, ότι κυρώσεις δεν υφίστανται και ότι το Κράτος το όποιον θα έπρεπε να προστατεύη τους καλούς πολίτας, τους εκπληρο- νούντες τας υποχρεώσεις, τους τι- μώνοντας την υπογραφήν των, τους αγωνι- ζόμενους δι' να μη όφείλουν, προστατεύει τουναντίον συστηματικώς τους όφειλοντας, τους κακοπληρωτάς, τους χρεωκόπους. Σει- ρά κυβερνητικών μέτρων, εκ των οποίων άλλα μόνον υπηγορεύοντο πράγματι ως σκλη- ρά ανάγκη από την κατάστασιν, άλλα δέ ελήφθησαν με κάποιαν επιπολαιότητα, έ- πληξαν καιριώτατα τους Έλληνας εκεί- νους, οι όποιοι κατορθώσαντες έπειτα από κόπους, αγώνας και θυσίας ολοκλήρου ζωής να σχηματίσουν μίαν μικράν περιου- σίαν, ως καλοί πολίται ένεπιστεύθησαν τας οικονομίας των εις την προστασίαν του Κράτους, πιστεύσαντες εις το έθνικόν του νόμισμα, εις τας χρεώγραφάς του, εις την οικονομικήν του τιμότητα. Τουναντίον δέ αι Κυβερνήσεις έφαινοντο άμιλλώμεναι εις την έκδοσιν διαταγμάτων και εις την ψήφισιν νομοθετημάτων, δι' των οποίων κάθε δυνατή εύκολία παρείχετο εις τους όφειλοντας και εις τους κακοπληρωτάς δι' να πληρώσουν όσον το δυνατόν μικρότερον ποσοστόν της όφειλής των και να το πληρώ-

σουν με όσον το δυνατόν περισσότερας ά- ναβολάς και παρελκύνσεις. Όταν δέ όλα αυτά συνδυασθουν με την έλλειψιν αίαισθή- ποτε αυστηράς κυρώσεως, δι' τους άναμ- φισθητήτως καταχρασθέντας το δημόσιον χρήμα ή τας ύπουργήματά των, όταν συν- δυασθουν, με την καθημερινήν από των στηλών των έφημερίδων περιγραφήν των όργικων άπολαύσεων των καταχραστών και κλεπτών του δημοσίου χρήματος, τότε εύκολα ήμπορεί να έννοήση κανείς πώς έδημιουργήθη ή ατμόσφαιρα αυτή της γε- νικής χρεωκοπίας, την όποιαν προσφυώς ώνόμασεν ο Διοικητής της Έθνικής Τρα- πέζης «χαβάν του γενικού χαγώματος», ατμόσφαιρα, ή όποία είναι κυριολεκτικώς καταστρεπτική δι' την όλην οικονομικήν ύπόστασιν ενός άστικού Κράτους. Μέσα εις την ατμόσφαιραν αυτήν κανείς δεν έμ- πιστεύεται πλέον τας οικονομίας του εις την δραχμήν, ή εις τας έθνικά χρεώγρα- φάς, ή εις τας Τραπεζάς, κανείς δεν έχει διάθεσιν να εργασθή, όταν φοβείται ότι ο καρπός των κόπων του, θα έξανεμισθή μίαν ώραίαν ήμέραν, κανείς δεν τολμά να δανεί- ση τας χρήματά του, όταν φοβείται ότι θα του «τά φάνε» αύριον, κανείς δεν τοποθε- τεί τας χρήματά του εις Άνωνύμους Έται- ρίας, όταν γνωρίζει με πόσην εύκολίαν χρεωκοπούν αι άνώνυμοι αύται έταιρίαι, πόσον αερώδης ή μάλλον άνύπαρκτος εί- ναι ο σχετικός έλεγχος του Κράτους και πόσον προβληματική είναι ή τιμωρία των δολίων χρεωκόπων, κανείς δεν πληρώνει τους φόρους του εις το Δημόσιον, όταν εί- ναι βέβαιος ότι άργά ή γρήγορα θα έκδο- θή δι' τους κακοπληρωτάς ένα διάταγμα, με παντοίας φορολογικάς διευκολύνσεις. Και το μοιραίον αποτέλεσμα της τοιαύτης ατμοσφαιρας είναι να μειώνωνται άπελπι- στικώς αι εισπράξεις του δημοσίου, να φυγαδεύεται ο όλίγος άπομένων έθνικός πλούτος εις το έξωτερικόν, να υποτιμάται το έθνικόν μας νόμισμα, να έξευτελιζών- ται τας έθνικά μας χρεώγραφάς, να κλονί- ζεται και ή τραπεζιτική άκόμη πίστις.

Άλλά υπάρχει και μία άλλη συνέπεια, της όλης αυτής καταστάσεως, άκόμη πλέ- ον θλιβερά, άκόμη πλέον επικίνδυνος. Εί- ναι ή άπώλεια της έμπιστοσύνης του Λαού προς την Ιθύνουσαν τάξιν, έμπιστοσύνης,

ή όποία μέσα εις την καθαρώς πατριαρ- χικήν οργάνωσιν της Κοινωνίας μας, άπε- τέλει ένα από τας κυριώτερας, το πρωταρχι- κόν ίσως στήριγμα, του όλου κρατικού και κοινωνικού οργανισμού μας. Ποίαν έμ- πιστοσύνην θέλετε να έχη ο Λαός προς την Ιθύνουσαν τάξιν, όταν διαδίδει κάθε ήμέρα εις τας έφημερίδας αύτάς, ότι άποτε- λείται αύτη από έκμεταλλευτάς και κα- ταχραστάς, οι όποιοι κλέπτουν άυστόλως το δημόσιον χρήμα, το χρήμα δηλαδή του έργαζομένου και μοχλούτος Λαού, δέν φο- βούνται δι' αυτό καμμίαν τιμωρίαν και το κατασπαταλουν έπειτα εις παντοίας όργιώ- δεις διασκεδάσεις; Η Κυβέρνησις Βενι- ζέλου είχε σκεφθή να κτυπήσιν το μέγα αυτό πράγματι κακόν δι' της διώξεως του τύπου, ο όποιος παρέχει προθύμως τας στήλας του εις πάσαν συκοφαντικήν ή τα- πεινωτικήν περιγραφήν των παρεκτροπών της Ιθύνουσας τάξεως. Το μέτρον ήτο ά- πλοϊκόν και κάθε άλλο παρά λυσitelές: ένεθόμιζε κάπως το σπάσιμον του θερμο- μέτρου που δεικνύει τον πυρετόν, με την έλπίδα ότι έτσι θα πέσιν ο πυρετός. Βέ- βαια δλοι αι καταχρήσεις, δλοι τας σκάν- δαλα, δλοι τας όργια, που περιγράφει ο λε- γόμενος «κίτρινος τύπος» δέν είναι αλη- θή. Ίσως από τας δέκα σκάνδαλα, το ένα αληθεύει. Άλλ' αύτη ακριβώς ή ύπαρξις, ή άναμφισβήτητος και άδιάψευστος ύπαρξις του ενός σκανδάλου, καθιστά πιστευτά όχι μόνον τας έννέα άλλα και πολύ περισσότερα άλλα άνύπαρκτα.

Δέν πρέπει λοιπόν να άρχίσωμεν από την διώξιν του τύπου. Πρέπει να άρχίσω- μεν από την ήθικοποίησιν της Ιθύνουσας τάξεως. Πρό του παροξυσμού της νέσου έ- πιβάλλονται κατά την στιγμήν αυτήν, τας δραστηώτερας, τας άγριώτερας των φαρμά- κων. Η ήθική εις τας Ιθύνουσας τάξεις του Έλληνικού Λαού, πρέπει να είναι

αυστηρά, άμείλικτος, μέχρι σκληρότητας. Είναι ψεύμα—όχι μόνον ύπερβολή—ότι αι Ιθύνουσαι αύται τάξεις, άπώλεσαν τελείως τας ήθικάς των βάσεις. Οι καταχρασθέν- τες των ύπουργημάτων των, οι κλέψαντες, οι παρεκτραπέντες, οι άποδειχθέντες άνάξιοι της θέσεως των, άποτελουν άκόμη δόξα τω Θεώ! την μειοψηφίαν. Και οι άλλοι οι πολλοί ήμπορουν δι' της άκάμπτου και ά- μείλικτου ήθικής των, να καθοδηγήσουν και το Κράτος εις μίαν προσπάθειαν πραγ- ματικής ήθικής έκκαθάρσεως, αυστηράς τιμωρίας των παρεκτραπέντων, άποκατα- στάσεως του ήθικού ρυθμού. Φθάνει μόνον να μη δέχωνται κανένα συμβιβασμόν, καμ- μίαν συνθηκολόγησιν. Ο όπωσδήποτε πα- ρεκτραπείς, άκόμη και ο έπιδείξας άπλως έλαστικότητα έναντι των καθηκόντων και των υποχρεώσεών του, πρέπει να αποκλείε- ται από την κοινωνίαν, να τίθεται τρόπον τινά υπό κάθαρσιν, να άπομονώνεται. Και ή ήθική αυτή κύρωσις, εάν οργανωθή, ήμπορεί να έχη μεγαλειότεραν άκόμη σημα- σίαν και από την δικαστικήν διώξιν. Το Κράτος δέν θα τολμήσιν πλέον να χρησι- μοποιήσιν δι' τας άνώτατα αξιώματα άν- θρώπους, οι όποιοι λόγω των παρεκτρο- πών των κατέστησαν άπόδλητοι της Κοι- νωνίας. Και ή ήθική κάθαρσις θα επέλθη αυτομάτως.

Ένα μόνον έρώτημα τίθεται: είναι ή Κοινωνία μας ικανή δι' μίαν τοιαύτην προσπάθειαν, δύναται να έπιδείξη τοιαύ- την αυστηρότητα; Και εις το έρώτημα αυτό ή άπάντησις είναι δυστυχώς πολύ σκληρά: εάν ή Έλληνική Κοινωνία δέν κατορθώσιν να δώσιν μίαν τοιαύτην άπόδει- ξιν της πραγματικής και ανωτέρας της ήθικής, τότε οι Ισχυριζόμενοι ότι το όλον πολιτικόν, κοινωνικόν και οικονομικόν σύστημα, το όποιον ρυθμίζει την ζωήν μας, έχρεωκόπησε, δέν θα έχουν άδικον.

ΠΤΩΧΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Υπό τοῦ κ. Γ. Ν. Κοφινᾶ, πρώην ὑπουργοῦ

Ἡ πτώχευσις τοῦ Κράτους ἐκ πρώτης ὀψεως ἐμφανίζεται ὡς ἀνησις ἢ ἀναστολή τῆς πληρωμῆς, ἢ τοῦλάχιστον τῆς ἀκεραίας πληρωμῆς, τῶν ἐκ τοῦ δημοσίου, ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ χρέους ὑποχρεώσεων

τοῦ Κράτους. Βαθύτε-
ραι δὲ αἱ συνέπειαι
τῆς πτωχεύσεως καὶ
ὀλεθρίως ἐπιδρῶσιν ἐπὶ
τῆς δημοσίας πίστεως
καὶ τῆς ὅλης ἐθνικῆς
οἰκονομίας. Μία ἐκ
τῶν μᾶλλον καταστρε-
πτικῶν συνεπειῶν εἶ-
ναι ἡ ἐκπτώσις τῆς ἀ-
ξίας τοῦ νομίσματος,
τὴν ὁποῖαν, θάπτον ἢ
βράδιον ἐπακολουθεῖ ἡ
αὔξησις τῆς φορολογί-
ας καὶ ἡ γενικὴ ὑψω-
σις τῶν τιμῶν. Ἡ δὲ
ἡ δραχμὴ, σταθεροποι-
ηθεῖσα κατὰ τὸ 1928
ἀντὶ χρυσῶν λεπτῶν
6,66 περίπου ἔχει κα-

τέλθει εἰς λεπτὰ 2,5 περίπου. Καὶ
ἡ ἐκπτώσις τοῦ νομίσματος, ραγδαία
καὶ ἀκράτητος, ἐξακολουθητικῶς συνε-
χίζεται, καὶ ἀδηλον ὥς ποῦ δυνατόν
νὰ φθάσῃ, δὲν ἔχει μόνον δημοσιονομικὰς
καὶ οἰκονομικὰς συνέπειας. Ἡ ἐκπτώσις
τοῦ νομίσματος ἀποτελεῖ τὴν ὑποουλότεραν,
τὴν ἀδικοτέραν, τὴν δεινότεραν τῶν φο-
ρολογικῶν. Ἀπορροφᾷ τὴν λαϊκὴν ἀποτα-
μίευσιν, τὸ αἷμα τοῦ λαοῦ, ἐκμηδενίζει
αὐτομάτως πᾶν ὅ,τι ὁ λαὸς μὲ μακροχρό-
νιον ἀγῶνα, μὲ στερήσεις, μὲ κόπους καὶ
θυσίαις ἀπεταμίευσε, διὰ νὰ τὸ ἔχῃ ὡς
στήριγμα, ἐν ἡμέραις γῆρατος, ἀσθενείας,
σωματικῆς ἀνικανότητος πρὸς ἐργασίαν,
διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν
προσφιλῶν του ὑπάρξεων. Δημιουργεῖ οἰ-
κονομικὴν ἀναστάτῳσιν καὶ προκαλεῖ τοι-

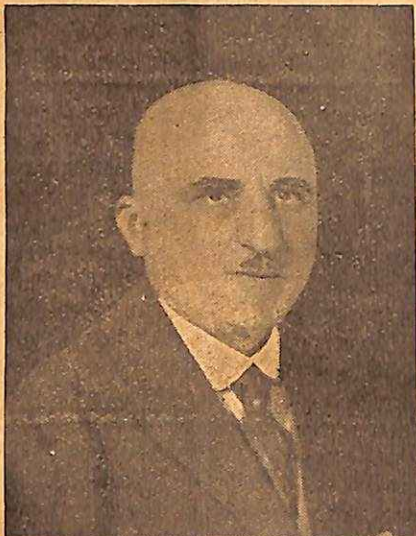
αὐτὴν διαταραχὴν εἰς τὴν ὅλην ἐθνικὴν
οἰκονομίαν καὶ εἰς τὴν ἀτομικὴν οἰκονομί-
αν κατὰστασιν ἐκάστου, ὥστε εὐλόγως
εἶπεν ὁ Γλάδστων, ὅτι «πολλοὶ τῶν ἀνθρώ-
πων ἐγένοντο τρελλοί, σκεπτόμενοι τὰ νο-

μισματικὰ ζητήματα».

Ὑπάρχει δὲ αἰσθησις καὶ
μία ὅλη ἀποψις, ἠθι-
κὴ, πνευματικὴ, τῆς
πτωχεύσεως καὶ τῆς
ἐξευτελιστικῆς διὰ τὸ
νόμισμα συνεπειᾶς τῆς.
Ἡ ἀποψις τοῦ πολιτι-
σμοῦ. Ἡ σύγχρονος
Ἑλλὰς εἶναι χώρα εἰς-
δεχομένη ἐκ τοῦ ἐξωτε-
ρικοῦ, οὐ μόνον τὰ
οἰκονομικὰ κεφάλαια,
ὧν ἔχει ἀνάγκην πρὸς
ἐκμετάλλευσιν τοῦ φυ-
σικοῦ αὐτῆς πλούτου
καὶ ἀνάπτυξιν τῆς πα-
ραγωγῆς τῆς, ἀλλὰ
καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ
μέσα τῆς πνευματι-

κῆς τῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως. Ἡ
ἀνάγκη τῆς συχνότερας καὶ πυκνοτέ-
ρας ἐπαφῆς μετὰ τῶν χωρῶν τῶν μᾶλ-
λον προκεχωρημένων εἰς τὸν πολιτι-
σμόν εἶναι ἐπιτακτικὴ. Καὶ ἱκανοποιεῖ-
ται διὰ τῆς εἰς ξένα Πανεπιστήμια
καὶ ἀνωτάτας εἰδικὰς σχολὰς (Γαλλίας,
Γερμανίας κλπ.) ἐκπαιδεύσεως ἢ συμπλη-
ρώσεως σπουδῶν, τῶν νεοελλήνων σπουδα-
στῶν, διὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι εἰσαγωγῆς καὶ
διαδόσεως τῶν ξένων ἐπιστημονικῶν συγ-
γραμμάτων, καθὼς ἐπίσης τῶν ἐπιστημονι-
κῶν συλλογῶν καὶ ἐργαλείων τέχνης καὶ ἐ-
πιστήμης, ἐτι δὲ καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων
καὶ βιβλίων, καθὼς καὶ χρωμάτων, ἀπα-
ραιτήτων διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν καλῶν
τεχνῶν.

Ὅσον περισσότερο, ἔνεκα τῆς πτωχεύ-

σεως καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ τοῦ ἐγχωρίου
νομίσματος, καθίσταται δυσχερεστέρα εἰς
τὴν πτωχὴν πλέον χώραν μας ἢ διὰ τῶν
προμνημονευθέντων μέσων ἐπιδιώξεις τοῦ
ἐκπολιτισμοῦ αὐτῆς, ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον
αὕτη εἶναι καταδεδικασμένη νὰ καθυστε-
ρήσῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς πνευματι-
κῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀποστο-
λῆς τοῦ ὀργανωμένου Κράτους κατὰ τε τὸ
προσέχες καὶ τὸ ἀπώτερον μέλλον. Ἐπο-
μένως, γεννᾶται τὸ ζήτημα, πῶς καὶ διὰ
τίνων ἄλλων μέσων ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ὀ-
φείλει ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς θλιβεράς αὐ-
τὰς συνεπειὰς τῆς πτωχεύσεως, τῶν ὀ-
ποιῶν τὴν διάρκειαν οὐδεὶς δύναται νὰ
προῖδῃ καὶ νὰ καθορίσῃ. Ἀλλ' ὁσηδὴποτε
βραχείας ἢ μακράς διάρκειας καὶ ἀν ὧσιν
αἱ συνέπειαι, ἐν εἰναι ἀληθὲς καὶ ἀναμφι-
σβήτητον, ὅτι ἐπιβάλλεται σύντονος καὶ ἐ-
πίμονος ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους προσπά-
θεια, ἀληθῶς ἡρωϊκὴ, σκοποῦσα τὴν ἐν-
τασιν τῶν ἠθικῶν καὶ οἰκονομικῶν δυ-
νάμεων τοῦ πρὸς μετριασμόν τῶν δυστυ-
χῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πτωχεύσεως.

Ἡ προσπάθεια αὕτη πρέπει νὰ ἐκδη-
λωθῇ καὶ νὰ διατρανωθῇ εἰς ὅλους τοὺς
κλάδους τῆς κρατικῆς, ὁμαδικῆς καὶ ἀτο-
μικῆς ἐνεργείας καὶ δραστηριότητος. Εἰς
τὰ σχολεῖα, εἰς τὸν κλήρον, εἰς τὸν στρα-
τὸν καὶ τὸ ναυτικόν, εἰς τὰς δημοσίας ὑπη-
ρεσίας, εἰς τοὺς λοιποὺς ὀργανισμοὺς, νο-
μικὰ πρόσωπα καὶ ἐταιρίαις, εἰς τὴν ἀτο-
μικὴν πρωτοβουλίαν. Εἶναι ἀναμφισβήτη-
τον, ὅτι ὁ Ἕλλην ζῶν εἰς κλίμα μεσημε-
ρινὸν καὶ θερμὸν, ὁσάκις ἰδίως δρᾷ ἐκ-
τὸς τοῦ κύκλου τῶν ἀτομικῶν του ὑποθέ-
σεων, δὲν καταβάλλει ἐξ ὁλοκλήρου τὴν
προσπάθειαν ἐκείνην, ἣτις ἀπαιτεῖται, ὅ-
πως σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ἀποδώσῃ
ἀποτέλεσμα ἀνώτερον ἐκείνου, ὅπερ ἐπι-
τυγχάνεται ἐκ τῆς ἀπλῆς καὶ συνήθους
προσπαθείας. Μία ἀνωτέρα ἀπόδοσις τῶν
φυσικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων προα-
παιτεῖ ἐντασιν, κόπωσιν τῶν μυῶν ἢ τῆς
θελήσεως.

Ὁ γνωστὸς Γάλλος φιλόσοφος κ. Dé-
siré Roustan εἰς τὸ νέον ἔργον του «La
culture au cours de la vie» ὁμιλεῖ περὶ
ἐντυπώσεων, ἃς ἔσχεν ἐκ μαθήματος φυ-
σικῆς ἀγωγῆς εἰς μέγα σχολεῖον νεανίδων

ἐν Παρισίοις. Ἡ διδασκάλισσα ἐπεξήγει
μετ' ἀκριβείας τὰς ἐκτελεστέας κινήσεις
καὶ ἔδιδε τὰ παραγγέλματα, αἱ δὲ μαθή-
τριαι τὰς ἐξετέλουν ἀνευ διαταγῆς, μετ'
ἀκριβείας καὶ χάριτος. Ἀλλ' ὁ εἰδικὸς
παρατηρητὴς διέδλεπεν, ὅτι αἱ κινήσεις
δὲν ἐξετελοῦντο τελείως, τὰ μέλη δὲν διέ-
γραφον γωνίας μεγαλειτέρας τῶν τῆς κα-
θημερινῆς ζωῆς, οἱ χορμοὶ δὲν ἐκυπτον
πρὸς τὰ ἐμπρὸς περισσότερον παρ' ὅ,τι ἀ-
παιτεῖται διὰ νὰ λάβῃ τις ἐρριμμένον
πρᾶγμα, οὔτε ἐπιπτον πρὸς τὰ ὀπίσω παρ'
ὅσον ἀπαιτεῖται διὰ νὰ συλλάβῃ τις καρ-
πὸν ἐπὶ κλάδου ὀλίγον ὑψηλοῦ Νωχελεία
τις συνεκράτει τὰς κινήσεις εἰς ὁ σημεῖον
ἤρχιζεν ἢ ἐκπαιδευτικῆς τῶν ἀξίας. «Ἦ-
πάρχει, λέγει ὁ Roustan, εἰς κάθε γένος
ἀσκήσεως, ἀσκήσεως σωματικῆς, πνευμα-
τικῆς ἢ θελήσεως, τρόπος αὐταπάτης, ἐ-
φαρμογῆς τῆς κατὰ τρόπον ματαιοῦντα
αὐτήν. Διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τις τὴν ἀποτε-
λεσματικότητά της, πρέπει νὰ καταβάλῃ
προσπάθειαν. Τίποτε ἄλλο δὲν χρησιμεύει
διὰ τὴν μόρφωσιν, παρὰ ὅ,τι εἶναι
δύσκολον». Καὶ προσθέτει κατωτέρω
ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ὅτι ὑπὸ μορφωτικὴν
ἐποψιν τίποτε δὲν εἶναι ἐπωφελεὲς παρ'
ὅ,τι ἀπαιτεῖ προσπάθειαν.

Μία τοιαύτη προσπάθεια, μία ὑπερέν-
τασις τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δυνά-
μεων, ἐκδηλουμένη εἰς πάντας τοὺς κλά-
δους τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ζωῆς,
ἕνας ἀγὼν διηνεκῆς καὶ ἀκατάβλητος,
χρειάζεται εἰς τὴν πτωχευμένην, φεῖ! Ἑλ-
λάδα, διὰ νὰ δυναθῇ ἢ ἀντισταθῇ εἰς τὸν
κλύδωνα τῆς οἰκονομικῆς καταστροφῆς,
ποῦ τὴν ἐπαπειλεῖ. Νέοι καὶ γέροντες, ἄρ-
ρενες καὶ θήλειες, πάντες ἀδιακρίτως, πρὸ
παντός δὲ οἱ δημόσια ἀξιώματα καὶ δημη-
ρεσίας κατέχοντες πρέπει νὰ δώσωσι τὸ πα-
ράδειγμα καὶ τὸν τόνον ἐργασίας ἀφωσιω-
μένης καὶ αὐταπαρνήσεως, ἔχοντες πρὸ
ὀφθαλμῶν τὰς πατροπαράδοτους καὶ προ-
γονικὰς ἀρετὰς τῆς αὐτοθυσίας, τῆς ἐγκαρ-
τερήσεως, τῆς αὐστηρᾶς οἰκονομίας καὶ
τοῦ καθήκοντος. Αὕτη εἶναι ἡ εὐθεία καὶ
ἀσφαλὴς ὁδός, διὰ τῆς ὁποίας ἢ Ἑλλὰς
θὰ δυναθῇ θάπτον ἢ βράδιον, νὰ ἐπανίδῃ
ἡμέρας εὐτυχίας, προόδου, εὐημερίας, ἐ-
ξανθρωπιστικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς.

Η ΝΕΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΝΑΤΡΟΦΗ

Υπό τοῦ κ. Δ. Συμβουλίδου, ἱατροῦ

Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς, τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς μορφώσεως, δεόν νὰ εἶναι ἡ δημιουργία ἀνθρώπων ἡλιακῶν ἢ τοιῶν δπως ὁ ἥλιος αὐτῶ καὶ οἱ ἀνθρώποι νὰ ἀκτινοβολοῦν δύνανται καὶ φῶς, νὰ ἔχουν ἰδέας δρθῆς καὶ φωτεινῆς καὶ νὰ ἀδυνατοῦν νὰ διαπράξουν τὸ κακόν. Ὅπως δ' Ἡλῖος ἀνατέλλει καὶ διαγράφει τὸν δρόμον του ἡσύχως καὶ ἀσφαλῶς, ἀνευ ὀργῆς, ἀνευ μίσους, ἀνευ ἀμφιβολίας, αὐτῶ καὶ ὁ ἀνθρώπος ὁ δρθῶς διαπαιδαγωγούμενος ὀφείλει νὰ διανύῃ τὸν δρόμον τῆς ζωῆς του.

Καὶ πῶς δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν τὸν σκοπὸν τοῦτον; Ἀπλούστατα καὶ εὐκολώτατα ἐὰν πᾶσα πράξις καὶ πᾶσα ἐνέργεια τῆς ζωῆς μας ἀπορρέει ἐκ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν· διότι ἡ ἀρμονία τῶν πράξεών μας μὲ τὴν συνειδήσιν μας ἀποτελεῖ τὴν ἐνότητά μὲ τὴν θείαν δύναντα, ἡ δὲ συνειδήσις ἐκπροσωπεῖ τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἐναρμονίζων τὰς πράξεις του συμφῶνως μὲ τὴν συνειδήσιν του, καθίσταται ἐλεύθερος, ἐλεύθερος ὅμως οὐχὶ πρὸς αὐθαιρεσίαν, ἀλλὰ πρὸς ὑπακοὴν μόνον εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς του.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τούτου εἶναι εὐκατόρθωτος καθότι ἡ ζωὴ μας ἐγκλείει ἐν ἑαυτῇ αὐτὸν τοῦτον τὸν σκοπὸν, ὃν δὲν δύνανται νὰ ἐπιτύχουν οὔτε οἱ διδάσκαλοι οὔτε οἱ γονεῖς εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν· ὁ ἀνθρώπος ἀφ' ἑαυτοῦ μόνος δύναται νὰ γίνῃ, ὁ δὲ διδάσκαλος ἐπέχει θέσιν κηπουροῦ. Ὅπως ἐκ τοῦ πυρῆνος τοῦ κερασιοῦ παράγεται ἡ κερασέα, τὸ δὲ εἶδος τοῦ δένδρου ἐγκρύπτεται εἰς αὐτὸν τὸν πυρῆνα, αὐτῶ καὶ εἰς τὸ παιδίον ἐγκρύπτεται ἡ μορφή τῆς τελειότητος, καὶ ἡκεῖνος εἶναι τέλειος, ὅστις πραγματοποιεῖ τὴν ἐν ἑαυτῷ ἐγκρυπτομένην μορφήν. Εἶναι ὅμως δυνατόν ἡ κερασέα νὰ βλάπτεται καὶ νὰ κολοβούται, θύελλαι καὶ καταιγίδες, δριμύ ψυχὸς δύνανται νὰ ἐπιφέρωσιν εἰς αὐτὴν βλάβας. Ὁ κηπουρὸς τότε ἔχει καθήκον νὰ

προστατεύσῃ τὸ δένδρον ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἐξωτερικὰς βλαβερὰς ἐπιδράσεις. Ὅτῳ καθήκον τοῦ διδασκάλου εἶναι νὰ προστατεύσῃ, νὰ προφυλάξῃ τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παιδῶν ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπεμβαίῃ εἰς αὐτὴν.

Ὁ κυριώτερος σκοπὸς τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιτυχίας ἐστὶν διὰ τῆς δημιουργίας καὶ ἀναπτύξεως εἰς τὰ παιδιά τῆς ἐλευθέρως θελήσεως. Ὅταν τὸ παιδίον ἐνεργῇ καὶ πράττῃ εἴτε ἐναντὶ ἀμοιβῆς εἴτε ἐκ φόβου τῆς τιμωρίας, τὸ τοιοῦτον δὲν ἐνέχει καμμίαν ἀξίαν, διότι δὲν ἐνεργεῖ ἀπὸ ἐλευθέρων θέλησιν, ἀλλὰ ἐξ ἀνάγκης τῆς κερδοσκοπίας ἢ τοῦ φόβου.

Ἐντεῦθεν ἡ βία πρέπει νὰ καταργηθῇ εἰς τὰς σχολαίαι, οἱ δὲ μαθηταὶ ὀφείλουν νὰ πράττωσιν ὅτι ἐπιθυμοῦν, νὰ συνηθίσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν ἐλευθέρως εἰς τὴν ἐργασίαν, τὴν ἐκμάθησιν καὶ διδασκαλίαν, εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῶν κακῶν ἔξεων. Μετὰ τὴν ἐλευθέραν θέλησιν, ὀφείλομεν νὰ προκαλέσωμεν εἰς τὰ παιδιά τὴν δημιουργίαν τῆς ἱκανότητος. Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν τούτων τὸν σπουδαιότερον ρόλον παίζει τὸ σχολεῖον καὶ ἡ οἰκογένεια, ὑπὸ τῶν ὁποίων καὶ διαπράττονται ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ τὰ μεγαλύτερα σφάλματα.

Ὅλαι αἱ ἱκανότητες ἐγκρύπτονται μέσα εἰς αὐτὰ τὰ παιδιά, οἱ δὲ διδάσκαλοι ἢ οἱ γονεῖς οὐδὲν ἔχουν νὰ προσθέσωσιν εἰμὴ μόνον νὰ ἀναμένωσι μέχρις ὅτου αὐταὶ ὠριμάωσι πρὸς ἐνέργειαν. Τὸ ἐν παιδίον αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκμάθησεως ἢ ἀναγνώσεως εἰς ἡλικίαν 5 ἐτῶν, τὸ ἄλλο εἰς ἡλικίαν 7 ἐτῶν καὶ τὸ ἄλλο εἰς ἡλικίαν 10 ἐτῶν πρέπει νὰ ἀναμένῃ τις νὰ διδάξῃ τὴν ἀνάγνωσιν ὅταν ἐμφανισθῇ εἰς τὸ παιδίον ἡ ἀνάγκη τῆς μαθήσεως πρὸς ἀνάγνωσιν. Ἡ πρόωρος καὶ ἡ διὰ τῆς βίας ἐκμάθησις καὶ διδασκαλία ἐπιφέρει περισσοτέρας καταστροφὰς παρὰ ὠφελείας. Αἱ ἱκανότητες ἐμφανίζονται εἰς διαφόρους καταλ-

λήλους ἐποχὰς καὶ ἐξ ἐλευθέρως θελήσεως, ὅπως ἐκ τῆς κερασέας ἀναφαίνονται εἰς κατάλληλον καιρὸν, τὰ φύλλα, τὰ ἄνθη καὶ οἱ καρποί. Εἰς τινὰς πόλεις τῆς Γερμανίας ὀφίστανται καὶ λειτουργοῦν σχολαίαι ἀνευ προγράμματος ὥρων καὶ μαθημάτων, οἱ δὲ μαθηταὶ ἐργάζονται χωρὶς καμμίαν ἀνωτέραν βίαν ἢ ἐπιβολὴν ἢ ἐπίβλεψιν. Δὲν ἀναγκάζεται τὸ παιδίον νὰ γράψῃ, νὰ μάθῃ, νὰ προσέχῃ ὅταν δὲν θέλῃ ὅλα τὰ κάνει ἐξ ἰδίας θελήσεως. Εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς λειτουργίας τῶν τοιούτων σχολείων παρετηρήθη δυσκολία τις, σήμερον ὅμως μαθηταὶ καὶ μαθήτρια ἀπέκτησαν τὴν προσωπικότητά των, συναισθάνονται τὸ καθήκον των καὶ ἀνεπτύχθη εἰς αὐτοὺς ἡ ἱκανότης, ἡ αὐτοβουλία, ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐνεργείας.

Μετὰ τὴν δημιουργίαν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἐλευθέρως θελήσεως καὶ τῆς ἱκανότητος, πρέπει νὰ ἐπιτύχωμεν τὸν τρίτον μερικὸν σκοπὸν τῆς παιδαγωγικῆς ἀνατροφῆς: τὴν ὑγείαν, περὶ τῆς ὁποίας ἀρχαί-

ας φιλόσοφος εἶπε: «οὐκ ἔσθ' ὑγείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ».

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου πρέπει νὰ διεγείρωμεν τὴν θέλησιν πρὸς τὴν ὑγείαν· ἐὰν τὸ παιδίον ἀσθενήσῃ καὶ ἡμεῖς φερόμεθα πρὸς αὐτὸ ἐπιεικέστερον καὶ στοργικώτερον παρὰ πρὶν, ἡ τοιαύτη ἀγωγή καὶ συμπεριφορὰ θὰ εἶναι παράλογος καὶ ἐπιβλαβής, διότι τὸ παιδίον θὰ εὖρῃ ὅτι ἡ ἀσθενεία του εἶναι πράγμα εὐχάριστον καὶ συμφέρον. Τοῦναντίον ἐπὶ διαφορετικῆς διαγωγῆς μας θὰ ἐμποδίσωμεν τὸ παιδίον νὰ ἐπιθυμῇ νὰ εἶναι ἀσθενὲς καὶ θὰ τὸ παρακινήσωμεν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν θέλησιν νὰ εἶναι ὑγιής· ὁ δὲ τρόπος τοῦ ζῆν καὶ ἡ διατροφή ἐπηρεάζουσι τὰ μέγιστα τὴν ὑγείαν καὶ ἐντεῦθεν ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ὀφείλει τις νὰ ἀποφύγῃ τὰς κακὰς καὶ ἐπιβλαβεῖς ἔξεις, τὰς δηλητηριώδεις οὐσίας (οἶνόπνευμα, κάπνισμα) καὶ ἐρεθιστικὰς τροφὰς. Ὅτῳ κατορθώομεν νὰ δημιουργήσωμεν χαρακτῆρας ἀγαθοῦς, φαιδρούς, ἀνθρώπους ἡλιακοῦς.

Η ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΙΣ

Υπό τοῦ κ. Κ. Δ. Κωνσταντινίδου, Νευρολόγου-Ψυχιάτρου

Υποδιευθυντοῦ τοῦ Δημοσίου Ψυχιατρείου Ἀθηνῶν

Διὰ τοῦ ὅρου ἡ ψυχὰνάλυσις χαρακτηρίζεται τὸ σύνολον τῶν καινοτόμων ἐκείνων ψυχολογικῶν ἀντιλήψεων καὶ ἰδεῶν, αἵτινες ἀνεπτύχθησαν τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ὑπὸ τοῦ Freud (καθηγητοῦ τῆς ψυχιατρικῆς ἐν Βιέννῃ) καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ. Ὁ ἐν λόγῳ ὅρος δὲν δηλοῖ ἐπακριδῶς τὸ περιεχόμενον τῶν νέων ψυχολογικῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ πολὺ διαφέρουσι τῆς λοιπῆς κοινῆς ψυχολογικῆς γνώσεως, ἀλλὰ καθιερώθη ὑπὸ τῶν γεγονότων τῆς ἀρχῆς τῶν ψυχαναλυτικῶν ἰδεῶν, ὅπότε εἰσήγετο δι' αὐτῶν εἰς τὴν ψυχοθεραπείαν νέος τρόπος θεραπείας ψυχικῶν τινῶν παθήσεων (ὁστερίας).

Ἐν τῷ μεταξύ αἱ ἐν λόγῳ ψυχολογικαὶ ἰδέαι ἔλαβον τεραστίαν ἐξέλιξιν, ἀνεπτύχθησαν εἰς ψυχολογικὸν σύστημα καὶ ἐπαύσαν νὰ εἶναι ἀποκλειστικὸν κτῆμα τῆς ἱατρικῆς, ἐφαρμοσθεῖσαι καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς ἄλλους κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως π. χ. θρησκείαν, καλλιτεχνίαν, ψυχολογίαν τῶν λαῶν, παιδαγωγικὴν κ.τ.λ. Αἱ ψυχαναλυτικαὶ ἰδέαι ἀναφέρονται εἰς ψυχικὰς ἐξεργασίας καὶ λειτουργίας, καλουμένας ὑπὸ τὸ περιληπτικὸν ὄνομα ἀσυνειδήτου. Ἡ μέχρι τῆς ψυχαναλύσεως ψυχολογία οὕσα φιλοσοφικὴ μάλλον ἐπιστήμη ἐξελέγχετο τὴν ψυχὴν ὡς ἐκτοσωματικὴν ἄυλον οὐσίαν καὶ ἐπανελάμβανε

πολλαπλών ψυχικών παθήσεων π. χ. της υστερίας, των έμμένων ιδεών κλπ. Τά του άσυνειδήτου στοιχεία ως αντιπροσωπεύονται βιολογικά τάσεις και ανάγκες τείνουν διαρκώς να εισέλθωσι εις την συνείδησιν με τόν σκοπόν να αντικειμενοποιηθώσι. Έπειδή όμως τοῦτο δέν επιτρέπεται υπό της συνειδήσεως λόγω του άκαταλήλου και κολασίμου αυτών, τό άσυνειδητον μετέρχεται ίδιον τρόπον παρεισφρύσεως των στοιχείων του εις την συνείδησιν, όστις συνίσταται εις την μεταμόρφωσιν αυτών και είτα είσοδον εις την συνείδησιν. Τά μεταμορφωμένα ταῦτα δημιουργήματα τά έκ του άσυνειδήτου εις την συνείδησιν αποστελλόμενα καλούνται αντισταθμίσματα. Αί περιστάσεις δέ αίτινες εύνουσι την είσοδον των άσυνειδήτων στοιχείων εις την συνείδησιν είναι κυρίως τό όνειρον, ό όπνωτισμός και αί ψυχικαί παθήσεις. Έπειδή τό άσυνειδητον γέμει ένστικτων ροπών, ών κύριον χαρακτηριστικόν είναι ή τάσις προς ίκανοποίησιν αυτών, λέγομεν, ότι τό άσυνειδητον διέπεται υπό της καλουμένης αρχής της ήδονής. Αντιθέτως έν τη συνείδησει κυριαρχεί ή λεγομένη αρχή της πραγματικότητας, οι νόμοι τοῦτέστιν της λογικής, της ήθικης και της πραγματικότητας.

Όθεν ψυχαναλυτικώς τό μέν άσυνειδητον αντιπροσωπεύει τό πρωτόγονον έν τῷ ανθρώπῳ, ή δέ συνείδησις τάς ανωτέρας ψυχικάς κατευθύνσεις και σκοπούς του άτόμου.

Έκ των πολλαπλών ένστικτων όρμών τό γενετήσιον ένστικτον πληροῖ μέγα μέρος του περιεχομένου του άσυνειδήτου και εύρηται άπωθημένον έν αυτῷ. Η έννοια του γενετήσιου είναι λίαν εύρεῖα έν τη ψυχανάλυσει έμπεριέχουσα πάσαν έκδήλωσιν αγάπης, αδιάφορον άν ή τελευταία αύτη κατευθύνεται προς πρόσωπα ή αντικείμενα. Η ψυχανάλυσις αποδεικνύει, ότι άπασαι αί τοιαῦται έκδηλώσεις έχουσι ως βάσιν γενέσεως τόν δυναμισμόν του γενετήσιου ένστικτου. Η δ' έκ του γενετήσιου ένστικτου έκπορευομένη ψυχική ένέργεια καλεῖται έρωτογόνον (Libito).

Τό γενετήσιον ένστικτον δέν υπάρχει έν τῷ ανθρώπῳ από της παιδικής έποχής υπό την μορφήν, ήν γνωρίζομεν παρά τῷ

όμαλῳ ώρίμῳ ανθρώπῳ ήτοι ως τάσις προς σύνδεσμον μετ' έτεροφύλου ξένου προσώπου, άλλ' υφίσταται διαφόρους μετατροπάς μέχρις ότου διαμορφωθῇ εις την άνω γνωστήν έκδήλωσιν.

Αί βαθμίδες εξέλιξεως τάς όποιás διέρχεται τό γενετήσιον ένστικτον και αί όποιαι άποτελοῦσι τόν παιδικόν φυλετισμόν (1-5 έτος) είναι ό άντερωτισμός και ό ναρκισσισμός. Έν άλλοις λόγοις τό παιδίον έχει φυλετισμόν και δέν είναι άμοιρον γενετήσιου συναισθηματικότητας, ως κοινώς πιστεύεται.

Πλήν των φυλετικών έκδηλώσεων του άντερωτισμοῦ και ναρκισσισμοῦ ή ψυχανάλυσις διαπιστοῖ κατά τόν αὐτόν χρόνον της παιδικής έποχής και γενετήσιους τάσεις κατευθυνόμενας προς τά περιστοιχοῦντα τό παιδίον άτομα, εις τρόπον ώστε τό μέν άρρεν παιδίον κατευθύνει τόν φυλετισμόν του προς την μητέρα αυτου, τό δέ θήλυ προς τόν πατέρα. Τό άρρεν δηλονότι παιδίον αναπτύσσει έρωτικόν σύνδεσμον προς την μητέρα, τό δέ θήλυ προς τόν πατέρα. Ταῦτα δέον βεβαίως να νοσούνται άφ' ένός μέν υπό την εύρεῖαν σημασίαν της έννοίας του γενετήσιου, άφ' έτέρου δέ βιολογικώς, ότι δηλαδή τά βιολογικά στοιχεία του άρρενος παιδίου έρώνται οὕτως ειπεῖν της μητρός, αναπτυσσόμενης οὕτω της σχετικής ψυχολογικής έκδηλώσεως. Ό σύνδεσμος οὗτος του παιδίου προς τόν έτερόφυλον τών γονέων καλεῖται συμφώνως προς τόν γνωστόν μῦθον του Οιδίποδος Οιδιπόδειον σύμπλεγμα και έρείδεται επί των άσυνειδήτων εκείνων τάσεων, αίτινες υπάρχουν έν παντί ανθρώπῳ ως ό πόλεμμα των άρχεγόνων έποχών της ανθρωπότητος. όποτε τό αίμομικτικόν ἔθιμον έκυριάρχει άνευ περιορισμοῦ.

Έν τῷ σημερινῷ ανθρώπῳ ή παλαιά αύτη τάσις διατηρεῖται λαμβάνουσα έν τῷ άσυνειδήτῳ και αναφαίνεται μόνον κατά τάς παιδικάς φάσεις του φυλετισμοῦ, ίνα και πάλιν σὺν τῇ ήλικίᾳ άδρανήσῃ. Η ύπαρξις τοιούτων γενετήσιων τάσεων και δεσμών διαπιστοῦται πολλαπλῶς υπό των αναλυομένων περιπτώσεων.

Ό παιδικός φυλετισμός σὺν τῇ ήλικίᾳ καθίσταται έν τέλει άσυνειδήτος, τό δέ γενετήσιον ένστικτον διαμορφοῦται κατά την

ήδην εις την τάσιν προς σύνδεσμον μετ' έτεροφύλου ξένου προσώπου, προϋποτιθεμένου όμως, ότι συμβαίνει όμαλή εξέλιξις αυτου, διότι ένίστε ή πορεία εξέλιξεως του γενετήσιου ένστικτου είναι ανώμαλος και τότε αντί της όμαλῆς έκδηλώσεως έχομεν τάς ανωμαλίας, τάς καλουμένας διαστροφάς, ών κυριώτερα είναι ή όμοφυλοφιλία.

Η ψυχανάλυσις κατέδειξε, ότι τό γενετήσιον ένστικτον καθίσταται πολλαπλῶς αίτία δημιουργίας των ιδιοτήτων του χαρακτηῖρος, όπερ δέ σημαντικώτερον άποτελεῖ την βάσιν διά πολλαπλῶς ψυχικάς παθήσεις, της ένεργείας αυτου μετατρεπομένης εις σωματικά συμπτώματα.

Άλλ' οὐ μόνον εις συμπτώματα μετατρέπεται ή γενετήσιος ένέργεια άλλά και την λεγομένην εξιδανίκευσιν δύναται να υποστῇ. Η εξιδανίκευσις δέ συνίσταται εις τό ότι ή ένέργεια του γενετήσιου ένστικτου διατίθεται διά ψυχικάς λειτουργίας και σκοπούς μή γενετήσιου περιεχομένου άλλ' έντελῶς ξένου προς πᾶν γενετήσιον, π. χ. διά την θρησκείαν, καλλιτεχνίαν, αλτρουϊστικούς σκοπούς κ. τ. λ.

Εις την εξιδανίκευσιν υπάγονται άπασαι αί πράξεις εκείναι και τά αίσθήματα, άτινα θεωροῦνται ύψηλά και εύγενῆ. Η άφοσίωσις λόγου χάριν εις την θρησκείαν, ή φιλανθρωπία, ή φιλία, ή αυτοθυσία, ό αλτρουϊσμός, αί καλλιτεχνικαί όνειροπολήσεις είναι προϊόντα εξιδανικεύσεως και έχουσι κατά την ψυχανάλυσιν την πηγὴν αυτών εις τόν δυναμισμόν του γενετήσιου ένστικτου. Ό Freud γράφει ἐπ' αυτου: «Οὕτως ώστε δυνάμεθα να συμπεράνωμεν, ότι αί αίσθηματικαί σχέσεις, αίτινες διαπιστοῦνται έν τῇ ζωῇ ήμῶν (συμπάθεια, φιλία, έμπιστοσύνη κ. τ. λ.) συσχετίζονται από γενετικής απόψεως προς τόν φυλετισμόν, υπό την έννοιαν ότι έκπηγάζουσιν εξ έπιθυμιῶν καθαρῶς γενετήσιων, των όποιων ό γενετήσιος σκοπός ανεχαιτίσθη. Και τοῦτο είναι αληθές και δι' εκείνας τάς έν λόγω σχέσεις, αίτινες παρυσιάζονται εις την συνείδησιν ήμῶν ως κολυμβῶσαι έν άτμοσφαίρᾳ άγνότητος και πνευματικότητος».

Και μή ψυχαναλυταί εκφράζονται επί του σημείου τοῦτου κατά τόν ίδιον τρόπον

ό Freimark π. χ. λέγει: «Πᾶσα φιλία έχει βάσιν έρωτικήν». Ό von Gleichen-Russwurm: «Εἴμεθα ήναγκασμένοι να άναγνωρίσωμεν, ότι εις τόν έρωτα υπάρχει όλίγον τι φιλία και αντιθέτως εις πάσαν φιλίαν οίασδήποτε φύσεως και άν είναι αύτη, υπάρχει όλίγον τι έρωσ και μυστηριώδης ήδυπαθής συμπάθεια». Διά την τοιαύτην ένεργὸν συμμετοχήν του φυλετισμοῦ εις την ρύθμισιν των σχέσεων των ανθρώπων προς άλλήλους δέον να όπονησθῇ, ότι αύτη αναφέρεται οὐχί εις τὸν έλλογον συνείδησιν, άλλά τό άσυνειδητον, όπερ άποτελεῖται κατά τό πλεῖστον έκ του φυλετισμοῦ και όπερ διαβλέπει εις τά περίε πρόσωπα έρωτικά μόνον αντικείμενα και επιζητεῖ αδιαλείπτως εξ αυτών την ήδονήν.

Άλλ' οὐ μόνον τά αίσθήματα φιλίας και συμπάθειας παριστῶσι εξιδανικευμένας μορφάς φυλετισμοῦ. Και πολλαπλαῖ άλλαι της ψυχῆς έκδηλώσεις έχουσι την αίτίαν των εις τόν φυλετισμόν.

«Η αγάπη προς την γνώσιν και την φιλοσοφίαν είναι μετουσιωμένη γενετήσιος ένέργεια» έλεγε ό Πλάτων.

«Η μυστικιστική έκστάσις των άσκητῶν και φαντικῶν όπαδῶν της θρησκείας εἶνε μετουσιωμένη γενετήσιος ένέργεια» γράφει ό Kretschmer.

Αί εξιδανικευτικαί ψυχικαί έξεργασίαι καθιστάμεναι πάγιαι και επαναλαμβανόμεναι δοθείσης άφορμῆς κατά τόν αὐτόν πάντοτε τρόπον, αποδίδουσι τάς ιδιότητας του χαρακτηῖρος.

Διαπιστώσασα ή ψυχανάλυσις τόν σημαντικόν ρόλον, δν κέκτηται τό γενετήσιον ένστικτον έν τῷ ψυχικῷ βίῳ του ανθρώπου, της δυναμικότητος αυτου διατιθεμένης διά την πνευματικὴν και ψυχικὴν δημιουργίαν και έν γένει τάς παντοειδείς λειτουργίας της ψυχῆς μή έξαιρουμένων και αυτών των νοσηρῶν, ήβρυνε τόν κύκλον των ψυχολογικῶν γνώσεων και συνετέλεσε εις την κατανόησιν πολλαπλῶν ψυχικῶν εκφάνσεων και δημιουργημάτων.

Η ψυχανάλυσις ασχολουμένη περί τάς διαφόρους έκδηλώσεις της ψυχῆς διεπίστωσεν εισέτι, ότι και τά όνειρα έχουσι ως αίτίαν γενέσεως τό άσυνειδητον. Διά τά όνειρα υπάρχουν διαφόροι θεωρίαι ως προς

την αίτιαν και σημασίαν αὐτῶν, χωρὶς δὲ οὐδεμιᾶς τούτων νὰ παρέχεται διασαφήνις τοῦ προβλήματος.

Ἡ ψυχανάλυσις ἐπέχυσε τὸ φῶς τῆς ἐρεῦνης τῆς καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τῆς ψυχικῆς ζωῆς, ἀποδείξασα ὅτι τὸ δνείρον εἶναι προῖον τοῦ ἀσυνειδήτου καὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀπεικόνισις τούτου. Ἡ περὶ τῆς σημασίας τοῦ δνείρου ἀντίληψις τῆς ψυχανάλυσεως εἶναι, ὅτι τοῦτο παριστᾷ πάντοτε τὴν ἐκπλήρωσιν ἀπωθημένου τινὸς πόθου. Ἡ ἐπικύρωσις τῆς ἀντιλήψεως ταύτης παρέχεται ὑπὸ τῆς ἀναλύσεως τῶν διαφόρων δνείρων καὶ κυρίως ἀφ' ἑνὸς τῶν παιδικῶν δνείρων, ἅτινα ἀναπαριστῶσι πάντοτε λίαν σαφῶς τὰς ἐπιθυμίας τῆς παιδικῆς ψυχῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν εἰς βιολογικὰς ἀνάγκας τοῦ ὁργανισμοῦ, π. χ. πείνης, δίψης, ἐπακολούθων δνείρων. Ἀλλὰ καὶ πέραν τούτων πάντα τὰ δνείρα ἔσονται καὶ ἀν φαίνονται συγκεχυμένα, ἀνόητα, ἀγωνιώδη καὶ ἀνακόλουθα ὑπόκεινται εἰς τὸν αὐτὸν κανόνα. Ὑπάρχουσι μόνον λειτουργικαὶ τινες ψυχικαὶ αἰτίαι, αἵτινες συντελοῦσι εἰς τὴν τοιαύτην διάταξιν τοῦ δνείρου, ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ φαίνεται τοῦτο ἄνευ σημασίας τινός, ὅπου δέον ν' ἀναλύηται, ἵνα εὐρεθῇ τὸ ὑποκρυπτόμενον κίνητρον, ἐν ἅλλοις λόγοις ὁ πόθος, ὅστις ὑπεκλίνεται αὐτό. Οὕτω ἀποδεικνύεται, ὅτι καὶ διὰ τὰ δνείρα δυσχερὲς, μὴ ἡθικοῦ περιεχομένου, τὰ πλήρη ἀγωνίας καὶ φρίκης δνείρα, ἰσχύει ὁ ἀνωτέρω γενικὸς κανὼν.

Ψυχικὰ δημιουργήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ὡς αἰτίαν ὡσαύτως τὸ ἀσυνείδητον εἶναι αἱ λεγόμεναι ἀστοχήσασαι πράξεις. Εἴτα αἱ εὐφυολογίαι καὶ τὸ κωμικὸν πνεῦμα. Αἱ ἀστοχήσασαι πράξεις εἶναι ἐκεῖναι αἵτινες κατὰ τὴν ἐκτέλεσίν των ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ αὐτῶν καὶ ἐπήνεγκον διάφορον τοῦ ἀρχικῶς σκοπομένου ἀποτελέσματος. Τοιαῦται πράξεις εἶναι ἡ γλωσσικὴ καὶ γραφικὴ παραδρομή, ἡ φαινομενικῶς ἀκούσια θραύσις ἀντικειμένων, ἡ τοποθέτησις ἀντικειμένου τινὸς ἄνευ μετέπειτα ἀναμνήσεως, ποῦ ἐτέθη.

Ἐν ταῖς ἀστοχηράσαις πράξεσι ἐξωτερικεύεται τάσις τις καὶ πρόθεσις τοῦ ἀσυνειδήτου, ἣτις ὑπερισχύουσα διαταράσσει συνειδητὴν τινα λειτουργίαν.

Πρὸς τούτοις ἐν ταῖς εὐφυολογίαις ἡ τῇ κωμικῇ πνεύματι ἐξωτερικεύεται τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀσυνειδήτου. Τὰ ἀστεῖα τοῦ θεάτρου, τῶν συναναστροφῶν, τῶν σατυρικῶν ἐφημερίδων εἶναι περιπτώσεις εὐφυολογιῶν, ἐν αἷς ἀντικατοπτρίζονται ἀσυνειδήτοι τάσεις καὶ προθέσεις, αἵτινες λόγῳ τοῦ ὅτι προέρχονται ἐκ τοῦ ἀσυνειδήτου καὶ συνεπῶς εἶναι ἀκατάλληλοι διὰ τὴν συνειδήσιν, λέγονται ὑπὸ τὸν τύπον ἀστεϊσμοῦ καὶ εὐφυολογίας καὶ οὕτω δὲν προκαλοῦσι τὴν ἐξέγερσιν τῆς ἡθικῆς συνειδήσεως.

Ἐτέρον εὐρύ πεδίον ἐξωτερικεύσεως τοῦ ἀσυνειδήτου εἶναι ψυχικαὶ τινες παθήσεις κληθεῖσαι ψυχονευρώσεις καὶ περιλαμβάνουσαι τὴν ὑστερίαν, τὴν ὑποχονδρίαν, τὰς ἰδεοληψίας καὶ τὰς ἐνσυνειδήτους παρρημύσεις. Ἐν ᾧ μέχρι πρό τῆς ψυχανάλυτικῆς ἐποχῆς αἱ ψυχονευρώσεις ἀπετέλουν ψυχικὰς ἀνωμαλίας τελείως ἀκατανόητους διὰ τοὺς ψυχιάτρους καὶ ἐξελαμβάνοντο ὡς τυχαῖα ἄνευ σημασίας συμπτώματα τῆς ψυχασθενικῆς ἰδιοσυστάσεως, ἡ ψυχανάλυσις ἀνεῦρε τὴν ψυχολογικὴν αὐτῶν αἰτίαν καὶ τὴν δυναμικὴν ἐποικοδόμησιν των, καταδείξασα ὅτι αἱ ψυχικαὶ αὗται παθήσεις ἔχουσι σημασίαν καὶ ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν νευρώσεων ἔχει ὡς αἰτίαν τὸν γενετήσιον δυναμισμόν. Ὅπερ δὲ ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως λίαν σημαντικόν, ἡ ψυχανάλυσις εἶναι εἰς θέσιν νὰ θεραπεύῃ τὰς ψυχονευρώσεις εὐχερέστερον καὶ τελειότερον τῶν λοιπῶν ψυχοθεραπευτικῶν μεθόδων μὴ ἀπωλέσασα οὕτω τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ιδιότητα ὡς θεραπευτικῆς μεθόδου. Κυρίως εἰς μορφωμένους ἀσθενεῖς δυναμένους νὰ κατανοήσωσι τὴν ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ γιγνομένην ἀνάλυσιν τῶν συμπτωμάτων, διαπιστοῦται λίαν λυσιτελὴς ἡ θεραπευτικὴ ἐπενέργεια τῆς ψυχανάλυσεως.

Αἱ ἀρχαὶ τῆς ψυχανάλυσεως τὰς ὁποίας ὅλως συντόμως ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω, ἐφηρμόσθησαν εἰς διάφορα πεδία γνώσεως με ἀποτελέσματα ὅτι πλεῖστα ψυχικὰ δημιουργήματα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχε ἐπαρκὴς ἐξήγησις, παρατηρούμενα ὑπὸ τὸ νέον ψυχολογικὸν φῶς διαφωτίζονται καὶ ἀποσαφηνίζονται.

Ἐν πρώτοις ἐν τῇ θρησκείᾳ πλεῖσται δοσαὶ ἐκδηλώσεις αὐτῆς δὲν εἶναι ἄλλο τι κατὰ τὴν ψυχανάλυσιν εἰμὴ δημιουργήματα μετουσιώσεως καὶ ἐξιδανικεύσεως τῆς ἐρωτικῆς ἐνεργείας.

Ὁ βρασιλικὸς κανὼν ἀπασῶν τῶν θρησκείων εἶναι ἡ ἀγάπη· ἀλλ' ἡ ἀγάπη τῆς θρησκείας ψυχανάλυτικῶς εἶναι τὸ ἄλλο ἐγὼ τῆς ἐρωτικῆς ἀγάπης. Σχετικῶς πρὸς τοῦτο ἄξιον μνείας τυγχάνει, ὅτι εἰς ἀπάσας τὰς θρησκείας ἡ ἰδέα τοῦ ἔρωτος εἶναι στενῶς συνυφασμένη πρὸς τὰ δόγματα αὐτῆς, εἴτε ἀμιγῆς εἴτε συμβολικῶς παραπεποιημένη. Οὕτω ἐν τῇ Ἰνδικῇ θρησκείᾳ, τῇ αἰγυπτιακῇ, τῇ θεαγονίᾳ τοῦ Ἡσιόδου, ὑπάρχει σαφῶς ἐκδηλωμένη ἡ ἰδέα τοῦ ἔρωτος. Ἐν τῇ διονυσιακῇ λατρείᾳ εἶναι πλέον ἐκδηλὸς ἡ ἐρωτικὴ χροιά τῶν πραγμάτων. Ἡ θρησκεία τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Φοινίκων, ἡ λατρεία τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Διονύσου, τὰ μυστήρια τῆς Κυβέλης, τοῦ Πριάπου, τῆς Χλωρίδος, γέμουσι ἐρωτικοῦ περιεχομένου.

Ἡ λατρεία τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης τῆς Βαβυλωνίας τῆς καλουμένης Μυλλίτης, ἀπῆλθε ἐρωτικὰς θυσίας ἐν τῇ νὰφ αὐτῆς ἐκ μέρους πάσης γυναικὸς ἀπαξ τοῦ ἔτους. Καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ οὐκ ὀλίγα εἶναι τὰ ὑπὸ τὸν θρησκευτικὸν μανδύαν καλυπτόμενα ἐρωτικὰ θέματα. Αἱ δὲ καταστάσεις ἐκστάσεως τῶν φαντατικῶν ὁπαδῶν τῆς θρησκείας προκαλοῦνται ὡς γνωρίζομεν ἐπὶ τῇ βάσει μετατροπῆς τῆς ἐρωτικῆς ἐνεργείας.

Ὅθεν τὸ γενετήσιον ἐνστικτον ἔχει συμβάλλει λίαν ἐνεργῶς εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς θρησκείας. Πλὴν καὶ τὰ λοιπὰ ἐνστικτα, ὡς τὸ τῆς αὐτοσυντηρήσεως, τὸ αἰσθημα τοῦ κινδύνου, προσφέρουσι ὀλικὸν εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς θρησκείας.

Ἡ θρησκεία εἶναι ἡ πρώτη μορφή ἐξιδανικεύσεως τοῦ δυναμισμοῦ τῶν ἐνστικτῶν, ἡ βᾶσις πασῶν τῶν ἄλλων ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων, εἶναι ποίημα τῆς φαντασίας τοῦ ἀνθρώπου, ἣτις τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἔχει εἰς τοὺς ἀσυνειδήτους πόθους καὶ θυμικὰς τῆς ψυχῆς κινήσεις.

Τὰ ψυχανάλυτικὰ δεδομένα τοῦ ἀτόμου ἐφαρμοζόμενα εἰς τὰ δημιουργήματα τῶν ἀτόμων ὡς συνόλου, τῆς λαϊκῆς τοὔτεστιν ψυχῆς, ἅτινα εἶναι οἱ μῦθοι, αἱ παραδό-

σεις, οἱ θρύλοι, συμβάλλουσιν ἐπίσης εἰς τὴν ἐξήγησιν καὶ κατανόησιν τῶν τελευταίων τούτων. Κατὰ τὴν ψυχανάλυσιν ἐν τοῖς μύθοις ἐκφράζονται συμβολικῶς καὶ ἀλληγορικῶς αἱ ἀπωθημέναι τάσεις τοῦ ἀσυνειδήτου ὁλοκλήρων λαῶν, δι' ὃ ἐμπεριέχονται ἐν αὐτοῖς ἀλήθειαι ἀναμφισβήτητου κύρους. Ὁ μῦθος π. χ. τοῦ Οἰδίποδος, ὅστις φονεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ νυμφεύεται τὴν μητέρα, εἶναι ἡ ἀναπαράστασις τοῦ Οἰδίποδεως συμπλέγματος, ὅπερ ὑπάρχει ἀπωθημένον μέχρι σήμερον ἐν παντὶ ἀνθρώπῳ καὶ εἶναι ἀταβιστικὸν ὑπόλειμμα τῆς ἀρχαίου ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ τάσις τοῦ Οἰδίποδεως συμπλέγματος ἐπραγματοποιεῖτο. Εἰς πάντας τοὺς λαοὺς ὑπάρχει ἀνάλογος πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος παραδόσεις.

Ὅτι πράγματι τὸ Οἰδίποδεον σύμπλεγμα εἶναι κληρονομηθεῖσα ἡμῖν βιοψυχικὴ ἰδιότης ὑπάρξασα ἐνεργῶς παρὰ τοῖς πρωτογόνοις ἡμῖν προγόνοις, ἀποδεικνύουσιν αἱ μελέται ἐπὶ τῶν ἡθῶν, ἐθίμων καὶ τῶν θρησκείων τῶν σημερινῶν πρωτογόνων λαῶν.

Ἐν συνόψει οἱ παντοειδεῖς μῦθοι καὶ παραδόσεις, περιστρέφονται καὶ ἐκφράζουσι τὸ πολυσχιδὲς περιεχόμενον τοῦ ἀσυνειδήτου, ὅπερ ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐξωτερικεύεται νῦν διὰ τῶν μύθων.

Λίαν ἐνεργὸν δρᾶσιν καὶ συμμετοχὴν ἔχει τὸ ἀσυνείδητον εἰς τὴν καλλιτεχνίαν, ἣτις ἀρύεται τὸ πρὸς δημιουργίαν ὀλικὸν τῆς ἐκ τῆς συναισθηματικότητος αὐτοῦ, κυρίως τῆς φυλετικῆς.

Ἡ συναισθηματικὴ ἐνέργεια μετατρέπεται ἀρχικῶς εἰς δνειροπόλημα καὶ φαντασίαν καὶ εἴτα δυνάμει τοῦ καλλιτεχνικοῦ ταλάντου εἰς καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα. Ἡ δνειροπόλησις εἶναι ἀφθονος εἰς τοὺς καλλιτέχνους λόγῳ τῆς ἰδιαζούσης συναισθηματικότητος αὐτῶν, ἐπεξεργαζομένη δὲ ἀποδίδει ποίημά τι ἢ ἄλλο καλλιτεχνικὸν ἔργον.

Διὰ τὴν ἐγκληματολογικὴν ἐπιστήμην ἡ ψυχανάλυσις προσφέρει ὡς γινώσκιν, ὅτι τὰ ἐγκληματικὰ κίνητρα καὶ τάσεις ἐδρεύουσιν ἐν τῇ ἀσυνειδήτῳ καὶ ὠθοῦσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς σχετικὰς ἐγκληματικὰς πράξεις. Εἴπομεν ὅτι ἐν τῇ ἀσυνειδήτῳ

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΩΟΥ

Υπό τοῦ κ. R. Thévenin

Μεταξὺ τῶν θαυμαστῶν θαυμάτων ποὺ μᾶς προσφέρει σὲ κάθε στιγμή ἡ φύσις, τὸ θέαμα τῆς ἀναπτύξεως τοῦ φυτοῦ μέσα εἰς τὸν σπόρον καὶ τοῦ ζῴου μέσα εἰς τὸ αὐγόν, εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μᾶς ἐκπλήττουν περισσότερο, διότι μᾶς ἀποκαλύπτει τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ παρακολουθήσωμεν εἰς μίαν σειράν φάσεων ἀνανεουμένων ἐκάστην ἡμέραν καὶ ἐνίοτε ἐκάστην στιγμήν, τὴν πορείαν ἐνὸς φαινομένου ποὺ, ἐκκινεῖ κατὰ τὰ φαινόμενα ἀπὸ τὸ τίποτε, καταλήγον εἰς τὴν πλήρη ἐκκόλαψιν ἐνὸς ζωντανοῦ ὄντος.

Ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ αὐγοῦ, φανταζόμεθα ἀμέσως τὸ αὐγὸν τοῦ πτηνοῦ.

Ἐν τούτοις, ἡ μεγίστη πλειονότης τῶν ζῴων γεννοῦν αὐγά, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται τὰ νεογνά. Τοιαῦτα ζῴα εἶναι ὅλα σχεδὸν τὰ ἀσπόνδυλα, ἐκτὸς τῶν ἀπλουστερῶν εἰδῶν, τὰ ὁποῖα πολλαπλασιάζονται κατὰ τρόπον πολὺ ἀπλούστερον: διαίρουνται εἰς δύο, σχηματίζοντα οὕτω δύο νέα ὄντα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ σπονδυλωτά, εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὅλα τὰ πτηνὰ γεννῶνται ἀπὸ αὐγά. Ἀλλὰ τὸ ἴδιον συμβαίνει μὲ τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν ἐρπετῶν καὶ τῶν ἰχθύων.

Καὶ πρῶτον τί εἶναι τὸ αὐγόν;

Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸ αὐγὸν τοῦ πτηνοῦ, τῆς ὄρνιθος π. χ., βλέπομεν ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα κεντρικὸν τμήμα, τὸν «κρόκον» ἢ πυρήνα, μᾶζαν σύνθετον ἀπὸ χημικὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ σχηματισθῇ τὸ σῶμα τοῦ μέλλοντος ζῴου.

Ὁ κρόκος περιβάλλεται ἀπὸ ἓνα λευκωματώδες ὑγρὸν, περιβαλλόμενον καὶ τοῦτο ἀπὸ μίαν μεμβράνην περγαμηνοειδῆ, μαλακὴν, εἶδος δερματίου θύλακος, ποὺ, εἰς τὰ ἐρπετά, ἀποτελεῖ τὸ ἐξωτερικὸν περικάλυμμα τοῦ αὐγοῦ, ἐνῶ εἰς

τὰ πτηνὰ, ἡ μεμβράνη αὐτὴ περικλείεται μέσα εἰς ἓνα κέλυφος, λεπτὸν καὶ στερεὸν ἀσβεστοῦχον διάφραγμα, μὲ ἀδιοράτους πόρους, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους διέρχεται ὁ ἀήρ, στοιχείον ἀπαραίτητον διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ὄντος τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐν σχηματισμῷ.

Καὶ ἐν ἀρχῇ τὸ ὄν τοῦτο ποὺ εὐρίσκεται; Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸν κρόκον, παρατηροῦμεν εἰς τὴν περιφέρειάν του μίαν μικρὰν κηλίδα πλέον ἀνοιχτόχρωμον, περιβαλλομένην ἀπὸ στεφάνην. Ἡ κηλὶς αὐτὴ εἶναι ἡ κύστις τοῦ σπερματοζωαρίου ποὺ περιέχει ἐντὸς αὐτοῦ ἓνα μικροσκοπικὸν κοκκώδη σωρὸν, κέντρον μυστηριώδες ὅπου θὰ ἐκκολαφθῇ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ σύνολον αὐτὸ τῶν ἀγγείων, τῶν νεύρων, τῶν ἰσθμῶν καὶ τῶν μυῶν, ποὺ θὰ ἀποτελέσουν ἓνα ζωντανὸν πλάσμα.

Ἡ σειρά αὕτη τῶν παραδόξων φαινομένων, τίθεται εἰς κίνησιν κατόπιν ὠρισμένων προϋποθέσεων.

Ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ἐρπετά, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν μόνον διὰ τὰ ἀνώτερα σπονδυλωτά, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐκκόλαψιν μία θερμοκρασία ἀρκετὰ ὑψηλοῦ βαθμοῦ. Σχεδὸν ὅλα τὰ πτηνὰ καὶ μερικὰ φεῖδια ἐπιτυγχάνουν τὴν ἀναγκαίαν θερμοκρασίαν σκεπάζοντα τὰ αὐγά των μὲ τὸ σῶμα των· ἄλλα τὰ τοποθετοῦν μέσα εἰς τὴν ζεστὴν ἄμμον, μέσα εἰς ὑλικά ἐν ζυμώσει κλπ.

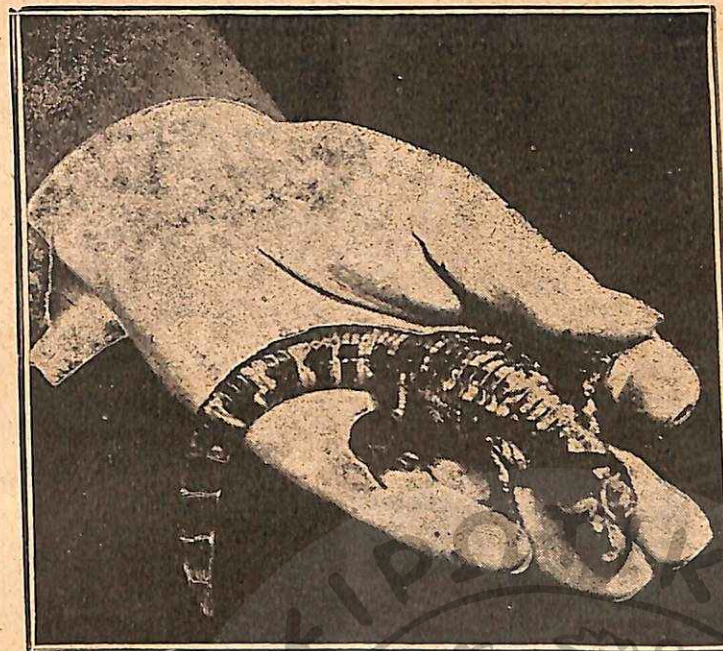
Ἡ ἐπήρεια τῆς θερμότητος αὐτῆς γίνεται αἰσθητὴ ἀπὸ τὰς πρώτας ὥρας. Τὸ σπερματοφόρον στίγμα, ποὺ ἕως τότε ἔμενε ἀδρανές, καὶ θὰ ἔμενε ἐπὶ πολὺ ἀκόμη, μεταμορφώνεται, γίνεται περισσότερο ἐμφανές, μεγαλώνει, πολλαπλασιάζονται οἱ δακτύλιοι ποὺ τὸν περιβάλλουν. Ἡ ζωὴ ἀρχίζει ἡδὺ νὰ ξυπνᾷ, μία ζωὴ ὅμως ἐν τῷ γεννᾶσθαι ἀκόμη, μηχανικὴ μάλιστα, ποὺ δὲν τὴν υποστηρίζει κανένα διακεκριμένον ὄργανον.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν, παρατηροῦμεν

ὅτι, ἤδη, κάτι ὑφίσταται. Εἶναι ἓνα σωματίδιον ἐπιμήκες, συνεσφιγμένον εἰς τὸ κέντρον του, καὶ εἰς τὸ ὅποιον κατὰ τὴν πεντηκοστὴν ὥραν, ἐμφανίζονται ἐρυθρὰ σημεῖα ποὺ γρήγορα συγκεντρώνονται διὰ νὰ σχηματίσουν γραμμὰς ἐπιμηκυνόμενας, ἐξαπλουμέναις, διαπλατυνόμεναις καὶ ὑπηρεχομέναις αἱ μὲν εἰς τὰς δέ· εἶναι ὁ σχηματισμὸς τοῦ κυκλοφοριακοῦ συστή-

θαλμόν. Τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ κυστίδια αὐτὰ προεκτείνεται ἐντὸς ὀλίγου εἰς μίαν ἄλυσιν διπλῶν στιγμῶν, ἀπαρχὴ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἐνῶ ἕξ ἄλλου ἀρχίζει ὁ σχηματισμὸς τῶν πεπτικῶν ὀργάνων.

Ὅλα αὐτὰ λαμβάνουν συγκεκριμένην μορφήν τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Ἀγγεῖα, καρδιά, κεφαλὴ, στόμαχος, διακρίνονται καθαρώτερα. Διακρίνεται αὐτὸ ποὺ θὰ

Ὁ μικρὸς χροκόδειλος μόλις ἐξέλθῃ τοῦ αὐγοῦ, σπεύδει νὰ ριφθῇ εἰς τὸ ὕδωρ.

ματος. Κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, ἐμφανίζεται ἓνα σημεῖον ποὺ μεγαλώνει καὶ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ δικτύου, ἔπειτα συστρέφεται εἰς σωλῆνα μὲ τρεῖς ἐξέχοντας κόμβους. Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἀρχίζει νὰ πάλῃ με κανονικὸν ρυθμόν. Αὐτὴν τὴν φασὶν ἡ ζωὴ πλέον ἀρχίζει, εἶναι ἡ πραγματικὴ ζωὴ, γιὰ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ποὺ ἀσπάζει, εἶναι ἡ καρδιά.

Ἀλλὰ δὲν σχηματίζεται μόνη ἡ καρδιά. Ταυτοχρόνως, σχηματίζεται ὑποτυπώδης ἡ κεφαλὴ, ὑπὸ μορφήν τριῶν ὑγρῶν θυλακίων ὑπερκειμένων ἐνὸς ἐξέχοντος σημείου ποὺ ἀργότερον σχηματίζει τὸν ὀφ-

γίνῃ ἐγκέφαλος, αὐτὸ ποὺ θὰ γίνῃ μέλη. Καὶ τὴν πέμπτην ἡμέραν διακρίνεται τὸ γενικὸν σχῆμα τοῦ σώματος, μὲ τὴν κεφαλὴν κυρτωμένην κατωθεν τῆς κοιλίας, τὰ ἄνω ἄκρα φερόμενα ἐπὶ τοῦ σημείου τοῦ ὁποῖον θὰ ἀποτελέσῃ τὸ στήθος. Ἀλλὰ ὅλον αὐτὸ τὸ σῶμα εἶναι ἀκόμη διαφανές. Διακρίνεται ἡ καρδιά, ἡ σπονδυλικὴ στήλη, τὰ πρῶτα ἔγχη τῶν πνευμόνων.

Εἰς τὴν ἀρχὴν, ὁ μέλλον νεοσσός, ἦτο ἀπλῶς μία κοκκὶς συμπετυκνωμένη, ἓνα ἐξωριστὸ μέρος τῶν ὑγρῶν ποὺ τὴν περιβάλλουν. Ἀλλὰ ἐντὸς ὀλίγου, ἡ μᾶζα τοῦ κρόκου, διαιρουμένη, μετεμορφώθη

Ἐν τούτοις υπάρχουν μερικά διαφοραί τὰς ὁποίας θὰ σημειώσωμεν.

Ἐν πρώτοις ἡ ἑξωτερικὴ ἐμφάνις τοῦ αὐγοῦ εἶναι διάφορος. Εἰς τὰς χελώνας καὶ τοὺς κροκοδείλους τὸ αὐγὸ ἔχει ἓνα ἀσβεστώδες κέλυφος στερεόν, κάποτε μάλιστα ἀρκετὰ σκληρόν, ἐνῶ τὸ αὐγὸν τῶν φειδιῶν καὶ τῶν σαυρῶν καλύπτεται ἀπὸ ἓνα περγαμηνώδες δέσμα παρόμοιον ἀλλὰ παχύτερον τοῦ ὑπάρχοντος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ αὐγοῦ τῆς ὀρνίθου, τὸ ὁποῖον μάλιστα κάποτε δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ μόνον του ὅταν λείπῃ τὸ ἀσβέστιον, ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν, ἀπὸ τὴν τροφήν τῶν ὀρνίθων.

Εἰς τὰ αὐγὰ τῶν ἑρπετῶν, ὁ κρόκος εἶναι ὅπως καὶ εἰς τὰ τῶν πτηνῶν, σημαντικοῦ ὄγκου, μπορεῖ ὅμως νὰ μὴ περιβάλλεται ἀπὸ λεύκωμα, δηλαδὴ ἀπὸ «ἀσπράδι».

Δὲν θὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν ἢ ὅποια, εἰς τὰς γενικὰς τῆς γραμμῆς, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν σειρὰν τῶν φαινομένων τὰ ὁποῖα διεπιστώσαμεν ἤδη. Πρέπει νὰ σημειώσωμεν μόνον, καὶ τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τὴν παρούσαν περίπτωσιν, ὅτι κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, τὸ ἔμβρυον διέρχεται ἀπὸ μίαν σειρὰν διαδοχικῶν καὶ μεταβατικῶν μορφῶν ποὺ ὑπενθυμίζουν τὰς ὀριστικὰς μορφὰς τῶν ζῶων τὰ ὁποῖα τοῦ εἶναι κατώτερα εἰς τὴν ὁργανικὴν ἐξέλιξιν. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐν δεδομένη στιγμῇ, εἶναι μᾶλλον ἰχθύς παρὰ ἑρπετόν. Παρουσιάζει πραγματικῶς βραγχιακὰς σχισμὰς αἰτινες εἰς οὐδὲν καταλήγουν καὶ οὔτε θὰ τοῦ χρησιμεύσουν εἰς τίποτε ἀφοῦ δὲν θὰ ζήσῃ ποτὲ εἰς τὸ ὕδωρ. Δύναται κανεὶς νὰ παραθέσῃ πολυάριθμα παραδείγματα αὐτῆς τῆς ἐξελίξεως.

Ἐνας ἄλλος χαρακτηρὸς τῆς ἀναπτύξεως ἄξιός νὰ σημειωθῇ, εἶναι ἡ ἀναδιπλωμένη θέσις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ σώματος, ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα εὐρίσκεται μέσα εἰς τὸ αὐγόν, πρᾶγμα ποὺ παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰ ἀνώτερα σπονδυλωτά, μὴ παρατηρούμενον εἰς τὰ βατράχια καὶ τοὺς ἰχθύεις.

Ἡ πρᾶξις τῆς ἐξόδου ἐκ τοῦ αὐγοῦ ἐνεργεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸ νεογνόν τὸ ὁποῖον, εἰς τὰ περισσότερα εἶδη, εἶνε

ἐφωδιασμένον διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον μὲ ἓνα εἰδικὸν καὶ μοναδικὸν ὀδόντα, μὴ παίζοντα ἄλλον ρόλον εἰμὴ μόνον νὰ σχίσῃ τὸ κάλυμμα καὶ ὁ ὁποῖος ἐξαφανίζεται ὀλίγον μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ρόλου του.

Ἡ ἐπ' αὐτοῖς, ὅπως εἶπαμεν, γίνεται κατὰ διαφόρους τρόπους. Αἱ χελῶναι γεννοῦν αὐγὰ μὲ σκληρὸν κέλυφος, κατὰ γενικὸν κανόνα σφαιρικά, τὰ ὁποῖα ἀποθέτουν εἰς ἓνα κοίλωμα τὸ ὁποῖον παρασκευάζουν διὰ τῶν ὀπισθίων ποδῶν των καὶ ἐκτεθειμένον εἰς τὸν ἥλιον. Ἐγκαταλείπουν τὰ αὐγὰ των ἐκεῖ, τὰ δὲ ὑπόλοιπα εἶναι ἔργον τῆς θερμότητος. Ἄλλωστε ἡ μικρὰ χελώνη εἶναι ἱκανὴ νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μόνη της, μόλις ἐξέλθῃ τοῦ αὐγοῦ.

Οἱ κροκοδείλοι εἶναι κάπως περισσότερον ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ νεογνά των. Ὁ θηλυκὸς κροκόδειλος μένει πλησίον τῆς φωλεᾶς τὴν ὁποίαν ἔσκαψε καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀποθέτει κάποτε καὶ μερικά φύλλα. Τὰ αὐγὰ, ὑποκίτρινα καὶ ἐπιμήκη εἶναι μήκους δέκα περίπου ἑκατοστομέτρων εἰς τὰ κοινὰ εἶδη. Τὸ νεογνόν, μόλις ἐξέλθῃ τοῦ αὐγοῦ, τρέχει ἀμέσως νὰ χοιθῇ εἰς τὸ ὕδωρ.

Μόνον εἰς μερικά εἶδη φειδιῶν παρατηρεῖ κανεὶς ἓνα εἶδος ἐπ' αὐτῶν.

Τὰ ζῶα ταῦτα, τὰ ὁποῖα κακῶς ἀποκαλοῦν ψυχροαἶμα, καὶ τῶν ὁποίων τὸ αἷμα τουναντίον κάποτε εἶναι πολὺ θερμόν, ἀφοῦ ἀκολουθεῖ τὰς ἐναλλαγὰς τῆς ἐξωτερικῆς θερμοκρασίας, δύναται νὰ ἀνυψῶν τὴν ἐσωτερικὴν τῶν θερμότητα δι' ἐνὸς εἶδους «πυρετοῦ» ὁ ὁποῖος καταλαμβάνει τὰς θήλεις μετὰ τὴν γέννησιν τῶν αὐγῶν καὶ τοῦ ὁποῖου ἐπωφελοῦνται αὗται διὰ νὰ ἐκκολάψωσι τὰ αὐγὰ των.

Εἰς τὰ μεγάλα εἶδη, ὡς οἱ πύθωνες ἢ οἱ βόαι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔγιναν παρατηρήσεις εἰς κατάστασιν αἰχμαλωσίας, ἡ ἐπ' αὐτοῖς διαρκεὶ δύο μῆνας καὶ περισσότερον, καθ' ὅλον δὲ τοῦτο τὸ διάστημα τὸ ἑρπετόν δὲν λαμβάνει καμμίαν τροφήν. Τὰ αὐγὰ τοποθετοῦνται εἰς τὸ κέντρον τῶν περιελίξεων τοῦ ἑρπετοῦ, αἱ ὁποῖαι θερμαίνονται καὶ ὅταν ταῦτα ἐκκολαφθοῦν, ἐξέρχεται ἕξ ἐκάστου αὐγοῦ ἓνα μικρὸ φεῖδι μήκους περίπου ἡμίσεος μέτρου, τοῦ μήκους τοῦ ὀπίσθιου ἑρπετοῦ δυναμέ-

νου νὰ φθάσῃ τὰ δέκα μέτρα καὶ πλέον.

Τὰ φεῖδια τῆς Εὐρώπης δὲν φαίνονται νὰ δείχνουν τὸν ἴδιον μητρικὸν ζῆλον. Αἱ μικραὶ ἰχθύναι, ἐν τούτοις, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει προπαρασκευαστικὴ περίοδος ἐπ' αὐτῶν, παραμένουν πλησίον τῆς μητρὸς των καὶ καταφεύγουν ὑπὸ τὴν προστασίαν της κατὰ τὰς πρώτας στιγμὰς τῆς ζωῆς των. Τὰ μαῦρα φεῖδια ὅμως γεννοῦν τὰ αὐγὰ των κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα, μέσα εἰς τὴν κόπρον κλπ., καὶ ἐπαφίενται διὰ τὴν ἐκκόλαψιν εἰς τὴν θερμότητα τὴν ἀναπτυσσομένην διὰ τῆς ὁργανικῆς ζυμώσεως.

Μὲ τὰ βατράχια καὶ τοὺς ἰχθύεις εὐρίσκομεν σημαντικὰς διαφορὰς εἰς τὴν πορείαν τῆς ἀναπτύξεως.

Τὰ πρώτα ἑκτὸς σπανίων τινῶν εἰδῶν, δὲν ἐξέρχονται τοῦ αὐγοῦ ὑπὸ τὴν ὀριστικὴν μορφήν των. Καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπ' αὐτοῖς, δὲν σχηματίζονται ποτὲ ἐντὸς τοῦ αὐγοῦ τὰ κάλυμματα τὰ ὁποῖα παρατηρήσαμεν ἀνωτέρω. Ὁ τὸσον σημαντικὸς ἀναπνευστικὸς ρόλος τοῦ ἀλλαντοειδοῦς ἐκτελεῖται ἐδῶ διὰ μιᾶς συσκευῆς προσηροτημένης εἰς τὰ βράγχια καὶ ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ νὰ ἀναπτύσσεται κατὰ τὸν χρόνον τῆς μεταμορφώσεως· ἕξ ἄλλου ὁ θύλαξ ὁ περιέχων τὸν κρόκον δὲν εἶναι πλέον ἀνεξάρτητος τοῦ σώματος μὲ μίαν ἀπλὴν σύνδεσιν διὰ κλωστῆς, ἀλλὰ συσσωματοῦται εἰς τὴν κοιλίαν καὶ φέρεται ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τοῦ νεαροῦ ζῶου ὡς ἓνα τεράστιον πρήξιμον.

Τὰ ἴδια φαινόμενα παρατηροῦνται εἰς τὴν μεγίστην πλειονότητα τῶν ἰχθύων, ἐκτὸς τῶν καρχαριῶν καὶ ἄλλων παρομοίων ἰχθύων, οἵτινες, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως

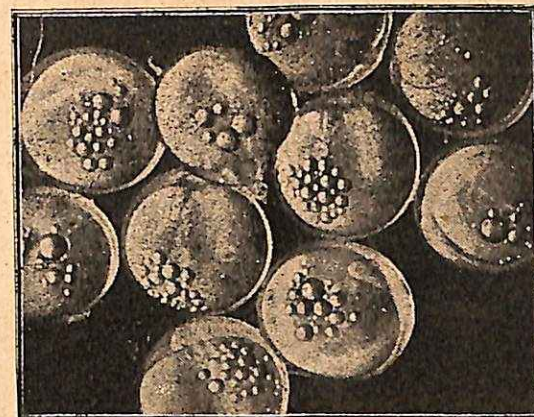
ταύτης, προσομοιάζουν μὲ τὰ ἀνώτερα σπονδυλωτά καὶ μάλιστα τὰ θηλαστικά.

Εἰς τοὺς ἄλλους ἰχθύεις, τὸ αὐγὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν κρόκον, ὅστις φέρει τὸ σπερμικὸν κυστίδιον, ἀπὸ τὴν κροκικὴν μεμβράνην καὶ ἀπὸ τὸ κέλυφος. Ἐξ ἄλλου, ὁ κρόκος εἶναι διάσπαρτος ἀπὸ σταγονίδια ἐλαίου. Ἡ ἀνάπτυξις ἀρχίζει ἀπὸ ἓνα φαινόμενον προκαλούμενον ἀπὸ τὴν

διείσδυσιν τοῦ ὕδατος κάτω ἀπὸ τὸ κέλυφος, ἀπομονώνον τὸν κρόκον, ὅστις μένει ἐλεύθερος μέσα εἰς τὸ αὐγόν. Τὰ ἐλαιώδη σωματίδια συμπυκνοῦνται εἰς χονδρὰς σταγόνας, ἐνῶ σχηματίζεται μία φυσαλλίς ὅπου ἐμφανίζεται ἐντὸς ὀλίγου ἐν ἀφανῆς κυστίδιον, ἀποτελούμενον ἀπὸ σφαιροειδῆ κύτταρα τὰ ὁποῖα τεμαχίζονται καὶ πολλαπλασιάζονται προοδευτικῶς.

Τὸ σῶμα ἀρχίζει νὰ σχηματίζεται ἀπὸ μίαν νωτιαίαν γραμμὴν ἣτις φέρει εἰς τὸ ἄκρον μίαν κεφαλὴν ἐξωγκωμένην. Κατόπιν διαφαίνονται οἱ σπόνδυλοι, ἡ κεφαλὴ πληροῦται ἀπὸ νευρικὰ κύτταρα, ἀρχίζουν νὰ διαγράφονται οἱ ὀφθαλμοί, λίαν ἐξωγκωμένοι. Ἡ καρδιά ἐμφανίζεται ἀργότερον, ὑπὸ μορφήν μικροῦ πλήρους κώνου ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἀργότερον σχηματίζεται μία κοιλότης ἐνθα ἐμφανίζονται τὰ αἰμοσφαιρίδια. Τὰ ἀγγεῖα διακλαδοῦνται, ἡ κυκλοφορία ἀποκαθίσταται.

Τώρα ἀρχίζει τὸ ἔντερον νὰ λαμβάνῃ τὴν μορφήν σωλῆνος, ἐνῶ ἡ κεφαλὴ, μείνῃ εἰς τὴν προέκτασιν τοῦ σώματος καὶ ὄχι συσπειρωμένη κάτωθεν αὐτοῦ, ἀπαλλάσσεται τοῦ κρόκου, ἐνῶ τὸ σύνολον ἀρχίζει νὰ χρωματίζεται.

Τὰ σταγονίδια τοῦ ἐλαίου ποὺ περιέχει ὁ κρόκος τοῦ αὐγοῦ τῶν ψαριῶν συγκεντρώνονται εἰς ἓν σημείον κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεως.

Τὸ κέλυφος θραύεται καὶ τὸ μικρὸν ἐκκολάπτεται.

Δὲν θὰ ἔχη ἀκόμη νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν τροφήν του, καθότι τὴν φέρει μαζὺ του ὑπὸ μορφὴν μιᾶς κύστεως μεγαλυτέρας τοῦ σώματός του, πού θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι εἶναι ἡ κοιλία του ὑπερμέτρως ἐξωγλωμένη καὶ ἡ ὁποία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ χρόκος, διασχιζόμενος ἀπὸ ἕνα λεπτὸν δίκτυον θρεπτικῶν ἀγγείων, ὁρατὸν ὅπως ὅλοι οἱ ἱστοὶ τοῦ ζώου, τοῦ ὁποίου βλέπει κανεὶς νὰ πάλῃ ἡ καρδιά καὶ νὰ κυκλοφορῇ τὸ αἷμα. Τὸ ἀπόθεμα αὐτὸ τῆς τροφῆς θὰ ἀπορροφηθῇ βραδέως. Ὄταν τοῦτο ἐξαφανισθῇ, ὁ μικρὸς ἰχθύς θὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ φάγῃ μόνος.

Τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν λεπιωδῶν ἰχθύων ἀποθέτουν τὰ αὐτὰ τῶν ἐντὸς τῆς γλώσσης ἢ τῶν φυκῶν καὶ δὲν ἀσχολοῦνται πλέον μὲ αὐτά. Μερικὰ εἶδη ἐν τούτοις ἀποτελοῦν ἐξαιρέσεις καὶ ἀεὶ ζοῦν νὰ γίνῃ μνεῖα αὐτῶν.

Ὁ σκορπιὸς (ἐρίνοχε), ἐπὶ παραδείγματι, ἰχθύς κοινὸς εἰς τοὺς ποταμούς τῆς Εὐρώπης, ἔχει συνηθείας πραγματικῶς περιέρχους.

Ὄταν ἔρχεται τὸ θέρος, ὁ ἄρρην καὶ ἡ θῆλυς λαμβάνουν χρώματα μεγαλοπρεπῆ καὶ δεικνύουν μίαν μεγάλην ταραχήν. Ἐντὸς ὀλίγου, ὁ ἄρρην ἀρχίζει νὰ ἀνασκάπτῃ τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ ὀνύχου του, σκάπτει μίαν ὀπήν, ἔπειτα, πάντοτε βιαστικὸς, ἀναζητεῖ εἰς τὰ περὶ χορταράκια ἢ μικρὰς ῥίζας καὶ μεταφέρει αὐτὰς μίαν μίαν, στρώνει δι' αὐτῶν τὴν φωλεάν, τὰς τακτοποιεῖ μὲ τὸ ὀνύχον του καὶ τὰς συγκολλᾷ τρίβων ἐπ' αὐτῶν τὸ σῶμα του, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀποστάζει μία βλέννα.

Ἡ ἐργασία αὕτη γίνεται μὲ λίαν λεπτολόγον φροντίδα, καὶ τὸ ἐργατικὸν μικρὸν αὐτὸ ζῷον τὴν χαλᾷ καὶ τὴν ἐπαναρχίζει κατ' ἐπανάληψιν ἂν δὲν εἶναι τοῦ γούστου του. Τὸ ἔργον εἶναι τόσον τέλειον ὅσον καὶ μία φωλεὰ πτηνοῦ καὶ ὀφείλεται

εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτὸ ἐνστικτὸν τὸ ὁποῖον θέτει πάντοτε ἐν ἀμηχανίᾳ τὴν ἀνθρώπινην διάνοιαν. Ὄταν τέλος ἡ φωλεὰ τελειώσῃ, αὕτη ἔχει τὸ σχῆμα ἐνὸς μικροῦ λοφίσκου δέκα περίπου ἑκατοστομέτρων, ἐπιστρωμένου ἐσωτερικῶς μὲ μίαν πυκνὴν ἐπίστρωσιν ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἐξέρχεται οὔτε χορταράκι καὶ ἡ ὁποία περιβάλλει μίαν κυλινδρικήν κοιλότητα τῆς ὁποίας τὴν εἴσοδον ὁ σκορπιὸς ὑπερασπίζει μετὰ μανίας ἐναντίον οἰουδήποτε.

Ἀφοῦ ἡτοιμάσθῃ τὸ οἶκημα, εἶναι καιρὸς νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸ ἡ μέλλουσα μητέρα.

Αἱ μέλλουσαι μητέρες μᾶλλον, καθότι ὁ σκορπιὸς γεννᾷ μικρὸν ἀριθμὸν αὐγῶν, ἑκατὸν περίπου, καὶ χρειάζονται πολλὰ διὰ νὰ ἱκανοποιηθῇ ὁ ἀνυπόμονος οἰκογενεὶάρχης. Ὄταν ἡ φωλεὰ γεμίσῃ αὐγά, αἱ μητέρες δύνανται νὰ ἀπέλθουν ὅπου θέλουν. Ὁ ἄρρην ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιβλέπῃ τὰ αὐγά, φρουρῶν προσεκτικὰ γύρω ἀπὸ τὸν χώρον τῆς ἐκκολάψεως, τὸν ὁποῖον ἔκλεισε.

Ὁχι τελείως ὅμως. Διὰ μέσου τῶν μικρῶν κενῶν τὰ ὁποῖα ἄφισε, ἀερίζει συνεχῶς τὰ ἐπωρᾶζόμενα φᾶ κτυπῶν τὰ πτερυγία του καὶ ἀνανεώνει τοιοῦτοτρόπως τὸ ὕδωρ ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται ταῦτα.

Μετὰ δώδεκα ἡμέρας συντελεῖται ἡ ἐκκόλαψις. Ὁ ρόλος ὅμως τοῦ ἐκπληκτικοῦ αὐτοῦ πατρὸς δὲν ἐτελείωσε καὶ δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ κοπάδι τῶν παιδιῶν του προτοῦ νὰ ἀπορροφήσουν τελείως τὴν τροφοδόχον κύστιν των καὶ καταστῶν ἱκανὰ νὰ τραφοῦν μόνα.

Μὲ τὴν εἰκόνα ταύτην τερματίζομεν τὰ παραδείγματα αὐτά. Ἀρκοῦν διὰ νὰ μᾶς ἀποδείξουν ὅτι ἡ φύσις, ὅταν θέλῃ νὰ φθάσῃ εἰς τοὺς σκοπούς της—καὶ ἡ διαιωνίσις τοῦ εἶδους εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλειωδεστέρους αὐτῆς σκοποὺς—γνωρίζει νὰ ποιικίλλῃ τὰς μεθόδους της καὶ διὰ τῶν διαφορωτέρων τρόπων, φθάνει πάντοτε εἰς τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα.

ΜΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΘΝΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΙΤΑΛΙΑΣ

— GRECIA SALENTINA —

Ὑπὸ τοῦ κ. Δημ. Λαμπίκη

Ἡ ἱστορία τῆς ἐθνικῆς μας αὐτῆς ἐστίας εἶναι πολὺ μακρυνή. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸ κοσμοϊστορικὸν ἐκεῖνο γεγονός πού λέγεται Τρωϊκὸς πόλεμος. Ἀπὸ τότε ὑφίστανται στὴν περιοχὴ τοῦ Otranto οἱ Ἕλληνες τῆς Grecia Salentina, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν οἱ πρωτοπόροι τῶν προγόνων μας πού ἐδημιούργησαν τὴν «Μεγάλην Ἑλλάδα», ἀπὸ τὴν Παρθενόπην ὡς τὰς Συρακούσας, ἀπὸ τὸν Ὑδροῦντα (Otranto) ὡς τὸν Ἀκράγαντα καὶ ἀπὸ τὸν Τάραντα ὡς τὸ Παλέρμο. «Τοὺς δὲ Σαλεντίνους Ἕλληνας (Κρητῶν) ἀποίκους φασὶν εἶναι. Καὶ τὴν χερσόνησον ἅπασαν Σαλεντινὴν κοινῶς οἱ πολλοὶ προσαγορεύουσιν»—μᾶς λέγει ἕνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἀξιολογιστοὺς ἱστοριογεωγράφους τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Στράβων (ΣΤ' 380 καὶ ἐφ.). Ἀλλὰ δὲν μᾶς δίδει αὐτὸς μόνον ὅλας τὰς πληροφορίες. Οὔτε ἐξαντλοῦνται αἱ πηγαὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας γεωγράφους. Τὰς συμπληρῶνουν μαζὶ μὲ τοὺς Λατίνους συγγραφεῖς καὶ οἱ σημερινοὶ Ἰταλοὶ πού ὁμολογοῦν ὅτι ἔχομεν—δείγμα ἀδελφικοῦ συνδέσμου μεταξύ μας—ἐκεῖ στὴ γῆ τοῦ Ὀτράντο κάποιες Ἑλληνικὲς Μειονότητες μὲ ἀρχαιοτάτην καταγωγὴν καὶ μὲ συνέχεια τῆς ἱστορίας. (¹)

(¹) «I Greci dopo la distruzione di Troia vennero in gran numero e si stabilirono in Puglia nella Penisola Salentina». Καὶ ἐκτὶ ἕως σήμερα «le abitudini ed i costumi hanno molto del popolo Greco al quale deve le origini, fin che riebbero nuova fortuna nell'Impero Greco dal 565 al 1015». (E. Bergamasco, «Le Puglie» pag. 16 ἕως 70 καὶ ἐφ.). Ἀλλὰ καὶ εἰς πλείστα ἄλλα ἔργα γεωγραφικὰ καὶ ἱστορικὰ μᾶς τὰ λέγουν αὐτά.

Ὁ σοφὸς φίλος μου κ. G. Gabrieli, Βιβλιοθηκᾶριος τῆς R. Accademia Nazionale dei Lincei ἐν Ρώμῃ, καταγόμενος ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐκείνους, μοῦ ἔγραφε πρὸ ὀλίγου καιροῦ: «Gracci sumus, nec pudet nos generis nostri». Αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ μεταφρασθῇ μὲ τοὺς στίχους τοῦ δικοῦ μας πατριωτικοῦ ὕμνου: «Εἶμαι Ἕλλην, τὸ καυχῶμαι, ξεύρω τὴν καταγωγὴν μου...»

Κάθε φορὰ πού ἐταξίδευα στὴν Ἰταλία καὶ ἐτύχαινε νὰ περνώ μὲ τὸ βαπόρι ἀπὸ τὰ νοτιοανατολικά της παράλια ἔρριχνα μὲ νοσταλγία, ἕνα βλέμμα κατὰ τὸ ξενητέμένο ἐκεῖνο κομμάτι τῆς πατρίδος μας, πού πάντα εἶχα ἕνα πόθο νὰ τὸ γνωρίσω ἀπὸ κοντά... Στὴ σκέψι μου εἶχα μιὰ ἀέριστὴ εἰκόνα—σὰν εἰκόνα ὀνείρου—τοῦ τόπου ἀπὸ ὅσα ἔτυχε νὰ ἔχω διαβάσει σχετικὰ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, λίγα στὸν Morosi, κάποια ἱστοριολογικὰ χρονογραφήματα τοῦ κ. Θ. Βελιανίτη, ἕνα σχετικὸ φυλλάδιο τοῦ Παλοῦμπο καὶ πρὸ πολλὰ, πρὸ παραστατικὰ σὲ δημοσιογραφικὲς περιγραφὰς τοῦ ποιῖν ἀπ' ἐμὲ πολυταξιδευμένου σ' ὅλη τὴν Ἰταλία συναδέλφου κ. Βεκιαρέλλη.

Ἡ Σαλεντινὴ Ἑλλάς (Grecia Salentina) δὲν ἀποτελεῖ βέβαια αὕτη μόνη τὸν Ἕλληνισμὸ τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Κατεσπαρμένα λείψανά του κάθε μορφῆς ὑπάρχουν στὴν Καλαβρία (Καλαβρία ἐλέγετο παλαιότερα ὅλη ἡ Ν. Ἰταλία), στὴν Καμπανία, στὴν Βασιλικάτα καὶ στὴν Κορσικὴ ἀκόμη καὶ στὴν Σαρδηνία καὶ περισσότερα στὴν Σικελία, ὅπως καὶ ἀπὸ προσωπικὲς ἐντυπώσεις εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαπιστώσω καὶ σ' ἄλλα μέρη καὶ ἰδίως στὰς Συρακούσας, ὅπου πλῆθος μνημείων καὶ ὀνομάτων Ἑλληνικῶν θυ-

μίζουν όλα Ἑλληνική ἱστορία καὶ Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Ἐνα χαρακτηριστικὸ ἱστορικὸν στοιχείο εἶναι καὶ τὸ ὄνομα (ἐπίθετον) *Γκρέκο* ποὺ εἶναι πάρα πολὺ σύνηθες στὴν κάτω Ἰταλία καὶ στὴν Σικελία.

Λείψανα Ἑλληνισμοῦ ὑπάρχουν σ' ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη. Ἡ περιοχὴ ὅμως τοῦ Σαλέντο, γιὰ τὴν ὁποίαν πρόκειται, ἔχει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Γιατὶ ἀποτελεῖ μιὰ ἐθνική μας ἐστία πλέον συγκεντρωμένη καὶ μὲ παραδόσεις περισσότερες. Δὲν θὰ ἤθελα νὰ πῶ βέβαια ὅτι ἔκαμα καμιά ἀνακάλυψι γιὰ τὴν *Grecia Salentina* μ' αὐτὴ τὴν ἐργασία. Ἀπλῶς θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ γράψω σχετικῶς ἕνα ἔργον, μὲ κάποια πληρότητα καὶ ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀπόψεως, ὅστερ' ἀπὸ τὰ τόσα ποὺ ἔχουν γράψει οἱ ξένοι, ὁ καθένας μὲ τὴν ἀποψί του, τὴν ἀτομικὴ ἢ τὴν ἐθνικὴ (!).

(!) Περί τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ν. Ἰταλίας, μὲ τὰς σωζομένας διαλέκτους του καὶ περὶ τῶν τραγουδιῶν καὶ τῶν παραμυθιῶν του ἔχουν γράψει πολλοί. Ὁ Γκιουζέπε Μορόζι—καθηγητὴς εἰς τὸ Λέτσε καὶ κατόπιν εἰς τὸ Μιλάνο—στὸ μνημειώδες ἔργον του «*Studi sui Dialetti Greci della Terra d'Otranto*», ὁ Τομαζαῖος, ὁ Λεγκράν, ὁ Φωριέλ, ὁ Πάσσωβ, ὁ Σ. Λάμπρος, ὁ Π. Καρολίδης, ὁ ὁποῖος εἶχε κάμει στὴν Πούλιαν καὶ στὴν Καλαβρίαν ἕνα σύντομο ταξίδι καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἐντυπώσεις του εἰς τὸν «*Ἑλληνισμὸν*» πρὸ 30 ἐτῶν, ὁ σοφὸς ἐρευνητὴς μας Ν. Πολίτης στὰ λαογραφικά του, ὁ Ἀσכולης, ὁ Κομπαρέντι, ὁ Πελεκρίνι ἀναφερόμενοι καὶ στὴν σχετικὴν ἐργασίαν τοῦ Σ. Ζαμπελίου ὑπὸ τὸν τίτλον «*Il Dialetto Greco-Calabro*», ὁ Λεφόνς, ὁ Γκαμπριέλλι, ὁ Βίτο Ντομένικος Παλουμπο, ὁ Ντεσάντς, ὁ Λαζαρέττι «*Usi Popolari Calimeresi*», ὁ Γκιουζέπε Παλουμπο, ὁ Βόλφ, ὁ Ἀντρέϊ, πολλὰ ὁ Μάουρο Κασόνι, ὁ Γ. Χατζηδάκης εἰς τὰς γλωσσολογικάς του μελέτας, ὁ Μ. Δένδιας εἰς τὸ περιοδικὸν «*Ἀθηνᾶ*», οἱ ἄλλοτε ἐν Ρώμῃ εὐρισκόμενοι συνάδελφοι Χ. Καίσαρης, Κ. Καυροφύλας—πολλὰ ἄρθρα ὁ δευτέρος διὰ τὰς νεωτέρας ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλληνικὰς Κοινότητας—ὁ Βεκιαρέλλης εἰς πολλὰς ἐφημερίδας κλπ. Ὁ γράφων τὰς γραμμάς αὐτὰς ἐδημοσίευσε ἐντυπώσεις πολλὰς ἀπὸ ἐπανειλημμένα ἐκεῖ ταξίδια μου, εἰς τὸ περιοδικὸν «*Νέα Ἑστία*», εἰς τὰς ἐφημερίδας «*Πρωΐα*», «*Ἑστία*», «*Πολιτεία*», «*Ἡμερησίος Τύπος*», ἀναδημοσιευθέντων πολλῶν ἐκ τῶν ἁρθρῶν τούτων εἰς τὸ «*Giornale d'Italia*» τῆς Ρώμης καὶ εἰς τὴν Μ. Ἑλληνικὴν Ἑγκυκλοπαίδειαν. Εἰς τὸ περιοδικὸν «*Ἰόνιος Ἀνθο-*

τὴν εὐκαιρία ἢ τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴν πρώτη ἐπίσκεψί μου στὴν *Grecia Salentina* μοῦ τὴν ἔδωσε ἐπὶ τέλους τὸ καλοκαίρι τοῦ 1930 μιὰ γνωριμία μου μὲ ἕνα διαπρεπῆ Σαλεντῖνο στὴν Νεάπολη, ὅπου ἔμεινα τότε ἕνα-δύο μῆνες ὥς ἀπεσταλμένος τῆς «*Καθημερινῆς*» γιὰ τοὺς τότε σεισμοὺς τῆς Καμπανίας καὶ πρὸς συνάντησίν μου μὲ τὸν «*πρίγκηπα*» Καπόνε διὰ τὸν ὁποῖον μετὰ τὰς μετ' αὐτοῦ συναντήσεις μου ἐδημοσίευσσε πολλὰ.

Στὴν Νεάπολη τότε ἐγνώρισα τὸν ποιητὴν Domenicano Tondi, γεννημένον εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ ἑλληγόφωνα χωριά τοῦ Salento τὸ Zollino, ὅπου μητρικὴ του γλῶσσα εἶχε τὴν Ἑλληνοσαλεντινὴν διάλεκτο καὶ ἀπὸ μικρὸς εἶχεν ἐπιδροθῇ στὴν ποίησιν τοῦ τοπικοῦ του γλωσσικοῦ ἰδιώματος. Τέσσαρες στίχοι ἀπὸ ἕνα πρωτότυπο—ἀπὸ τὰ πρῶτα του,—τραγουδι, δίνουν μιὰ κάπως χαρακτηριστικὴ γραμμὴ καὶ γιὰ τὴν γλῶσσα καὶ γιὰ τὰς ἐθνικάς μας παραδόσεις.

«Ὅλα τὰ διαβαμένα (περασμένα) μου μοῦ ἦσαν εἰς τὸ νοῦ
σὰν ἤκουσα τὴ γλῶσσα μου
νὰ τὴν μιλῆς ἐσσύ (ἐσύ).

Ὁ Tondi, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πληροφορογῆτης μου γιὰ τὸ ταξίδι μου, ποὺ τὸ εἶχα ἀποφασίσει πιά.

Ἐπῆρα λοιπὸν ἀπὸ τὴ Νεάπολι τὸ τραῖνο τῆς γραμμῆς Taranto καὶ ἀφοῦ μὲ διάφορους σταθμοὺς ἐπέερασα ἀνάμεσα ἀπὸ ἄλλα ἀπομεινάδια τῆς Μεγάλης Ἑλ-

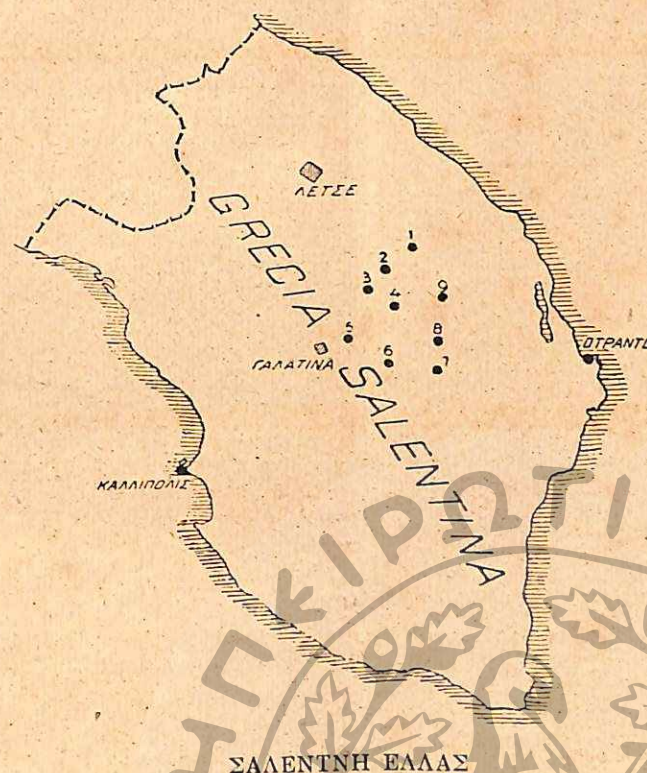
λογία» (1932) ὁ κ. Θ. Μπρίκος, τέως ὑποπρόξενός μας στὴ Μπαρλέττα ἐδημοσίευσσε ἕνα πολὺ καλὸ ἄρθρον μὲ μιὰ εἰσαγωγὴ γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ φιλολογία τῆς Terra d'Otranto μὲ ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα κοιήματα τοῦ φίλου μου Καλημερέζου ποιητοῦ κ. Γκιουζέπε Ἀπρίλε τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευθῃ ἀργότερα στὴν ἐφημερίδα «*Ἀθηναῖκά Νέα*». Περί τῆς ἐρευνητικῆς λαογραφικῆς μου ἐργασίας εἰς τὴν Ν. Ἰταλίαν ἔκαμε λίαν εὐφρον μνείαν καὶ ὁ διακεκριμένος μουσικὸς κ. Κ. Παπαδημητρίου, εἰς μίαν διάλεξίν του εἰς τὸν «*Παρασσόν*». Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν γράφονται διάφορα ἐνδιαφέροντα ἄρθρα περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ν. Ἰταλίας, ἀποτελοῦντα πολὺτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἐθνικὴν μας ἱστορίαν. Ἐκεῖνο ποὺ λείπει εἶναι μία συνολικὴ ἐργασία ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

λάδος, ποὺ τὴν θυμίζουν τοποθεσίαι, ἐρεῖπια καὶ ὀνόματα ἀρχαίων Ἑλληνικῶν μνημείων—Σαλέρνο, Μεταπόντιος Τάρας—ἐφθασα στὴν πρωτεύουσα τοῦ Σαλέντο, στὸ Λέτσε, ἀρχίζοντας ἀπ' αὐτὸ τὴν ἐρευνά μου.

ΤΟ ΛΕΤΣΕ

Τὸ Lecce «ἡ μικρὸν ὑπὲρ τὴν θάλασσαν Ἀλητία καὶ Ἀλήτιον καὶ Ἀλέσιον» τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γεωγράφων καὶ

κων μὲ Μουσεῖον περιέχον ἔργα ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς τέχνης, καὶ Μεσσαπικὰς ἐπιγραφάς, μὲ Βιβλιοθήκην πλουσίαν διευθυνομένην κατὰ τὰ ἔτη τῆς πρώτης ἐπισκέψεώς μου ἀπὸ τὸν κ. Pietro Martis διευθυντὴν καὶ τῆς τοπικῆς ἐφημερίδος «*Voce del Salento*» μὲ μνημεῖα ἀρχαῖα, μεσαιωνικὰ καὶ ἄλλα Βυζαντινῆς ἐποχῆς, συνδεόμενα πολὺ μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Στὴν περιοχὴ τοῦ Λέτσε (καὶ τοῦ Salento) εἶχε ἰδι-

1. Καλημέρα.— 2. Μαρτινιάνο.— 3. Στεφανία.— 4. Ζολλινό.— 5. Σολέτο.— 6. Κωριλιάνο ντ' Οτράντο.— 7. Μελπινιάνο.— 8. Καστριγιάνο ντέτ Γκρέτσι.— 9. Μαρτάνο.

Alurium καὶ Lurium τῶν Ρωμαίων, Λούπιουμ λεγόμενον καὶ σήμερον μετὰ τοῦ λαοῦ (ἡ θέσις τοῦ ἀρχαίου Lurium εὐρίσκεται περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα ἀνατολικά παρὰ τὴν τροχιόδρομικὴν γραμμὴν πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ San Cataldo), εἶναι μία συμπαθητικὴ καὶ ἥρεμὴ πόλις 40-45 χιλιάδων κατοί-

αῖτόν. ἀνάπτυξιν ὁ γλυπτικὸς οὐρμός Barrocco καὶ Rococo χάρις σὴν κατάλληλῃ γιὰ τὴν σχετικὴν ἐργασίαν ὕλην, τὴν λευκὴν πέτραν ποὺ ἀφθονεῖ εἰς ὅλην τὴν χερσόνησον, ἡ ὁποία γι' αὐτὸ λέγεται καὶ Λευκανία. Lurium θὰ πῇ λυκότοπος. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἐμβλημα τῆς πόλεως εἶναι ἕνας λύκος ἐπάνω εἰς Μεσσαπικὸν

κιονόκρανον. Τὸ Λέτσε, ὅπως σχετικῶς λέγει καὶ ὁ Γρηγορόβιος, εἶναι ἡ Φλωρεντία τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Ἐλέγετο ἀκόμη καὶ Ἀθήνα τῆς Ἀπουλίας.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πιδ ἐνδιαφέροντα μνημεῖα τοῦ Λέτσε εἶναι ἡ ἀριστα διατηρουμένη, μὲ εἰκόνας Βυζαντινῆς τέχνης, «Ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Νικολάου τῶν Ἑλλήνων». Ἀξιόλογος εἶναι καὶ ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως καὶ ἡ ἐκεῖ ἐπὶ ξύλου εἰκὼν τοῦ Ἀγίου Σπυριδωνος τὴν ὁποίαν ἐφιλοτέχνησεν ὁ παλαιὸς τῆς ἐφημέριος Δημήτριος Μπόγδανος ἐκ Κερκύρας, ὅπως πιστοποιεῖται ἀπὸ σχετικὴν ἐπιγραφὴν (4 Δεκεμβρίου 1775). Πρόκειται περὶ κτίσματος τοῦ 14ου αἰῶνος—τότε πού ἦσαν ἐκεῖ περισσότεροι Ἕλληνες.

Στὸ Lecce εἶχαν ἐγκατασταθῇ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐποχὴν Ἕλληνες ἀπὸ τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου, ὅπως ὁ Θεοτόκης ἀπὸ τὴν Κέρκυρα κλπ.

Σὲ μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν πόλιν πρὸς τὰ δυτικά, εὐρίσκονται ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Ρουντιῶν, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Ἑλληνομαθὴς Λατίνος ποιητὴς Κοϊντὸς Ἐννιος, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγε στὴ λατινικὴ ποίησι τὸ ἑλληνικὸν ἑξάμετρον καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πρῶτος στὴν λατινικὴν μεταφραστικὴν τῶν τραγωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου. (Περὶ Lecce ὅρα καὶ ἡμέτερον σχετικὸν ἄρθρον εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν).

Στὸ Lecce ἔτυχε νὰ εὐρεθῶ τότε γιὰ πρώτη φορὰ στὰς 27 Αὐγούστου τὴν ἡμέρα πού πανηγυρίζεται ὁ τοπικὸς τους πολιούχος, ὁ Ἅγιος Ὁρόντζο.

Ἦταν ἡμέρα ἐξαιρετικῆς συγκεντρώσεως, ἰδίως χωρικῶν. Ἡ Ἀγορὰ καὶ ἡ Πλατεῖα τοῦ Ἀγίου Ὁρόντζο μὲ τὸ ἀγαλμα τοῦ ἁγίου σημεῖο ἐἰς πανύψηλον ρωμαϊκὸν κίονα (μετακομισθέντα πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀπὸ τὸ Μπρίντζι) καὶ μὲ τὰ σμήνη τῶν περιστεριῶν του πού μοῦ θύμισαν κατὰ ἀπὸ τὴν πλατεῖα τοῦ Ἀγίου Μάρκου τῆς Βενετίας, καὶ οἱ γύρω δρόμοι ἦσαν γεμάτοι κόσμον ἀπὸ χωρικοὺς καὶ ἰδίως ἀπὸ κατοίκους τῶν τριγύρων Ἑλληνοφόνων χωριῶν, ντυμένους τὸ ἴδιο σὰν τοὺς δικούς μας ἐδῶ χωρικοὺς. Ὅλα ἔδιναν μιὰ εἰκόνα καθαρώς

ἑλληνικὴν. Ἡ ἔκπληξις μου ἔφθασε τὰ ὅρια τῆς συγκινήσεως καὶ τοῦ πατριωτικοῦ ἐγωῖσμου, ὅταν σιγὰ σιγὰ ἀνακατεῦθηκα μέσα στὸ ἀπλοῖκὸ ἔκεινο πλήθος πού ἐπαζάρεινε στὰ μαγαζιά καὶ στοὺς ὑπαίθριους πάγκους τῶν προαματευτάδων καὶ ἀκόμη ὅταν ἐπῆγα γιὰ τὸ γεῦμα σ' ἓνα λαϊκὸ μαγείρικο στὴν Πιάτσα Φοντάνα—καὶ ἄρπαξα μέσα στὶς ὀμιλίες λέξεις ἑλληνικὲς ἀνακατεμένες—ὅπως εἶναι ἀνακατεμένες ἀρβανίτικες λέξεις στὶς κουβέντες τῶν χωρικῶν τῆς Ἀττικῆς. Ἐμπῆκα ἔτσι μέσα καὶ ἐγὼ ἀδιάκριτα στὶς κουβέντες, τοὺς ῥώτησα γιὰ τὰ χωριά τους, μὲ ῥωτοῦσαν καὶ ἔκεινοι ποῖος εἰμαι καὶ τί ἐγύρευα ἐκεῖ πέρα, ἄλλοι μὲ καχυποψία καὶ ἄλλοι μὲ ἐνθουσιασμό.

ΚΑΛΗΜΕΡΑ

Τὸ ταξεῖδι γιὰ τὸ κέντρον τῆς Grecia Salentina δὲν εἶναι δύσκολο. Ὑστερα ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες, μὲ τὸ λεωφορεῖον συγκοινωνίας ἔκαμα τὴν ἐπίσκεψιν στὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ 9 ἑλληνόφωνα χωριά τῆς περιοχῆς, στὸ Καλημέρα. Ὁ χαιρετισμὸς γίνεται μὲ τὸ ἴδιο του τὸ ὄνομα. Ἦταν Κυριακὴ καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄνδρες ἦσαν στὴν κεντρικὴ πλατεῖα, τὴν Πιάτσα ντὲλ Σόλε, ὅπου κάνουν καὶ τὴ στάσι τους τὰ λεωφορεῖα αὐτοκίνητα. Γιὰ τὴν ὑποδοχὴ θὰ τὰ ποῦμε πάρα κάτω. Πρὶν ἀπ' αὐτὰ χρειάζονται μερικὰ πράγματα γενικώτερα.

Οἱ ντόπιοι ὀνομάζουν τὴν ἑλληνόφωνον περιοχὴ τους «τὰ ντεκατρία χωριά μας»⁽¹⁾ Σήμερα μένουν μόνον 9 πού ὀμιλοῦν τὴν ἑλληνοσαλεντινὴν διάλεκτο. Τὰ ἄλλα ἀφομοιώθησαν μὲ τὴ γλῶσσα καὶ τὸν ἐθνικὸν πολιτισμὸ τῆς λοιπῆς χερσονήσου. Ἀπέμειναν ὡς διακριτικὰ μερικῶν τὰ ὀνόματα μόνον. Παράδειγμα ζωντανὸ πού σὰς φωνάζει ἑλληνικὰ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ χρόνου εἶναι ἡ Γκαλατίνα, ἄλλοτε χωριὸ μὲ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Σήμερα πόλις 15 χιλιάδων κατοίκων χωρὶς ἔχνη ἱστορικῆς συνεχείας. Τὸ ὄνομα τῆς ἐδόθη τὸν παλαιὸν καιρὸ ἀπὸ τοὺς γαλατάδες καὶ κτηνοτρόφους πού τὴν ἐκατοικοῦσαν (Γαλατίνα - Γκαλατίνα).

(1) Ἔως τὰ 1750 ἑλληνόφωνα ἐκεῖ χωριά ἦσαν 20. Κατόπιν ἔμειναν 13. Σήμερα 9.

Τὰ 9 αὐτὰ χωριά σπαρμένα μέσα σ' ἓναν πετρώδη, ἀλλὰ μὲ ζωερὴ βλάστησι κάμπο ἀπὸ 2-3 χιλιόμετρα κοντὰ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο, στὸ μέσον τοῦ τριγώνου πού σχηματίζεται ἀν' τραβήξουμε τρεῖς νοητὲς εὐθεῖες γραμμὲς Lecce-Otranto, Otranto - Gallipoli, Gallipoli-Lecce, στὸ κέντρον τῆς χερσονήσου τοῦ Otranto, εἶναι τὰ ἑξῆς, μὲ τὴ σειρά τους.

- 1) Calimera (Καλημέρα)
- 2) Martignano (Μαρτινιάνο)
- 3) Sternatia (Στερνατία)
ἢ Sternaïta
- 4) Zollino (Ζολλίνο)
- 5) Soleto (Σολέτο)
- 6) Corigliano d'Otranto (Κωριλιάνο ντ' Ὀτραντο)
- 7) Melpignano (Μελπινιάνο)
- 8) Castrignano dei Greci (Καστριγιάνο ντὲι Γκρέτσι)
- 9) Martano (Μαρτάνο).

Ἀπὸ τὴ Στερνατία, τὸ Σολέτο καὶ τὸ Κωριλιάνο ντ' Ὀτραντο περνᾷ καὶ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ. Ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα ἡ γραμμὴ Λέτσε - Καλλιόπολι, καὶ ἀπὸ τὸ πρῶτο καὶ τὸ τρίτο ἡ γραμμὴ Λέτσε - Ὀτραντο, πού διακλαδίζεται στὸ Σολέτο.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ χωριά ἀποτελοῦν μιὰ ἰδιαίτερη ἱστορικὴ καὶ πνευματικὴ κοινότητα. Ἀπὸ τὰ τριγύρω δὲν τοὺς χωρίζει τίποτε βέβαια. Ἀπλῶς τὰ διακρίνουν: ἡ γλωσσικὴ παράδοσις, ἡ ἑλληνικὴ οἰκακὲς συνήθειες, καὶ λιγάκι πνεῦμα ἑλληνικῆς κουτσομπολιᾶς μεταξύ τους—κουτσομπολιᾶς ὁμαδικῆς τοῦ ἐνὸς χωριοῦ γιὰ τὸ ἄλλο. Μία σχετικὴ ἔμμετρον σάτυρα πού συνεπλήρωσα ἀπὸ ἐπιτόπιον ἔρευνά μου (στὴ Συλλογὴ τοῦ Morosi τὸν ὁποῖον πρωτοδιάβασα στὴν Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νεαπόλεως, εἶναι ἑλλειπῆς) εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα, γιατί ἀποτελεῖ καὶ ἓνα δείγμα τῆς Ἑλληνοσαλεντινῆς διαλέκτου, χρήσιμο τώρα στὴν εἰσαγωγὴν τῆς περιγραφικῆς ἐρεῦνης μας.

Τόμανε, τόμανε κάνουν σ' Κωριάνο (Κωριλιάνο) τσαὶ μαγκανίζου ἐς κουμπερτατζιούνα⁽¹⁾

Ὁ φιοῦρο⁽²⁾ τῆς πατσία⁽³⁾ τὸν ἔτει ἐς Μαρτάνο

Οἱ Τζουντινοὶ (Ζολινοὶ) κουφιότοι⁽⁴⁾ σ' πα καντοῦνα⁽⁵⁾

Ἐς Μαρτινιάνο ποῦν τὰ πουλαράκια μακραῖον τὸν βαστοῦν τὸν καπιστρὸνα

Ἐς Μελπινιάνο εἶναι τσιουτσιαράτζια⁽⁶⁾

Ἐς Καστριγιάνο ἐμβαλλοῦν⁽⁷⁾ ὁ ρονκόνε⁽⁸⁾

Ἐς Καλημέρα εἶναι πορτσελλοῦτσοι⁽⁹⁾ τσαὶ ἐν φσέρουν νὰ φᾶν, πὸ βελανίτζια

Ἐς Στερνατία οἱ σκύντοι⁽¹⁰⁾ εἶν' λιβιέροι⁽¹¹⁾

Τσαὶ σ' Σουλῖτο εἶν ῥέκκα⁽¹²⁾ τὶ νὰ φσέρη⁽¹³⁾ *

Στὸ καθένα ἀπὸ τὰ 9 χωριά, παραλείπουν τὸ δικό τους στίχο. Ἀναφέρουν μόνον τοὺς στίχους γιὰ τὰ ἄλλα ὀκτώ.

Μιὰ φορὰ πού γιὰ γλωσσικὸ δείγμα τώρα στὴν ἀρχὴ ἀναφέραμε στίχους ἀπὸ τὰ τοπικά τους τραγούδια θᾶξίξε συμπληρωματικὰ νὰ συμποῦμε καὶ ἓνα ἄλλο σχετικὸ μὲ τοὺς μῆνες. Εἶναι ἀπὸ τὰ παλαιότερα λαϊκά. Στῆς συλλογὲς δὲν τὸ εὑ-

* (1) Κουμπερτατζιούνα=κουμπερσασιόνε=συνομιλία.

(2) φιοῦρο=φίδρο=ἄνθος (μεταφρ. ἀκμή).

(3) πατσία=μανία, τρέλλα.

(4) κουφιότοι=κούφος, κούφιος, ἐλαφρὸς.

(5) καντοῦνα=δρόμος (μεταφρ. πέρα-πέρα).

(6) τσιουτσιαράτζια, ἐκ τοῦ ciuco=γαῖδαρος (εἶναι γαῖδουράκια).

(7) ἐμβαλλω=βάλλω=ρίπτω.

(8) ρονκόνε=δρεπάνι.

(9) πορτσελλοῦτσοι=ἀπὸ πόρκο=γουροῦνι (μεταφρ. τρώγουν σὰν γουροῦνια).

(10) σκύντοι=σκύλλοι.

(11) λιβιέρος=λιβριέρος, λαγωνικός.

(12) ῥέκκα=γουροῦνια

(13) φσέρω=ἔξω, γνωρίζω.

Δηλαδή:

Τόμανε, τόμανε κάνουν στὸ Κωριλιάνο καὶ μαγκανίζου στὴν κουβέντα τους.

Τὸ ἄνθος τῆς τρέλλας εἶναι στὸ Μαρτάνο.

Οἱ Ζολλινιώτες εἶναι κούφιοι πέρα-πέρα.

Στὸ Μαρτινιάνο πού ἔχουν πουλάρια κρατοῦν μακρὸ καπίστρο.

Στὸ Μελπινιάνο εἶναι γαῖδουράκια.

Στὸ Καστριγιάνο πετοῦν τὰ δρεπάνια.

Στὸ Καλημέρα τρώγουν σὰν γουροῦνια καὶ δὲν ἔξερουν νὰ φᾶνε (ἄλλο) ἀπὸ βελανίδια.

Στὸ Στερνατία εἶναι σκυλλία λαγωνικά.

Καὶ στὸ Σολέτο εἶναι γουροῦνια, ἀν θέλετε νὰ ἔξερετε.

οῦκα πλήρεις. Ἀπὸ ἐπιτόπια ἐξέτασι τὸ συμπλήρωσα. Ἰσως νὰ ἔχη κι' ἄλλους στίχους λησμονημένους πιά. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ τὸ λέγουν «οἱ Μῆνοι» καὶ ἀρχίζει ἔτσι:

Γεννάση πὺν γεννᾶ
πάντα σιόνια τσαὶ νερά.
Φλεβάρη πὺν φλεφαρίζει
τσαὶ βρέσει τσαὶ σιονίζει.
Μάρτη πὺν μαρτίζει
τὸ ἄ κορίτσα σκωνταλίζει
—γιατὶ καλοτσαῖρι ἀγγίζει.
Ἀπρίλη—αἱ σκάρπαι στὸ μαντίλι.
—Τσαὶ πῖνω σὶ ἄφσιλὸ
φύτευσα βασιλικό.

Τὰ ἰδιωματικά αὐτά, λαϊκά τραγοῦδια ποὺ εἶχαν βγῆ ἀπὸ τὸ ἀνώνυμο πλῆθος, πρὶν ἀπὸ 100 ἢ 200 χρόνια, —τὰ παλαιότερά των δὲν σώζονται πιά ἀπὸ τὴν παράδοσι, — ἐδημιούργησαν ἀργότερα καὶ ποιητὰς καὶ λογίους. Καὶ οἱ ποιηταὶ αὐτοὶ ἔδωσαν ὠθησι στὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς τῆς ποιήσεως, καὶ ἐδημιούργησαν καὶ φιλολογικὴ παράδοσι.

Ἄλλοτε παλαιότερα στὰ χωριά τῆς Grecia Salentina ὑπῆρχαν πολλοὶ λαϊκοὶ ποιηταὶ καὶ στιχουργοί, σὰν ἓνα εἶδος δικῶν μας τραγουδιστῶν καὶ ὁργανοπαικτῶν στὰ πανηγύρια καὶ στοὺς γάμους τῶν χωριῶν, ἢ ἂν θέλετε καλλίτερα σὰν τοὺς τύπους τοῦ Ὀμηρικοῦ Δημοδόκου. Σήμερα δὲν ὑπάρχουν πιά, ἴσως γιατί ἡ ἰδιωματικὴ Ἑλληνοσαλεντινὴ διάλεκτος σβύνει σιγὰ σιγὰ. Ὡς τελευταῖος ἀπὸ τοὺς στιχουργοὺς τοῦ εἶδους αὐτοῦ ἀναφέρεται ἓνας Καλημερέζος Τρουβαδοῦρος, γνωστὸς—καὶ σήμερα στοὺς παλαιότερους πὺν τὸν ἐνθυμοῦνται—μὲ τὸ παρατσούκλι «Ὁ Γκρέκος Κοκκαλοῦτο». Ὁ στιχουργὸς αὐτὸς ἀπέθανε πρὸ 50 ἐτῶν ἐπάνω-κάτω καὶ πολλὰ τραγοῦδια του εἶναι γνωστὰ ἀκόμη καὶ τραγουδοῦνται ἀπὸ τὸ λαό. Ἀπὸ τὰ τραγοῦδια αὐτά τοῦ Κοκκαλοῦτο ἐδημοσίευσεν μερικὰ στὴ γνωστὴ συλλογὴ του καὶ ὁ Morosi. Ἀλλὰ δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ στιχουργοῦ των. Τὰ ἀφίνει νὰ θεωροῦνται λαϊκά γενικῶς.

Ὁ λαὸς τῶν Ἑλληνοφώνων χωριῶν τοῦ Σαλέντο εἶναι ἀγαθός, εὐθυμὸς—σὰν τοὺς

γειτονικοὺς των Ταραντίνους,—καὶ φιλόμους. Κάθε νέο τραγοῦδι σὲ λίγες ἡμέρες μόνον εἶναι πασίγνωστον καὶ τὸ τραγουδοῦν ὅλοι. Τὰ τραγοῦδια τῶν τοπικῶν—γνωστῶν—ποιητῶν τὰ προτιμοῦν γιατί γι' αὐτὰ αἰσθάνονται ἐδιαίτερη πατριωτικὴ ὑπερηφάνεια. Εἶναι τραγοῦδια ἐχωριστὰ δικά τους.

Ἀπὸ τὰ χωριά τοῦ Σαλέντο—καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸ Καλημέρα—ἐβγήκαν πολλοὶ ποιηταὶ καὶ λόγοι με ἀξία. Τοὺς νεωτέρους τοὺς ἐγνώρισεν προσωπικῶς. Γιὰ τοὺς παλαιότερους μάζεψα πληροφορίας. Τοὺς ἀναφέρω μὲ σχετικὴ χρονολογικὴ σειρά.

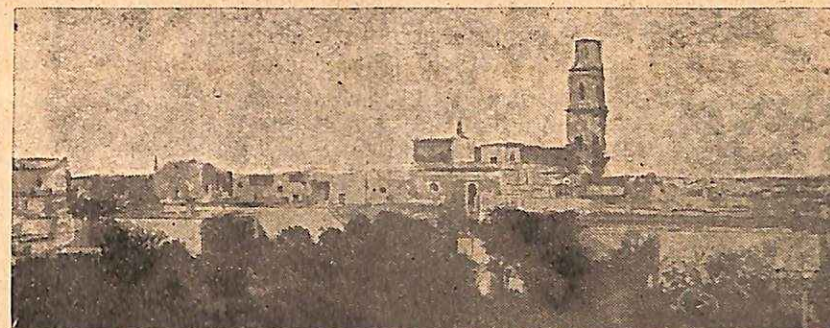
Vito Domenico Palumbo ἀπὸ τὸ Καλημέρα (1856 - 1918). Ὁ Παλοῦμπο εἶναι ὄχι μόνον ποιητὴς ἀλλὰ καὶ λαογράφος ἀκούραστος. Εἶχεν ἐπισκεφθῇ καὶ τὰς Ἀθήνας δύο φορές πρὸ 35 ἐτῶν καὶ ἔκαμε καὶ σχετικὰς μὲ τὴν ἐργασία του διαλέξεις στὸν «Παρθενό», καὶ εἶχε παρασημοφορηθῇ ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος. Γιὰ τὸ παράσημο αὐτὸ μιλοῦσε μὲ ὑπερηφάνεια. Τὸ εἶχαν καύχημα καὶ οἱ συμπατριῶται του, οἱ ὅποιοι κατὰ τὰ ἐπανειλημμένα ἐκεῖ ταξείδια μου μοῦ ὠμίησαν σχετικῶς. Δύο—τρεῖς ἀπὸ τοὺς ἐπιζώντας παλαιότερους μάλιστα ἀναπολοῦντες ἔτσι τὸ παρελθὸν ἐθυμοῦντο καὶ τὴν ἐκεῖ ἐπίσκεψιν τοῦ Π. Καρολίδου καὶ τοῦ Χρ. Μητσοπούλου σὰν ἓνα σύνδεσμο μὲ τὴν Ἑλλάδα. Γιὰ νεώτερα πράγματα δὲν ἐπιθυμοῦσαν νὰ συζητοῦν. Ὁ Β. Παλοῦμπο—βαθύτατος κάτοχος τοῦ μακρινοῦ ἑλληνικοῦ παρελθόντος—ἔγραψε πολλὰ ποιήματα στὴν Ἑλληνοσαλεντινὴ διάλεκτο στὴν ὁποία καὶ ἐφιλοτέχνησε καὶ μεταφράσεις ξένων καὶ νεοελλήνων ποιητῶν. Τὸ καλλίτερον ἀπὸ τὰ πρωτότυπα ποιήματά του θεωρεῖται ἡ «Ματινάτα», δημοφιλέστατο καὶ τώρα ἀκόμη στὴ γενέτειρά του. Ὁ Βίτο Παλοῦμπο εἶχε γνωρισθῇ μὲ πολλοὺς Ἀθηναίους λογίους, ἰδιαίτερας μὲ τὸν Ἰταλομαθὴ λογογράφον κ. Μπάμπην Ἀννινόν, τοῦ ὁποίου ἐδημοσίευσεν καὶ συνεργασία στὰ διάφορα περιοδικὰ τὰ ὁποία κατὰ καιροὺς ἐξέδιδε, ὅπως τὴν «Cultera Salentina» κτλ..

Brizio de Sanctis (γεν. ἐν Καλημέρα τὸ 1862) καθηγητὴς εἰς τὸ Lecce, ποιη-

τῆς, μεταφραστῆς καὶ ἀξιόλογος συλλέκτης.

Giuseppe Aprile γεννηθεὶς τῷ 1864 στὸ Καλημέρα ὅπου καὶ διαμένει καὶ ὅπου δύο φορές εἰς τὰ 1930 καὶ εἰς τὰ 1931 τὸν ἐπεσκέφθη στὴν ἵσυχὴ ἰσόγεια βιλλίτσα του μὲ τὸν ὠραῖον τῆς κήπον. Εἶναι ἓνας παχὺς, καλόκαρδος καὶ θα-

Giuseppe Polumbo, συγγενὴς τοῦ προαναφερθέντος συνωνύμου του, ἀπὸ τὸ Καλημέρα καὶ αὐτός. Ὁ Giuseppe Palumbo τὸν ὁποῖον ἐγνώρισεν στὸ Λέτσε ὅπου ἔμενε, εἶναι μοναδικὸς ἐρευνητὴς τῶν μνημείων τῆς Grecia Salentina καὶ συγγραφεὺς πολλῶν καὶ ὠραίων σχετικῶν ἔργων.

Γενικὴ ἀποψὶς τῆς Καλημέρας.

λερὸς γέρος, μὲ τὸ μεδίαμα στὰ χεῖλη πάντα.

Pasquale Lefons γενν. στὸ Καλημέρα τὸ 1873—διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν Φλωρεντίαν—καὶ ἀποθανὼν εἰς τὸ Λέτσε τὸ 1926. Ὑπῆρξε ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς Ἑλληνοσαλεντινοῦ λεξικοῦ, μέρος τοῦ ὁποίου ἐξέδωκε ἐσχάτως ἡδὴ τὸ ἐν Ρώμῃ Istituto Studi Bizantini. Ὁ Lefons εἶχεν ἔλθει στὰς Ἀθήνας τὸ 1912 κατὰ τὸ Συνέδριον τῶν Ἀνατολιτῶν, γνωρισθεὶς μὲ πολλοὺς ἐκ τῶν παλαιότερων καθηγητῶν καὶ λογίων μας. Μετέφρασε καὶ μερικὰ ποιήματα τοῦ Δροσίνου.

Giuseppe Gabrieli, Καλημερέζος καὶ αὐτός. Εἶναι σπουδαῖος ἱστορικὸς καὶ Ἀνατολιστής, ἡδὴ Βιβλιοθηκάρχος τῆς R. Accademia Lincei ἐν Ρώμῃ. Τὸν ἐγνώρισεν κατὰ τὸ δεύτερον ταξίδι μου στὴν Καλημέρα, παρεπηδημοῦντα τότε ἐκεῖ, ὅτε μοῦ ἔγινε καὶ μία ἐγκαρδία δεξιότης στὸ Δημαρχεῖον τῆς καμοπόλεως.

Domenicano Tondi (γεν. εἰς Zollino τὸ 1885) ποιητὴς ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους τῆς Ἑλληνοσαλεντικῆς διαλέκτου, ὅπως θὰ λάβουμε εὐκαιρία νὰ ἰδοῦμε πάρα κάτω.

Mauro Cassoni (Μοναχὸς Cisternese) στὸ Μαρτάνο, ὅπου ἀπὸ ἐτῶν καταγίνεται μὲ τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλολογίας τοῦ τόπου, καταρτίζων πλουσίαν συλλογὴν ποιημάτων ἀθησαυρίστων ἀκόμη. Κατὰ τὰς ἐκεῖ ἐπισκέψεις μου ὁ Μ. Cassoni εἶχε τὴν καλωσύνην καὶ πολλὰς ἱστορικὰς πληροφορίας νὰ μοῦ δώσῃ καὶ νὰ διορθώσῃ καὶ μερικὰ λανθασμένα τραγοῦδια τῆς Συλλογῆς μου.

Michele Palumbo, ἀνεψιὸς τοῦ Vito Palumbo, ἐγκριτὸς ζωγράφος στὸ Λέτσε, Καλημερέζος καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος διατηρεῖ πολλὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ θείου του.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς—ἴσως νὰ παρέλειψα καὶ κανέναν ἄλλον—πρέπει νὰ σημειώσω καὶ τὸ ὄνομα τοῦ φίλου Goffredo Patriarca καθηγητοῦ τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας, ὁ ὁποῖος χάρις τὴν ἑλληνομαθειάν του εἶναι ἐνθερμὸς φιλέλληνας, πολὺ ἐνδιαφερόμενος καὶ γιὰ τὴν Grecia Salentina.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΡΙΜΙΑΙ

Λέγουν ὅτι ὁ Μάρκος Μπότσαρης περὶ νῶντας κάποτε ἀπὸ τὸ Μαρτάνο—ἐρχόμενος ἐν τῇ ἐπαναστατημένῃ Ἑλλάδι—ἐ-

τρομάζε κάποια στιγμή που είδε να τον πλησιάζει ένας παπᾶς και να τον χαιρετά ελληνικά. Πού να ἐπερίμενε τέτοια ἀποκάλυψη.

Μόλις ἐφθασά κι' ἐγὼ στὸ Καλημέρα γιὰ πρώτη φορὰ θὰ ἐπερίμενα τὴν ἴδια προμελετημένη ἐκπληξί και γι' αὐτὸ ἔδοκίμασα, ἀπελπιστικὴν ἀλήθεια, ἀπογοήτευσιν ὅταν εἶδα ὅτι τὴν νεοελληνικὴν μου δὲν τὴν ἐννοοῦσαν μὲ καθόλου εὐκολία οἱ ἀπλοῖκοι ἐκεῖνοι ἀνθρώποι που ἐστεκόταν ὄρθιοι παρές-παρές στὴν πλατεία τὴν ἡμέραν ἐκείνη. Μὲ μελαγχολία μάλιστα ἐδυμήθηκα μιὰ φράσι ἀπὸ κάποιο ἔργο τοῦ Ροῦθι: «Καὶ καταρῶνται οἱ μετανάσται τοὺς τράκτορας διότι ἀντὶ ἀφθόνου χρυσοῦ πέτρας καὶ πυρετοὺς εὐρίσκουν εἰς τὸν Νέον Κόσμον». Θὰ ἔπρεπε νὰ σημειώσω τώρα, ἀπὸ τὴν μακρὰν σχετικὴν πείραν ποὺ ἀπέκτησα ἀργότερα ἐκεῖ, ὅτι ἡ ὁμιλία—ἡ πιὸ ἐντίμη μεταξὺ τῶν ὁμιλιῶν—τῶν χωρικῶν τῆς Grecia Salentina, γίνεται εἰς μίαν διάλεκτον ἐντελῶς ἰδιαίτερη μὲ πλῆθος ἐξιταλισμένες ἐλληνικὲς λέξεις καὶ ἄλλες τόσες ἐξελληνισμένες ἰταλικές. Ὁ Νεοέλλην ποὺ θὰ μιλήσῃ μαζί τους πρέπει νὰ ξέρῃ καὶ ἰταλικά καὶ πρὸ παντὸς νὰ μιλήῃ καλοπρόφρετα τὰς νεοελληνικὲς λέξεις. Αὐτὸ τὸ ἀντελήφθην γρήγορα μετὰ τὴν πρώτη ἀπογοήτευσί μου.

Ὁ πρῶτος—θυμοῦμαι—ποὺ παρουσιάσθη γιὰ ξεναγὸς μου ἦταν ἓνας καλόκαρδος ράφτης, Brizio Aprile (τὸ ἐπίθετον Ἀπρίλε τὸ ἔχουν πολλὲς πολυμεεῖς οἰκογένειες στὸ Καλημέρα).

Καὶ ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἀνθρώπος—σάν ὑπερήφανος γιὰ τὴν τιμητικὴν ἀποστολὴν ποὺ τοῦ ἔλαχε—μὲ συγκινητικὸν ἐνδιαφέρον προσπαθοῦσε νὰ μὲ ἐξυπηρετήσῃ καὶ γλωσσικῶς καὶ πληροφορικῶς. Κατόπιν προσετέθη στὸν κύκλον μας, ἓνας ἄλλος συμπατριώτης του, ὁ Carmello Francescello, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε καὶ λίγα νεοελληνικά γιατί πρὶν ἀπὸ χρόνια εἶχε κάμει ὑπάλληλος σὲ κάποιο Κουρεῖο στὰς Πάτρας. Μαζὺ μ' αὐτὸν ἦλθε νὰ μοῦ ὑποβάλλῃ τοὺς χαιρετισμούς του ἓνας ὑφασματέμπορος, ὁ Brizio Corliano, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὑπηρετήσει στὴν ἐφιππον ἀστυνομίαν τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τὸν

P. Ρεμαντᾶν, ὁμιλῶν καὶ αὐτὸς ὀλίγα νεοελληνικά καὶ μαζὺ ἓνας νεαρὸς ράφτης, Oresta Francescello. Στὴ φιλόστοργον ἐκείνην ὁμήγυρι προσετέθησαν κατόπιν καὶ ἄλλα πρόσωπα. Ὁ σεβαστὸς καταστηματοῦχος καὶ τοκιστὴς Anton Pantaleo, ὁ δικηγόρος Luigi Pensa (ἀπὸ τὸ Μοριάνο), ὁ Salvatore Lefons, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ λογίου καὶ πολλοὶ ἄλλοι καὶ τελευταῖα ἓνας νέος κληρικὸς, ὁ Carmello Castrignano (Παπακαρμέλο προσ-αγορευόμενος, γιατί στὰ χωριά ἐκεῖνα τοὺς ἱερεῖς τοὺς λέγουν παπάδες, ὅπως κι' ἐμεῖς) ὁ ὁποῖος, ἀρκετὰ μορφωμένος στὴν κλασσικὴν φιλολογίαν μὲ ὑπεδέχθη μὲ στίχους τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Φωσκόλου. Θὰ ἦτο περιαιτολογία μου νὰ ἔλεγα ὅτι ἦμουν ὑπερήφανος γιὰ τὴν μοναδικὴν ἐκείνην ὑποδοχὴν, ἂν δὲν ἐννοιωθᾶ πόσον ἀσήμαντος ἦμουν διὰ νὰ χαιρετοῦν ἐν τῷ προσώπῳ μου τὴν Ἑλλάδα οἱ εὐγενικοὶ ἐκεῖνοι ἀπόγονοι τῶν μακρυνῶν προγόνων μας.

Στὸ μεταξὺ ὅμως εἶχε σιγὰ-σιγὰ συγκεντρωθῇ γύρω μου καὶ ἡ μαρίδα τοῦ χωριοῦ καὶ νὰ μοῦ κἀνὴ διαδήλωσι, ἀφοῦ στὴν ἀρχὴ μὲ κύτταζαν μὲ σιωπὴ καὶ μὲ ἐκπληξί. Ἔτσι συνοδευόμενος ἀπ' αὐτὸ τὸ πολύβοο πλῆθος—μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους εἶχαν ἀπομακρυνθῇ—διέσχισα τοὺς κεντρικοὺς στὴν ἀρχὴ δρόμους, ἐσταματοῦσα στὴς ἐκκλησίες καὶ ἔκανα τὴν ἐπισήμανσι τῶν σπητιῶν ὅπου—κατὰ τὰς πληροφορίας ποὺ ἐμάζευα—κατοικοῦσαν γέροι καὶ γρηές, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους τὴν ἄλλη ἡμέρα καὶ τὶς ἄλλες μετὰ θὰ ἐξητοῦσα τὰ φῶτα τους γιὰ τὰ παλῆα τραγούδια καὶ τῆς παραδόσεις τοῦ τόπου.

Καὶ προχωρῶντας ἔτσι δὲν ἐπρόφθανα νὰ ἀπαντῶ στὴς χαιρετοῦρες ποὺ μὲ κεραυνοβολοῦσαν, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τοὺς περιέργους.

—Καλὸ πῆρε.

—Γρεῖγο ἀπὸ τὴν Ἑλλάντα τί τέλει ἐσοῦ;

—Τσέρει τί τὰ πῆ Καλημέρα; Μπο-τζιόρνο.

—Ἐς κούεστα κάζα ἐ οῦνα βικιαρέλλα ποῦ μιλεῖ γρηγο.

—Προφεσσόρε, προφεσσόρε, ἐντῶ τσέ-ρε ποντὰ (πολλά) τραβοῦντι γρηγο.

Βαδίζοντας τόσο... τιμητικὰ ἀνάμεσα στὴν περίεργον ἐκείνην διαδήλωσι θὰ ἔλεγα πὼς ἐμοιάζα μὲ λαοφιλεῖ ὑποψήφιο σὲ παραμυθὲς ἐκλογῶν, ἂν δὲν ἐσκεπτόμουν ὅτι πιὸ πολὺ μπορεῖ νὰ ἐμοιάζα καὶ μὲ τρελλόν, ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν καὶ τὸν γιουχαῖζουν τὰ πλήθη τῶν περιέργων. Τὶ ἀλλόκοτες ἢ πρῶτες ἐκεῖνες ἐντυπώσεις!

Ὅταν ἐβράδυνασε μ' ὁδήγησαν οἱ «φίλοι» γιὰ νὰ μοῦ προσφερθῇ καφές στὸ ἀριστοκρατικὸ καφενεῖο τῆς κωμοπόλεως,

«τὸ Καφὲ Νάπο-λη». Ἐκεῖ ὁ κλῶ-ὸς τῶν περιέργων ἐγίνε γύρω μου τόσο στενὸς ὥστε ἐκινδύνευε νὰ σταματήσῃ ἡ ἀναπνοή μου. Ἡ σκηνὴ θὰ ἦτο, νομίζω, πλέον ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ κάποια σχετικὴ ποὺ ἀναφέρει ὁ περιηγητὴς Ἀραγὼ ὅτι τοῦ συνέβη μὲ τοὺς κατοίκους κάποιας μακρονήϊς χώρας Ἀφί-νω τὸν ἄλλο διαγωνισμό μὲ τὴ λεξικολογικὴ ἐρωτηματολογία. Ὅχι μόνον τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ καὶ ἡλικιω-μένοι, καὶ γέρον-τες καὶ ἐργατι-κοὶ καὶ μορφω-μένοι, ἀπὸ τοὺς συμπαθεῖς πολιορκητὰς μου μὲ ρωτοῦσαν—ἢ ἓνας—ἓνας ἢ πέντε δέκα μαζὺ,—δείχνοντάς μου καὶ ἀπὸ ἓνα ἀντικείμενο πρόχειρο ἢ κἀνοντάς μου ἓνα νόημα ἀκατάληπτο γιὰ νὰ μάθουν πὼς λένε Ἑλληνικά ἂς ποῦμε τὴν καρέλλα, τὸ ποτήρι, τὸ καπέλλο, τὸ μάτι, τὸ αὐτί, τὸ μπαστοῦνι, τὰ δάχτυλα—καὶ μοῦ ἔτέ-νωναν τὰ πέντε δάχτυλα τοῦ χεριοῦ τους ἐμπρός μου—τὸ ποδήλατο, τὸ ψωμί, τὸ νερό, τὸ δρόμο. Καὶ τοὺς ἀπαντοῦσα καὶ τοὺς ἐξηγοῦσα καὶ τὸ πρῶτο ἐκεῖνο γλωσσολογικὸ μάθημα ἐξακολούθησε Παρ-

Ὁ κ. Δ. Λαμπίκης ἐν μέσω ὁμίλου γυναικοπαίδων εἰς τὸ Καλημέρα.

ὅλη τὴ φαιδρότητα τῆς σκηνῆς—πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσω—πολλὴ συγκίνησι μ' αἰσθημα ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ἐδοκίμαζα ἀπὸ μερικὰς λέξεις τῶν ποὺ διατηροῦσαν σχεδὸν ἀμετάβλητον τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν τύπο. Φανταζόμουν γιὰ μιὰ στιγμή πὼς θὰ βρισκόμουν κατὰ τὸν 12ον ἢ 13ον αἰῶνα ἐν μέσω τοῦ λαοῦ τοῦ Βυζαντίου—σάν νὰ ζοῦσα σὲ κάποια παραμυθένια ἐποχὴ.

Ὅστερ' ἀπὸ ἀρκετὴ ὥρα ἄρχισαν οἱ περίεργοι νὰ ἀραιώνουν. Ἐμεῖνα μὲ λίγους καὶ κουβεντιάζαμε γιὰ τὸ ταξίδι μου, ὅταν μιὰ μικρὴ παρῶα ἀπὸ τρεῖς τέσσαρες νέους μὲ δυὸ κιθάρες σ' ἔ-να τραπέζι πάρα πέρα ἄρχισε νὰ τραγουδῇ καὶ πρὸς τιμὴν μου καὶ γιὰ νὰ κάμῃ καὶ ἐπίδειξι ἐλληνογνωσίας, τὸ γνωστὸ τραγοῦδι τοῦ Βίτο Παλοῦμπο, τὴ «Ματινάτα», τονισμένο καθὼς ἔμαθα ἀπὸ τὸ μουσικὸ Κωσταντῆ. Ἀξίζει νὰ τὸ πα-ραθέσω ἐδῶ, ἂν καὶ μπορούσε νὰ ἔχῃ καὶ τὴ θέσι του καὶ πάρα κάτω ποὺ θὰ περιγράψω ἰδιαίτερος τὸ καθένα ἀπὸ τὰ 9 χωριά μὲ τὰ κυριώτερα τραγούδια τους. Ἡ μουσικὴ του εἶναι μᾶλλον μελαγχολικὴ, ὅπως εἶναι καὶ ἡ λαϊκὴ μουσικὴ τοῦ τόπου, ἡ ὁποία κι' αὕτη θυμίζει θρησκευτικὸς ὕμνος τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ τὰ λόγια του εἶναι εὐκολονόητα στὸ νεοέλληνα, ἂν καὶ βέβαια ὑπάρχουν οἱ ξενισμοὶ καὶ ἡ φυσικὴ παραφθορὰ καὶ στὴς ἐλληνικώτατες λέξεις.

Ἐν γλυτσίεα τούση⁽¹⁾ νύφτα⁽²⁾ τσαι ὥρα
 τσαι βῶ⁽³⁾ ἔν⁽⁴⁾ πλῶνω⁽⁵⁾ πενσέουτα⁽⁶⁾ σ'
 [ἔσένα
 τσαι τουμπι⁽⁷⁾ στή φινέστρα⁽⁸⁾ σου, ἀγκά-
 [πη μου
 τῆς καρτιᾶς μου σοῦ νοίφτω⁽⁹⁾ τὸ πένα⁽¹⁰⁾
 Ἐβῶ πάντα σ' ἔσένα πενσέω
 γιατί σένα ψυχή μου γκαπῶ
 τσαι πὸν πάω, πὸν σέρονω, πὸν στέω
 στήν καρτιὰ πάντα σένα βαστῶ.
 Ἰ' ἀστεράκια πὸ πάνω με βλέπουνε
 τσαι μ' ὁ φέγγο⁽¹¹⁾ κρυφίζουν⁽¹²⁾ νωμένα⁽¹³⁾
 τσαι γελούν τσαι μὸν λένον «στὸν ἄνεμο
 τὰ τραβούντια ἐμβολεῖς⁽¹⁴⁾, εἰν' χαμένα».
 Μὰ βῶ πάντα σὲ σένα πενσέω
 γιατί σένα ψυχή μου γκαπῶ
 τσαι πὸν πάω, πὸν σέρονω, πὸν στέω
 στήν καρτιὰ πάντα σένα βαστῶ.
 Μὰ σοῦ (ἔσὺ) πλῶνεις τελέσαι⁽¹⁵⁾ τσαι σ'
 [ὑπουν⁽¹⁶⁾
 τῶρε⁽¹⁷⁾ τσεῖνο πώχεις γκαπημένα
 πὸν γελώντα φιλεῖ τὰ ματάκια σου
 τσαι σὲ σίφτει⁽¹⁸⁾ στὸ πέττο⁽¹⁹⁾ του, ὠμένα.
 Καλὴ νύφτα σὲ φίνω τσαι φέω
 πλάγια σοῦ τσαι βῶ πῆρτα⁽²⁰⁾ πρικῶ⁽²¹⁾
 τσαι πὸν πάω, πὸν σέρονω, πὸν στέω
 στήν καρτιὰ πάντα σένα βαστῶ.

Ἡ ἑλληνικὴ γραφὴ σ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ
 μέρη εἶναι φυσικὰ ἀγνωστὴ. Ὅλα — καὶ
 τὸ τραγοῦδι αὐτὸ — γράφονται μὲ
 λατινικοὺς χαρακτήρας. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ

προφορὰ μερικῶν λέξεων εἶναι πρὸ τρα-
 χεῖα ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴν, ἀφοῦ λείπουν
 γιὰ τὴν ὁμιλίαν καὶ γιὰ τὴ γραφὴ ὀρι-
 σμένα δικὰ μας σύμφωνα (θ. χ. γ. δ.).
 Γι' αὐτὸ ἔχουμε τὰς λέξεις τέλω — θέλω,
 ψυχή-ψυχή, ἀγκαπῶ-ἀγαπῶ, τωρῶ-θωρῶ
 καὶ ἕνα πλῆθος ἄλλας πού θὰ ἴδοῦμε πα-
 ρὰ κάτω, πού θὰ ὁλοκληρώσουμε τὴν ἐρ-
 γασίαν μὲ τῆς ἐντυπώσεις πού θυμίζουν
 τὴν πατρίδα Ἑλλάδα. Μικρὰ παιδιὰ
 πού διεκδικοῦν ἀπὸ τῆς κόττης στήν αὐλὴ
 ἕνα κομμάτι ψωμί, γυναῖκες ἐργατικὲς
 πού μεταχειρίζονται γιὰ ρινόμακτρα τὴν
 ποδιά τους, κρεμαστάρια ἐπάνω στὰ δο-
 κάρια τῶν σπιτιῶν καὶ σὲ ἀμέτρητα
 καρφιὰ στοὺς τοίχους, ἀπὸ κηπουρικὰ
 καὶ ἄλλα προϊόντα — γιὰ τὸ χειμῶνα — πι-
 περιές, νιομάτες, σταφύλια, σῦκα σὲ ἀπί-
 στευτες ποσότητες, χασομέρηδες παίζοντες
 χαρτιά στὰ λίγα ταβερνοκαφενεῖα τους,
 καὶ αὐτὰ καὶ μερικὰ ἄλλα ἀκόμη εἶναι
 ἀρκετὰ νομίζω γιὰ νὰ μὸν δώσουν τὴν
 ἔννοια καὶ τὴν εἰκόνα λίγης πατρίδος.
 Μόνον γαῖδούρια καὶ σκυλιὰ δὲν ἐδῶκα
 πολλὰ σ' ὅλην τὴν περιοχὴ. Τὰ πρῶτα τὰ
 ἔχουν ἀντικαταστήσει τὰ ποδήλατα. Τὰ
 δεύτερα ἡ Ἀγροτικὴ Ἀσφάλεια.

Στὴ μοναδικὴ τῆς Καλημέρας — νεόχτι-
 στο τότε — στὴ Βία Μοντινέρο. Πανδο-
 χεῖο πού τὸ πρῶτο βράδυ ἐξήγησα κρεβ-
 βάτι καὶ φαγητὸ μὲ ἐδέχθηκαν μὲ σεβα-
 σμὸ καὶ μὲ ἐγκαρδιότητα. Οἱ ἰδιοκτῆται
 καὶ διένδυνταί του — ἕνας ἀγαθότατος γέ-
 ρος Ἰωάννης Τομάση — καταγόμενος ἀπὸ
 συγγενεῖς τοῦ κατὰ τὸ 1835 ὑπουργοῦ τῶν
 Βουρβόνων τῆς Νεαπόλεως Τομάση — ἡ
 γυναῖκα του, ὁ γυιὸς τους, ἡ νύφη τους
 καὶ ἕνας μπεμπές, πού τὴν ὥρα ἐκείνη
 ἐσυρονόταν χάμω καὶ ἐδάγκωνε ἕνα με-
 γάλον κομμάτι ψωμί πασπατεμένο σκόνι
 καὶ σάλια, μ' ὑποδεχθῆκαν μ' ἕνα φιξα-
 ρισμένο στὸ πρόσωπο χαμόγελο. Τὸ συμ-
 παθητικὸ γηραιὸ ἀνδρόγυνον μὸν ἐτοί-
 μασε ἕνα πρόχειρο δειπνο... μὲ χαρακτη-
 ριστικὴ χωριάτικη ἑλληνοπρέπεια. Ἀφοῦ
 μὸν ἐτηγάνισαν τρία αὐγά — ἐξωρυνμένα
 μάτια — μέσα σὲ μιὰ λεκάνη τοῦ πλυσί-
 ματος μὲ 8-10 πόντους λάδι μέσα, ἐπῆ-
 ραν τὸ κομμάτι τὸ ψωμί ἀπὸ τὰ χέρια
 τοῦ μπεμπέ πού τὸ κυλοῦσε γιὰ νὰ παίξῃ,
 μὸν τὰ ἔφεραν μαζί μὲ τὰ μαχαιροπή-

ρουνά καὶ ὕστερα μὸν ἔφεραν γιὰ φροῦτο
 μιὰ φέτα πεπόνι πού εἶχε κατὰ μῆκος
 ἴχνη δοντιῶν σὲ σχῆμα νταντελλοειδὲς καὶ
 ἐκάθησαν καὶ μὲ κύτταζαν. Πόση καλο-
 σύνη μὸν ἔδειχναν οἱ ἀγαθοὶ ἐκεῖνοι ἄν-
 θρωποι, καὶ πόσο ἴσως νὰ ἐστενοχω-
 ριοῦνταν πού δὲν μπορούσαν νὰ μὲ πε-
 ριποιηθοῦν καλλίτερα! Καὶ ἐφαινόταν,
 ἀλήθεια στενοχωρημένοι, καὶ κάπου κά-
 που ἐψιθύριζαν κάτι μεταξύ τους. Ποιὸς
 ξέρε!

Ἐπάνω σ' αὐτὴ τὴ σκηνὴ ἐμφανίζεται
 μ' εὐγενικὸ ἄλλα καὶ αὐστηρὸ ὕφος ὁ
 Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας καὶ μὲ ὑπο-
 βάλλει σὲ μιὰ πρόχειρη ἀνάκρισι. Ποιὸς
 καὶ τί εἶμαι, τί ἤθελα ἐκεῖ, ποῖα ἦσαν
 τὰ χαρτιά μου καί... Καὶ φυσικὰ εἶχεν
 ἀνησυχήσει ἀπὸ τὴ γλωσσολογικὴ δια-
 δήλωσι πού μὸν εἶχε κάμει τὸ χωριὸ με-
 ρικὲς ὥρες πρὶν.

Τοῦ ἔδωσα ὅλες τῆς ἐξηγήσεις πού
 ἤθελε καὶ ὁ ἀστυνόμος χαιρετώντας με
 εὐγενικὰ ἐτοιμάσθη νὰ φύγῃ, ὅταν ὁ κα-
 ταστηματάρχης πλησιάζει μ' εὐλάβεια καὶ
 μὲ παρακαλεῖ σιγὰ νὰ μεσολαβήσω γιὰ
 νὰ τοῦ γείνη μιὰ χάρι. Ἡ χάρι αὐτὴ
 ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἦταν σπουδαιότερη γιὰ
 ἐμὲ παρὰ γι' αὐτόν.

Γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ «Ξενοδοχείου»
 του δὲν εἶχε βγάλει ἄδεια ἀκόμη, καὶ
 φυσικὰ — εἶχε σκεφθῇ — δὲν θὰ μπορούσε
 νὰ μὸν ἐπιτρέψῃ νὰ μείνω τὴ νύχτα, ἂν
 καὶ μὸν τὸ εἶχεν ὑποσχεθῇ ἀπὸ νωρὶς
 καὶ εἶχε δεχθῇ καὶ τῆς λίγες ἀποσκευές
 μου.

Μεσολαβῶ, τέλος πάντων στὸν καλὸν
 ἀστυνόμο, μὲ τὸν ὁποῖον ἀργότερα ἐγί-
 ναμε φίλοι καὶ κάθε φορὰ πού ἐπῆγαινα
 ἐκεῖ δὲν μὸν ζητοῦσε οὔτε πληροφορίες,
 οὔτε διαβατήριον καὶ δίδεται προφορικὴ ἡ
 ἄδεια. Κι' ἔτσι ἐπέρασα τὴ νύχτα μου μὲ
 τῆς θωπείας τῶν κορέων, τοὺς κατὰ τέ-
 ταρτο νανουριστικούς κύτους τοῦ ρολο-
 γιοῦ ἀπὸ τὸν πύργον τοῦ Δημοφείου καὶ
 ὑπὸ τὰ... ἐξωρυσμένα βλέμματα τῶν
 κρεμασμένων στοὺς τοίχους λιθογραφικῶν
 εἰκόνων — πολαιῶν γνωστῶν καὶ προσφι-
 λῶν καὶ στὰ χωριά τῆς Ἑλλάδος — φωτι-
 σμένων ἀδύνατα ἀπὸ ἕνα κανδύλι πρὶν
 ὅλη τὴ νύχτα ἐψυχροραγοῦσε ἐπάνω στὸ
 κομμὸ — παλὸν Ναπολιτάνικο ἐπιπλο.

Ὑστερ' ἀπὸ δυὸ ἡμέρες — μὲ βάσανα
 πολλὰ — εὐρῆκα ἕνα αὐτοκίνητο ξένο, δια-
 βατικὸ ἀπ' ἐκεῖ, καὶ ἐσυμφώνησα μὲ τὸν
 σωφὲρ καὶ ἰδιοκτῆτη τοῦ 20 λιρέτες —
 μόνον γιὰ τὴ μπεζίνα — γιὰ νὰ κάμω μιὰ
 ἀναγνωριστικὴ... διαδρομὴ 4-5 ὥρων σ'
 ὅλη τὴν περιοχὴ τῶν 9 χωριῶν ἔτσι γιὰ
 νὰ γνωρίσω τὸν τόπο. Μετὰ δυὸ-τρὲς
 ἡμέρες ἔκαμα μιὰ συστηματικὴ ἐπίσκεψι
 σ' ὅλα τὰ χωριά μένοντας ἀπὸ μία ἢ δύο
 ἡμέρες σὲ καθένα. Τὴ δεύτερη, ἃς τὴν
 ποῦμε, αὐτὴ ἐπίσκεψι τὴν ἔκαμα μ' ἕνα
 μικρὸ ἁμαξάκι. Ὁ ἁμαξηλάτης μου εἶχε
 κάμει στρατιώτης στὸ Ρωσσοῖαπωνικὸ
 πόλεμον στὰ 1904 καὶ ἀντὶ νὰ μὸν δίδῃ
 πληροφορίες γιὰ τὰ χωριά πού... ἔξερευ-
 νοῦσα, μὸν διηγείτο ἀνδραγαθίες του
 στὴν Ἀπὼ Ἀνατολή. Ἀλλὰ τότε πιά ἡ-
 μουν συνηθισμένος μὲ τὸ περιβάλλον.
 Εἶχα παῦσει νὰ δοκιμάζω ἐκπλήξεις μ'
 ἀσήμαντα πράγματα. Οὔτε ἀνησυχούσα
 πολὺ ὅταν ἐταξιδεύαμε νύχτα σὲ ἄγνω-
 στους δρόμους, πότε ἔξω ἀπὸ νεκροτα-
 φεία, καὶ πότε ἀπὸ ἔρημα περιβόλια πού
 τὰ κλαδιά τῶν δένδρων τοὺς προβάλλοντα
 στὸ ὀλιγοφώτιστο ἀπὸ τὴν ἀστροφεγγιὰ
 φόντο τοῦ ὀρίζοντος ἔμοιαζαν σὰν σι-
 λουέτες παραδόξων ζωντανῶν υπάρξεων.

Ἡ περιοχὴ ἐκείνη τῆς Grecia Salen-
 tina εἶναι ἕνας πετρώδης κάμπος πού ὁ-
 μοῖος δὲν ὑπάρχει οὔτε στὴν Ἑλλάδα οὔτε
 στὴν Ἰταλία. Οὔτε βουνὰ, οὔτε λόφοι
 πουνενά. Κάπου-κάπου μερικὲς πτυχώσεις
 τοῦ ἐδάφους — ὅπως ἐδῶ στὴν περιοχὴ τοῦ
 δικοῦ μας Ψυχικοῦ καὶ τοῦ Γουδι — μό-
 νον. Ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι καλὸς καὶ ὁ ὀ-
 ρίζων πολὺ διαυγὴς διακρίνονται ἀπὸ τὶς
 στέγες τῶν σπητιῶν καὶ ἀπὸ τὰ καμπανα-
 ριά τῶν ἐκκλησιῶν καλλίτερα τὰ βουνὰ τῆς
 Ἑλλάδος — Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας. Ἀμα
 βγῆτε σ' ἕνα μικρὸ ὑψωματάκι μεσημ-
 βρινὰ τοῦ Καλημέρα καὶ πρὶν φθάσετε
 στὸ Μαρτινιάνο, ἔχετε ἐμπρὸς σας ὅλα τὰ
 9 χωριά, ὅπως ἔχετε ἀπὸ τὰ δικὰ μας τὰ
 Τουρκοβούνια, νὰ ποῦμε, τὸ Χολαργό,
 τὸ Χαλάνδρι, τὴν Καλογρέζα, τὸ Μαρού-
 σι, τὸ Ἡράκλειο, τὶς Κουκουβάουνες.
 Ὁ μοναδικὸς αὐτὸς κάμπος γεμάτος ἀμ-
 πέλια, χωράφια, κήπους, δέντρα κάθε εἴ-
 δους μ' ἀδιάκοπες χαμηλὲς μάνδρες, τὸ
 καλοκαίρι μὲ τῆς ζέστες καὶ μὲ τὰ μελτέ-

(1) Τούση=αὐτὴ ἡ.

(2) νύφτα=νύχτα.

(3) βῶ καὶ ἔβῶ=ἔγώ.

(4) ἔν=δέν.

(5) πλῶνω=ξαπλῶνω, πλαγιάζω.

(6) πενσέω=συλλογιέμαι.

(7) (ἡ)τουμπι=(ἔττου ἀμπι)=ἔδω δά.

(8) φινέστρα=παράθυρον.

(9) νοίφτω=ἀνοίγω.

(10) πένα (pena)=πόνος.

(11) ὀφέγγω=τὸ φέγγος.

(12) τρεμοφέγγουν.

(13) νωμένα=ἐνωμένα.

(14) ἐμβάλλεις (ἐμβάλλεις ἢ ἐκβάλλεις)=ἀπαγ-
 γέλλεις, ἐκφωνεῖς (βάλλεις).

(15) τελέσαι=(θέλει εἶσθαι) ἴσως.

(16) ὑπουν=ὑπνο.

(17) θῶρε.

(18) σίφτω=σφίγγω.

(19) πέττο=στήθος.

(20) πῆρτα=ἀπῆλθα, ἔφυγα, φεύγω.

(21) πρικὸς-πικρὸς=λυπημένος.

μια μεταβάλλεται σὲ Ρωσική στέπη κα-
ταχιονισμένη ἀπὸ τὴ σκόνῃ. Ἀπὸ σκόνῃ
ξεύρουμε στὴν Ἑλλάδα. Καὶ σ' ἄλλα μέ-
ρη τῆς Ἰταλίας ἐγνωρίσαμε τὴν ἀφθονία
τῆς. Μία φορὰ πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια εἴ-
χαμε πάει μὲ τὸν «Ὀδοιπορικὸ Σύνδε-
σμο» ἓνας ὄμιλος Ἀθηναίων στὰς Συρα-
κούσας γιὰ τὰς παραστάσεις τῶν Ἀρχαίων
Ἑλληνικῶν τραγωδιῶν στὸ ἐκεῖ ἀρχαῖο
θεάτρο μας. Ὅταν ἐπήγαμε—μὲ αὐτοκί-
νητο—στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο λίγο
ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅπου μᾶς εἶχε δεξιώ-
σιν ὁ Δήμαρχος Συρακουσῶν εὐρεθήκαμε
ὅλοι μας μὲ κατάλευκα κουστουμιά ἐνῶ
ὅταν ξεκινήσαμε ἐφορούσαμε ὅλοι σχεδὸν
σκοῦρα. Μᾶς μετρημύρισε ἡ σκόνῃ. Καὶ
ὅμως οὔτε αὐτὴ δὲν ἦταν τίποτε ἐμπρὸς
στὴν Πολβέρε Πουιλέζε.

Μέσα στὸν ζεστὸν καλοκαιρινὸν ἥλιο
τρέχοντας μὲ τὸ αὐτοκίνητο τὸν Σαλεντι-
νὸν κάμπον ἐδοκίμασα σὰν ἀπὸ ὑποβολή
κάποια ρίγη βλέποντας τὸ γύρω μου
χιονισμένο τοπίο! Κατάλευκο σινδόνι ἐσχέ-
παζε τὰ πάντα, δέντρα, θάμνους, μάνδρες,
σπητάκια... Ὅλα. Ἀντὶ νὰ μοῦ ἐρχονται
στὴ μνήμη ἡ περιγραφὲς γιὰ τὴν Πούλια
τοῦ Μπουρζέ, τοῦ Παλουμπο καὶ τοῦ Φε-
νελῶν, ὁ νοῦς μου ἔτρεχε στὰ διηγήματα
τοῦ Γκόρκυ—τὸν ὁποῖον πρὶν ἀπὸ λίγες
ἡμέρες εἶχα ἰδῇ στὸ Σορρέντο καὶ μιλήσα-
με γιὰ τὴ Ρωσσία—στὶς περιγραφὰς τοῦ
Τολστόη καὶ σὲ σκηνὲς τοῦ Δοστογιέφσκυ.
Τὸ αὐτοκίνητο τὸ φανταζόμουν γιὰ τρόϊ-
κα μᾶλλον, καὶ τὸ σωφέρ μου ἐπιθυμοῦσα
ζωηρὰ νὰ τὸν προσαγορεύσω Ἰβάν, Ἰλιτς,
Βλαδίμηρο, Σέργιο.

Ἀλλὰ σὲ λιγάκι ἐκεῖ ποῦ ἔτρεχαμε τὸ
σκονοχιόνιστον κάμπο ὁ καλὸς φίλος μὲ
ἀνακαλεῖ στὴν Ἰταλικὴ πραγματικότητα...

Σταματᾷ τὸ αὐτοκίνητο καὶ μοῦ λέγει
χαμογελώντας.

—Ξέρετε κύριε, αὐτὴ ἡ μάρα εἶναι....

—Κατάλαβα, κατάλαβα φίλτατε—τὸν
διέκοψα ἁμέσως. Αὐτὴ ἡ μάρα εἶναι
Ἄλφα Ρωμαῖο καὶ τρώει πολλὴ μπενζίνη.

—Μάλιστα... Ποῦ τὸ καταλάβετε;

—Ἐμπρὸς βάζω δυὸ λιρέττες ἐπάνω
ἀπὸ τὴ συμφωνία Τράβα...

Καὶ ἐπροχωρήσαμε κατάλευκοι ἀπὸ τῆς
σκόνῃς τῇ χιονιά.

Ἐμμεῖνα τότε στὴ Grecia Salentina

καμμιά δωδεκαορία ἡμέρες. Ἐκράτησα
σημειώσεις γιὰ ὅ,τι ἐνδιαφέρει τὴ λαο-
γραφία, ἐγνωρίσθηκα μὲ τοὺς λογίους,
τοὺς ποιητὰς καὶ ἐπιστήμονας τοῦ τόπου
καὶ—τὶ φυσικώτερον γιὰ ἓνα δημοσιογρά-
φο;—ἄρχισα νὰ σκέπτομαι γιὰ νὰ γράψω
ἓνα σχετικὸ ἔργο.

Ὅταν μετὰ ἓνα χρόνον ἀκριβῶς, γυρί-
ζοντας ἀπὸ τὴ Ρώμη, ἔκαμα ἓνα δεύτερο
ταξίδι στὰ τόσο συμπαθῇ μου χωριά
τῆς Grecia Salentina κ' ἔμεινα ἐκεῖ ἐ-
πάνω ἀπὸ δύο ἐβδομάδες κ' ἄλλη μιὰ
στὸ Lecce, ἦμουν πιά πασίγνωστος καὶ
δημοφιλέστατος σ' ὅλη τὴν περιοχὴ. Στους
δρόμους ἐχαιρετῶμουν μὲ τοὺς γνωστούς
ὅπως χαιρετῶμεθα μὲ τοὺς ἐδῶ συμπο-
λίτας, στοὺς Ἀθηναίους δρόμους, μὲ
οἰκειότητα, μὲ πνεῦμα... συμπολιτισμοῦ.

Στὸ Lecce θυμᾶμαι, ὅτι δυὸ τρεῖς φο-
ρὲς ἐξαφνίσθηκα βαδίζοντας ἁμέριστος
στὸ δρόμο ἀπὸ τοὺς αἰφνιδίους ἑλληνι-
κοὺς χαιρετισμοὺς γνωστῶν μου Καλημε-
ρῶν καὶ Μαρτανέζων ποὺ ἐτύχανε νὰ
βρίσκωνται στὴν πρωτεύουσα καὶ νὰ μὲ
διακρίνουν πρὶν τοὺς ἰδῶ.

—Ἀκόμη ἐδῶ εἶσαι ἐσού;

Καὶ ἀπαντοῦσα κ' ἐγὼ ἑλληνικὰ—δη-
λαδὴ ἑλληνοσαλεντινὰ...

Καὶ οἱ Ἰταλικὲς ἐφημερίδες εἶχαν τὴν
καλοσύνην νὰ γράψουν γιὰ τὸ δεύτερο
ταξίδι μου ἐκεῖ, ἀφοῦ μάλιστα μοῦ προ-
σήψαν καὶ τὸν τίτλο καὶ τὴν ιδιότητα
τοῦ σοφοῦ (!).

Πολλοὶ γνώριμοί μου ἀπὸ τὸν προη-
γούμενον χρόνον μοῦ ἐχρησίμευσαν κατό-
πιν γιὰ ξεναγοὶ στὴν συμπλήρωσι τῆς
ἐρεῦνης μου.

Ἀλλὰ πρὶν ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴν περι-
γραφὴ τῆς ἐρεῦνης μας στὰ χωριά, πρὶν
στρώσουμε τὴν κουβέντα μὲ τοὺς ἀνθρώ-
πους τοῦ λαοῦ, πρὶν ξεθάψουμε τὰ παλὰ
τραγούδια ἀπ' τὴ μνήμη τῶν γερόντων,
θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίσουμε τὴν ἱστορίαν
τοῦ συμπαθητικοῦ μας αὐτοῦ τόπου ποὺ
οἱ σημερινοὶ Ἰταλοὶ τὸν ὀνομάζουν «Ἑλ-
ληνικὸ νησί σὲ ἔδαφος Ἰταλικό». (Isola
Greca in territorio Italiano). Περὶ αὐτοῦ
στὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «Πολιτισμοῦ».

(!) Ἐγραψε γιὰ τὰ ταξίδια μου ἡ Voce
del Solanto, (11 8)βρίου 31), τὸ Giornale
d'Italia τῆς Ρώμης (8)βρίου Δεκεμβρ.), ἡ
Gazzetta di Bari κτλ.

Η ΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΑ

Ὑπὸ τοῦ κ. Σωτήρη Σκίπη

Τώρα ποὺ ἐπέρασεν ἡ πρώτη σφοδρότης
τῆς λύπης μας γιὰ τὸν ἀπροσδόκητο θά-
νατο τοῦ Λάμπρου Πορφύρα ἂς προσπα-
θίσωμε νὰ ξαναερίξωμε ἓνα βλέμμα στὸ
ἔργο του. Εἶνε κρῖμα μόνο ποὺ δὲ θὰ
λάβωμε ὑπ' ὄψιν μας παρὰ τὴ μοναδικὴ
συλλογὴ ποὺ ἐτύπωσε, τὴς «Σκιές» του.
Γιατὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν ἀνέκδοτη μὲ τὸν
τίτλο «Φωνὲς τῆς Θάλασσας» δὲν ξέρομε
παρὰ ἐλάχιστα ποιήματα δημοσιευμένα
σὲ περιοδικὰ κ' ἐφημερίδες. Ἀλλὰ δὲ
νομίζομε πὼς μὲ τὴ δευτέρα του συλλογὴ
ὁ ποιητὴς ἐφάνερωσε κάπια ἐξέλιξι. Ἐσυν-
έχισεν ἁπλῶς τὴς «Σκιές» του. Κι' οὔτε
μποροῦσε νὰ ἐξελιχθῇ. Ἐσταμάτησε ἀπὸ
χρόνια. Εἶταν ἡ πηγὴ τοῦ μικροῦ κ' ἐστεί-
ρεψε. Ἐτσι εἶταν κ' ὡς ἄνθρωπος. Λί-
γος. Ἡ φωνὴ τοῦ σιγαλῆ καὶ μόλις ν' ἀ-
κούεται τὰ λόγια τοῦ ἀργὰ καὶ μετρη-
μένα· οἱ ἀνησυχίες τοῦ σχεδὸν ἀνύπαρ-
κτες· οἱ πόθοι τοῦ περιορισμένοι· οἱ τόλ-
μες τοῦ χωρὶς φτερά. Αὐτὸ φαίνεται κ'
ἀπὸ τὴ ζωὴ του ποὺ ἔμοιαζε σὰ βάρκα στὸ
λιμανάκι ἀπὸ πολλὴν καιρὸ, ἀραγμένη.
Κι' ὕστερα ἀπὸ ἓνα ὀλιγόμηνον καὶ βια-
στικὸ ταξίδι ποὺ ἔκαμε στὸ Παρίσι κ'
ἴσως καὶ σὲ μερικὲς ἄλλες πόλεις τῆς Εὐ-
ρώπης, ποὺ εἶταν γι' αὐτὸν μιὰ μεγάλη
ἐπιχείρησις, ἐνοστάλγησε ἁμέσως κ' ἐγύ-
ρισε στὸ σπῆτι τοῦ νὰ ζήσει ὅλα τὰ χρόνια
τοῦ κάτω ἀπὸ τὴ σκιά μιᾶς μητέρας ποὺ
ἐλάτρευε. Τὸ ἴδιο καὶ στὸν ἔρωτα. Δὲν
ἀγάπησε παρὰ σὰν εἶταν παῖδι μιὰ κο-
πέλλα, ὅπως ἀγαποῦνε τὰ παιδιὰ μὲ τὴν
φαντασίαν. Καὶ πέρασε ὅλη τὴ ζωὴ του
μὲ τὴν ἀνάμνησιν τῆς κοπέλλας ἐκείνης
ποὺ πέθανε. Τὴν τραγουδοῦσε, ἢ καλύτερα
τὴ μοιρολογεῖ, σὲ δυὸ ἀπὸ τὰ ωραιότερα
τραγούδια τῶν «Σκιῶν» του, στὸ νεανι-
κό του «Lacrimae Rerum» (σελ. 20)
καὶ στὸ «Ἐρημο Μονοπάτι» (σελ. 32)
ποὺ ἔγραψε πρὶν μὲγάλως. Ἀντίρας πιά.
Τὸ ἴδιο καὶ στὸ λεξιλόγιό του. Δὲ μπορεῖ
νὰ γίνῃ φτωχότερο γιὰ ποιητὴ. Σὲ μιὰ
ἐποχὴ γλωσσοπλαστικῆς μέθης ποὺ εἶχε

κυριεύσει τὸν Παλαμᾶ, τὸ Γρουπάρη, τὸ
Μαβίλη, τὸ Σπήλιο Πασαγιάννη, τὸ Θεο-
τόκη κ' ἄλλους συνεργάτες τοῦ περιοδικοῦ
«Τέχνη», ποὺ τὰ βυζαντινὰ, τὰ μεσαιωνικὰ
κείμενα, ἡ κρητικὴ φιλολογία, τὰ τοπικι-
στικὰ γλωσσάρια κατετρώγοντο κ' οἱ
ντοπιολαλιὲς ἔδιναν κ' ἐπαινον, ὁ Πορ-
φύρας σὰ φοβισμένος περιοριζόταν στὸ
πρὶν κοινοτυπικὸ λεξιλόγιον, μπορεῖ νὰ πῇ
κανεῖς, τῆς καθημερινῆς χρήσεως. Μόλις
κάπου-κάπου τολμοῦσε νὰ βάλῃ σ' ἓνα
ποίημά του, σ' ἓνα στίχο του μιὰ λέξι
συνθετικὴ ἢ ἓνα τύπο λέξεως ὅχι καὶ πολὺ
εὐχρηστο. Ἀλλὰ καὶ πάλι ἐπρόσχε οἱ
συνθετικὲς τοῦ λέξεις νὰ μὴν εἶναι δύσκο-
λες καὶ νὰ μὴν ξαφνιάζουν τοὺς ἀναγνώ-
στες του. Νὰ λ.χ. μερικὲς: Τρεμοφτερου-
γίζουν, ἀργοδιαβαίνουν, θαλασσοδαρμένα,
ἀχνοῦφασμένα. Κάμετε τὴν σύγκρισιν αὐ-
τῶν μὲ τὴς συνθετικὲς λέξεις τῶν ἄλλων,
τὴς τόσο παράτολμες κάποτε καὶ τὴς τόσο
ἡχηρές: Νεροθεμέλιωτα, ονειροξεδιαλύ-
τρα, ὑποφαντασιά, καλαμοβύζω, ἀχρον-
ράνια, περιγαλιτοχώρια, κ.λ.π. Κι' ὅ,τι
γίνεται στὸ λεξιλόγιον γίνεται καὶ στὴς
μοιροκαταληξίες καὶ στὴς εἰκόνες. Καμμιά
ἀναζήτησις. Μία συντηρητικότης τελοσ-
πάντων ποὺ θὰ τὴν ἔλεγε κανεῖς κ' ἀντι-
ποιητικὴ καὶ ποὺ ξεπερνάει κ' αὐτὴ τοῦ
μακαρίτη τοῦ Πολέμη.

Κι' ὅμως! Παρ' ὅλη τὴ φτώχεια τῶν
μέσων του, ὁ ποιητὴς ποὺ τὸ φανταχτερὸ
ψευδώνυμό του ἔρχεται σὲ τόση ἀντί-
κρουσιν μὲ τὴ ζωὴ του καὶ τὸ ἔργο του,
κατάρθωσε νὰ δώσῃ μιὰ ποιητικὴ ἀληθινὴ
καὶ συγκινημένη.

Ὁ Λάμπρος Πορφύρας εἶχε τὸ «γνώθι
σαυτὸν», ὅσον ὀλίγοι. Εἴξερε ἔως ποῦ
μπορεῖ νὰ πετάξῃ. Κι' ἐκλείνε πάλι τὰ
φτερά του καὶ συμμαζεύονται στὸν ἑαυτὸ
του. Νὰ πῶ πὼς αὐτὸ δὲν τοῦ ἔφευγε
κάποια μυστικὴ λύπη; Δὲν τὸ ξέρω. Ὑ-
ποψία ἔχω μονάχα. Ὑποψία ἔχω μάλι-
στα πὼς ὁ καὶμὸς του μεγάλωνε μὲ τὸν
καιρὸ σὰν ἀνεκάλυπτε πὼς δὲν εἶναι γεν-

νημένους για μεγάλα ταξίδια. Και για να βρω τη λήθη στον καυμό του άρχισε να συγχάζει στην ταβέρνα... Σ' αυτήν εκάλεσε το χάρο. Τον έκέρασε όπως και τους άλλους ναυτικούς και τον ακολουθήσε στο μαύρο καράβι του για το αγύριστο ταξίδι.

Κάπου κάπου ζήτησε να σπάσει τις αλυσίδες της μοίρας και να ξεφύγει από τον περιορισμένο του κύκλο. Τότε ετόνισε στη λύρα του δυο-τρία τραγούδια που έμοιαζαν σ'α να μην είχαν δικαίον: Τα «Μάο-μαρα» και τον «Κεραμεικό». Κι ύστερα πάλι ο μυστικισμός, η μελαγχολία, το πένθος, η θαμπή ατμόσφαιρα, η μονοτονία τον ξανάπερναν γιατί είχαν δικός τους.

«Βαρύ, μονότονο ψιγάλισμα» είναι όλη η ποίησής του. Και μόνον ένα του ποίημα που δεν είναι από τα καλύτερά του, έχει κάποια περαστική χαρά. Είναι «το Πάροχο»: (σελ. 124).

Το χαρούμενο πάροχο είχε πάρει
μέσ' στο άξενιο αστό εκείνο πρωί,
μιά ομορφιά γιορτινή και μιά χάρη
που ξανά δεν μπορεί να τη βρω.

Απαράλλαχτα όπως ο ίδιος. Ποτέ κι' αυτός δεν ξαναύρε τη χαρά, ούτε όταν «με την μεθυσμένη βαρκοῦλα ξεκινάει με την Άννοῦλα, με λίγους συντρόφους και κάποιες κοπέλλες μαζί, για το νησί της χαράς...» Και νοιώθουμε λύπη όταν μάς λέει: «Όπου και νάναι μακριά θα φανή της χαράς το νησί...» Γιατί ξέρουμε πως δεν υπάρχει δυστυχώς τέτοια ελπίδα για τον ποιητή των «Σκιών».

Κι' οι μελέτες του Πορφύρα, παρ' όλη τη βαθειά γνώση του δύο ξένων γλωσσών, θαρρώ πως ήταν περιορισμένες. Δεν έδιδε παρά ποιητάς που εύρισκε μαζί τους κάποια ψυχική συγγένεια. Κι' όχι όλο τους ποτέ το έργο. Κάποια τους ποιήματα. Ο Μορεάς λ. χ. ήταν πολύ αρχαιόπρεπος και πολύ αντρίκιος για να του αρέσει, αλλά η 18η στροφή, του Β' βιβλίου των «Στροφών» του τον συνεκίνησε γιατί ήταν για τα σύννεφα (το αγαπημένο θέμα του Πορφύρα) και το έμμιμήθηκε, όσο μπορούσε πιο ελεύθερα:

Nuages qu' un beau jour à présent envi-
ronne,
Au dessus de ces champs de jeune blé cou-
verts,

Vous qui m' apparaissez sur l' azur mo-
notone
Semblables aux voiliers sur le calme des
mers,
Vous qui devez bientôt, ayant la sombre
face
De l' orage prochain, passer sous le ciel
bas,
Mon coeur vous accompagne, ô coureurs
de l' espace!
Mon coeur qui vous ressemble et qu' on
ne connaît pas.
(Jean Moreas)

Σύννεφα της τρελλής Νοτιάς, άτρώμη' άπλω-
μένα,
Τρεχαντηράκια άγέρινα με τα πανιά σκισμένα
Παλιές μου άγάπες, που από μιά σκορπάτε
σ' άλλην άκρια,
Περήφανα στη μοίρα σας και δίχως μάταια
δάκρυα.
Στά πέλαγα που άνοιξαν για σ'α οι οὐράνιοι
θόλοι,

Τρεχαντηράκια άγέρινα χωρίς άραξοβόλι,
Έκει που ταξιδεύετε, σε κάποιο τρεχαντηρι
Τραβάτε τη θλιμμένη μου ψυχή καρaboύρη.
(Δάμπρος Πορφύρας)

Από τον Σέλλεϋ επίσης δεν πέρνει ως υπόδειγμα παρά μικρά του ποιήματα που μοιάζουν σ'αν έπωδοι του μεγάλου πνεύστου και πολύστομου έργου του καθώς και το μέτρο του «Συννέφου» του στη μετάφρασι του άειμνήστου Άργύρη Έφταλιώτη, που μεταχειρίζεται νεώτερος στο Χάρο του.

Ύστερα περνά και στέκεται για κάμποσο γύρω από τους Γάλλους ντεκαντάν για να φτάσει στους εντιμότες: τον Φρανσι Ζαμ και τους μαθητάς του.

Άλλά η πιο επιτυχημένη κι' η πιο ελληνική του προσπάθεια, κατά την γνώμη μου, θα μείνει ο «Θρύλος της Άγάπης» (σελ. 81) που είναι, δά, και το πιο άπλησiasτο ποίημά του απ' το συνηθισμένο αναγνωστικό κοινό.

Νεώτεροι ποιηταί είχαν έρθει πια κι' είχαν κάνει ν' αντηχήσουν στη νεοελληνική γλώσσα οι τόνοι τους οι αντρίκιος και ζωϊκοί. Η άρρωστημένη ψυχή του ποιητού των «Σκιών» ένοιωσε κάποιο σκίρτημα. Ο «Θρύλος της Άγάπης» είναι το σκίρτημά του αυτό. Και ξαναγύρισε στην έρημη γωνιά, τη στοιχειωμένη από την πιο πένθιμη μελαγχολία του, ντυμένος μέσα στον όμιχλώδη μαντύα του.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΠΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΣΑΛΔΑΡΗ

Καθ' ην στιγμήν το περιοδικόν μας ευρίσκειται υπό τα πιεστήρια, άνηγγέθη η παραίτησις της υπό τον κ. Τσαλδάρην Κυβερνήσεως.

Υπό τας δυσκόλους σημερινάς περιστάσεις όπου το αύριον το σκεπτόμεθα μετά τινος δέους, όπου ενώ όλοι όμιλούν περί παρακάμψεως της επικινδύνου καμπής της κρίσεως και όμως ούδεις πουθενά διαβλέπει έστω και την ελαχίστην βελτίωσιν της καταστάσεως, όπου ειδικώς διά την Έλλάδα χρειάζεται συνεχής και άδιάκοπος προσπάθεια συγκεντρώσεως πασών των δυνάμεών μας προς συνέχισιν της σκληράς πάλης εις την οποίαν ευρέθημεν μοιραίοι και άκοσμοι παλαισταί, εις εποχήν μάλιστα καταστάσεως του προϋπολογισμού όστις δημιουργεί ζήτημα καλύψεως ενός όλοκληρου δισεκατομμυρίου, χωρίς να υπολογίσωμεν και το σοβαρώτατον έλλειμμα της προηγούμενης χρήσεως, υπό τοιαύτας συνθήκας άβεβαιότητος και άνησυχίας, μία κυβερνητική κρίσις και μάλιστα ύφ' ας συνθήκας δημιουργείται, είναι καί τι λίαν δυσάρεστον διά τον τόπον, μία περιπέτεια η οποία μοιραίως έντεινεί τας άνησυχίας και τους φόβους.

Είς το παρόν σημείωμα δεν θέλομεν να εξετάσωμεν εάν η αντιπολίτευσις έπραξε καλώς ή κακώς να καταψηφίση την κυβερνήσιν Τσαλδάρην, δεν θέλομεν να εξετάσωμεν αν η ένέργειά της αυτή υπήρξε συνεπής και ειλικρινής, ούτε αν η Κυβέρνησις αυτή διεχειρίσθη καλώς τα κοινά κατά την διάρκειαν της ύπ' αυτής εξασκήσεως της έξουσίας, διάρκεια άλλωστε άρκετά βραχεία διά να δύναται κανείς να άναμένη θετικά άποτελέσματα.

Παραμερίζοντες λοιπόν τα άνωτέρω και λαμβάνοντες την πτώσιν της Κυβερνήσεως ως έν θετικόν δεδομένον το όποιον έδημιουργήθη από άδιάφορον ποίαν, το επαναλαμβάνομεν, αιτίαν, έπιθυμούμεν να έρευνήσωμεν μόνον την σημασίαν της διαμορφουμένης μετά το γεγονός τούτο καταστάσεως.

Είναι γνωστόν ότι αι έκλογαί του παρελθόντος Σεπτεμβρίου δεν έδωσαν εις την χώραν κυβερνήσιν ισχυράν και όμοιογενή, η οποία να δυναθής να διαχειρισθής υπευθύνως και με πυγμήν τα διάφορα σοβαρώτατα ζητήματα τα όποια μάς άπασχολούν κατά την εποχήν ταύτην. Το άναλογόν έκλογικόν σύστημα έδημιούργησε μίαν Βουλήν με δύο μεγάλα κόμματα ίσοψηφούντα και με διάφορα άλλα μικρά κόμματα τα όποια και ευρέθησαν μοιραίως θυμίσται

της καταστάσεως, άφού διά διάφορους λόγους δεν εισηκούσθη η έπιτακτική θέλησις του λαού, όστις διά της ψήφου του έδωσε μοναδικήν εύκαιρίαν συνεργασίας εις τα δύο μεγαλύτερα κόμματα της χώρας.

Ότως έσηματίσθη η Κυβέρνησις Τσαλδάρη τη συμμετοχή των κ. κ. Κονδύλη, Μεταξά και Χατζηκυριάκου (άνεξαρήτου), τη άνοχή των άλλων κομμάτων.

Μία τοιαύτη όμως Κυβέρνησις δεν ήδύνατο ποτέ να έχη την πρωτοβουλίαν και την ισχύν εκείνην η οποία θα άπητείτο εις τας σημερινάς δεινάς περιστάσεις. Έν πρώτοις η άνοχή άλλων διατήρησις της εις την Άρχήν της άφηρει τρόπον τινά το δικαίωμα να έχη ίδιόν της πρόγραμμα, μόνον ότι η αντιπολίτευσις έζητεί παρ' αυτής διαρκώς πρόγραμμα. Έκτός τούτου η εξάσκησης της έξουσίας υπό κόμματος το όποιον παρέμεινε μακράν της Άρχης επί όλοκληρον δεκαετίαν και μάλιστα τη άνοχή κόμματος από το όποιον το χωρίζουν τόσον βαθειά ιστορικά διαφοραί έξιχνθείσαι μάλιστα εις ώρισμένην περίοδον εις μίσην άσπονδον, κόμματος μάλιστα προκατόχου έν τη έξουσία, απέκλειεν ευθύς εξ άρχης την ειλικρινή άνοχήν από το έν μέρος και τον ειλικρινή περιορισμόν έντός των υπό των περιστάσεων ώρισμένων όρίων από το άλλο.

Έν άλλοις λόγοις η έναλλαγή της έξουσίας μεταξύ των δύο αντιμαχομένων μεγάλων κομμάτων, μοιραίως θα έδημιούργη την δυσπιστίαν εκάτερωθεν, παρ' τας αναμφισβητήτους άγαθάς και φιλοπάτριδας προθέσεις των, μίαν δυσπιστίαν άκουσίαν και έχουσαν την δύναμιν να κινηθής και δράση άφ' έαυτης.

Εάν εις την δυσπιστίαν προσθέσωμεν την αντιζηλίαν εκπορευομένην εκάτερωθεν και άπλώνουσιν συμπεπλεγμένους πλοκαμους, θα έπρεπε μοιραίως να άναμένωμεν την προαναφερθείσαν άνελικρινείαν είτε από το έν, είτε από το άλλο μέρος, είτε και από τα δύο.

Την κατάστασιν ασφαλώς περιέπλεξεν η συμμετοχή εις την Κυβέρνησιν Τσαλδάρη στοιχείων έτερογενών με άλλω διαφόρους παραγοντας δημιουργίας δυσπιστίας και αντιθέσεων.

Εξετάζοντες προοπτικώς την σύντομον διακυβέρνησιν της χώρας υπό του κ. Τσαλδάρη, παρατηρούμεν ότι αυτή έφάνη μετριοπαθής και κινουμένη κατά το δυνατόν έντός του πλαισίου της παρασχεθείσης εις αυτήν άνοχής. Είς άρκτά σημεία παρεξέβλενεν έλαφρώς—μόνον έλαφρώς—από το πλαισίον τούτου, αλλά τούτο ως είπομεν άνωτέρω ήτο μοιραίον να συμβή και όχι μόνον τούτο, αλλά θα ήδύνατο κανείς να άναμένη και μεγαλύτερας παρεκκλίσεις.

Αὐταὶ ἄλλωστε αἱ παρεκκλίσεις, ὅσον ἐλαφροὶ καὶ ἂν ἦσαν, ἐπέφερον τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς.

Εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην τῆς ἀντιπολιτευσέως ἐνυπάρχει τοῦλάχιστον ἰση ποσότης ἀνεπιλογίας καὶ δυσπιστίας (τῆς δυσπιστίας μάλιστα εἰς μεγαλυτέραν ποσότητα) ἀλλὰ καὶ ταύτης τῆς δικαιολογημένης ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅπως ἐξηγήσαμεν ἀνωτέρω. Διότι ἂν ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα, θὰ ἦδύνατο ἡ Κυβέρνησις Τσαλδάρη νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦλάχιστον ὅσον οὐκ ἀποδοχῇ τὸν προϋπολογισμόν μετὰ τὸν ὅσον ἐφ' ὅσον τὰ ἐπ' αὐτοῦ μέλλοντα νὰ διαπραγμαθῶν σφάλματα ἦσαν σοβαρά, ὅπερ κάπως ἀπίθανον.

Ἐν πάσει περιπτώσει δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ κακίσωμεν τὴν στάσιν κανενός. Πρόκειται ἀπλῶς ἐκ τῶν γεγονότων νὰ συναγάγωμεν τὰ ἀναγκαῖα διδάγματα.

Ἦδη ἡ Κυβέρνησις Τσαλδάρη ὑφ' ἧς συνθήκας συνεκράτειτο εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἦτο ἡ ἐνδεδειγμένη διὰ τὰς σημερινὰς περιστάσεις. Τώρα ἔπεσε καὶ πρόκειται νὰ σχηματισθῇ ἡ διάδοχος τῆς. Ποία θὰ εἶναι αὕτη;

Κυβέρνησις Βενιζέλου τῇ ἀνοχῇ τῶν Λαϊκῶν; Κυβέρνησις μερικῶν συνασπισμοῦ κλείνοντος εἴτε πρὸς τοὺς Φιλελευθέρους εἴτε πρὸς τοὺς Λαϊκούς; Κυβέρνησις ἀρχηγοῦ τινος ἐκ τῶν μικρῶν κομμάτων τῇ ἀνοχῇ ἢ τῇ συμπράξει τῶν κομμάτων; Ὅλοι αὐταὶ αἱ λύσεις εἶναι νόθοι καὶ καταδικασμέναι εἰς ἀποτυχίαν μὴ δυνάμεναι νὰ ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως. Καὶ αὕτη ἀκόμη ἡ οἰκουμένη εἶναι λύσις ἀσύμφορος καὶ ἐπιζημία. Κυρίως διότι ἡ ἑτερογένεια κατ' ἀρχὴν εἶναι στοιχεῖον διαλυτικὸν καὶ οὐκ ἐποικοδομητικόν.

Μία τοιαύτη κυβέρνησις θὰ κατηνάλισκε χρόνον πολὺν εἰς ἀσκόπους καὶ μικρολόγους συζητήσεις, θὰ ἐστερεῖτο πυγμῆς καὶ ἐπιβολῆς, ἀλλὰ πρὸ πάντων θὰ ἐστερεῖτο ἀμέσου πρωτοβουλίας καὶ ταχείας ἐνεργητικότητος, θὰ ἦτο δὲ ἐξ ἄλλου ἐκτεθειμένη εἰς παντοίους ἀνατρεπτικὸς κινδύνους καὶ ἀπειλάς, παρὰ τὴν κατ' ἐπίφασιν ἑνωσὶν ὁλοκλήρου τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος. Τὸ μόνον πλεονέκτημα μίᾳς τοιαύτης κυβερνήσεως θὰ ἦτο μόνον ὁ ψυχολογικὸς παράγων, παράγων ὅμως λίαν ρευστὸς καὶ ἀστάθμητος, εἰς τὸν ὅποιον ἀποδίδομεν ἐνός εἶδους θαυματουργικὴν δυναμικότητα, ἐν πάσει περιπτώσει μᾶλλον ἀδικαιολόγητον.

Μένει ἡ λύσις τῶν ἐκλογῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἀμέσων ἐκλογῶν (διὰ τὴν δικτατορίαν ἐν πάσει περιπτώσει δὲν ὑπάρχει ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος παρὰ τὰ ὑπὸ μερικῶν γνωστῶν προσώπων ἀντιθέτως πιστευόμενα). Ἡ λύσις αὕτη ἔχει τὸ μέγα πλεονέκτημα ὅτι ἐκκαθαρίζει ριζικὰ τὴν κατάστασιν ἐφ' ὅσον ἄλλωστε κατηργήθη τὸ ἀναλογικὸν σύστημα. Τὸ μόνον μειονέκτημα τῆς λύσεως αὐτῆς εἶναι ὅτι παρατείνεται ἐπικινδύνως ἡ ἐκκρεμότης καὶ δι' αὐτὴν ἐποχὴν καταρτίσεως προϋπολογισμοῦ ἀρκετὰ ἀνισοσκελούς.

Δύναται νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος παρακάμψεως τοῦ μειονεκτήματος τούτου; Θὰ ἦτο εὐχὴς εἶναι. Διότι ἡ περιπέτεια τῆς Κυβερνήσεως Τσαλδάρη πρὸ καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς πρέπει νὰ μᾶς διδάξῃ πολλά. Ἀβουλία, ἀνακολούθια, ἀστοχοὶ ἐνέργειαι, φόβοι κινήσεων, καχυποψίαι ἀδικαιολόγητοι, ἀκαιροὶ καὶ ἐπιζημία συζητήσεις περὶ ἡθικῶν ἀποκαταστάσεων, καθαρῶν κλπ., καὶ ἦν στιγμὴν ὅλη μας ἡ προσοχὴ καὶ προσπάθεια ὥφειλε νὰ στραφῇ εἰς τὴν ποσοδοῦσαν πληγὴν τοῦ οικονομικοῦ μας καταντήματος, ἐπλήρωσαν τὴν ἀτιμωσίαν ἀνησυχίαν καὶ ἀπογοητεύσεων καὶ ἂν δὲν ἦγαγον, πάντως θὰ ἀγάγουν εἰς ἀδιέξοδον.

Δι' ὅλα αὐτὰ ἐπιβάλλεται ἡ ἄμεσος καὶ ριζικὴ ἐκκαθάρισις τῆς καταστάσεως. Καὶ αὕτη δὲν ἐπιτυγχάνεται εἰμὴ μόνον δι' ἀμέσων ἐκλογῶν μετὰ σύστημα πλειοψηφικῶν καὶ μετὰ οὐκ ἀποδοχῇ τῆς νέας κυβερνήσεως, ἢ μέλλουσα νὰ προκύψῃ ἐκ τῶν ἐκλογῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ σχηματισθῇ μία ὑπερσυστασιακὴ Κυβέρνησις οἰαδήποτε, συνιστωμένη ἐκ τῶν προσωπικῶν συμβολίων ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἰανουαρίου 4.—Ἡ Σερβία ἀνησυχούσα διὰ τὰς κυκλοφορούσας φήμας περὶ ἐπικειμένης τελωνειακῆς ἐνώσεως μετὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἀλβανίαν, προβαίνει εἰς σχετικὰ διαβήματα εἰς τὰς Κυβερνήσεις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας διὰ τῶν ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ πρεσβευτῶν τῆς.

Ἰανουαρίου 5.—Τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων προτίθεται νὰ προκαλέσῃ ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἡθικοῦ καθαρμοῦ καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ὅπως καταγγείλῃ διὰ συγκεκριμένων στοιχείων τὰς ὑπερβασίας διὰ τὰς ὁποίας ἀορίστως κατηγοροῦνται ὑπουργοὶ τινες τῶν Κυβερνήσεων Βενιζέλου.

Εἰς τὸ Λονδίνον προεκήθη συζήτησις ἐπὶ τῆς φημιζομένης τελωνειακῆς ἐνώσεως Ἰταλίας καὶ Ἀλβανίας. Ἡ Ἀγγλικὴ γνώμη εἶναι ἀντίθετος πρὸς μίαν τοιαύτην ἑνωσιν, φοβουμένην σοβαρὰς περιπλοκάς. Ἡ Ἰταλία διαψεύδει τὴν εἰδήσιν.

Ἰανουαρίου 6.—Ἡ Κυβέρνησις κατόπιν τῆς προκλήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ τὸν ἡθικὸν καθαρισμὸν, σκέπτεται νὰ προβῇ εἰς τὴν σύστασιν ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς ἢ ὁποία νὰ ἐξετάσῃ αὐτεπαγγέλτως τὴν πολιτείαν τῶν μέχρι τοῦδε διατελεσάντων ὑπουργῶν.

Ἀπέθανεν ὁ τέως πρόεδρος τῶν Ἑνωμένων Πολιτικῶν Κόμβων Κούλιτς.

Ἰανουαρίου 8.—Παραλλήλως πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ ἡθικοῦ καθαρμοῦ, τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων θὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν Βουλὴν πρότασιν νόμου περὶ τοῦ «πόθεν ἔσχες».

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν τῆς Ρουμανίας κ. Μιχαλάκε, ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του, κατόπιν τῆς ἐνεργοῦ ἀναμείξεως τοῦ βασιλέως

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΧΡΕΗ

Κατόπιν τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὸσον ἐπισημοῦ σχεδὸν ἀλλὰ καὶ τόσον δικαίας συσχετίσεως πολεμικῶν χρεῶν καὶ ἐπανορθώσεων, θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἅμα τῇ περίπου διαγραφῇ τῶν ἐπανορθώσεων, θὰ διεγράφοντο καὶ τὰ πολεμικὰ χρεῖ.

Ἡ συσχέτισις αὕτη ἐγένετο διὰ δύο λόγους: πρῶτον διότι ἦσαν ἀμφοτέρωθεν χρεῖ δημοιουργηθέντα ἐκ τοῦ πολέμου καὶ δευτέρον διότι αἱ νικητρίαι δυνάμεις ἐπλήρωσαν τὰ πολεμικὰ τῶν χρεῶν ἐκ τῶν ποσῶν τὰ ὁποῖα εἰσέπραττον δι' ἐπανορθώσεως ἀπὸ τὰ ἡττηθέντα κράτη. Ἡ στενὴ αὕτη σχέσις τῶν δύο αὐτῶν πολεμικῶν χρεῶν ἐδημιούργησε τὴν πεποίθησιν ὅτι καταργουμένου τοῦ ἐνὸς θὰ καταργεῖτο αὐτομάτως καὶ τὸ ἕτερον.

Εἶναι βέβαια ἀληθές ὅτι αἱ νικητρίαι δυνάμεις καὶ πρὸ πάντων ἡ Γαλλία ἐδέχθησαν τὴν διαγραφὴν τῶν ἐπανορθώσεων εὐρεθῆσαι πρὸ τετελεσμένου γεγονότος, ἦτοι πρὸ πραγματικῆς ἀδυναμίας τῆς Γερμανίας νὰ πληρῶσιν ἐπανορθώσεως εἴτε εἰς τὸ προσεχές εἴτε εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον. Ἐξ ἄλλου κατὰ τὴν διαγραφὴν τῶν ἐπανορθώσεων ἡ Ἀμερικὴ δὲν ἔδωκε ῥητὴν διαβεβαίωσιν ὅτι θὰ ἐδέχετο τὴν διαγραφὴν τῶν πρὸς αὐτὴν πολεμικῶν χρεῶν.

Ἀλλ' ἂν δὲν ἔδωκε τοιαύτην ῥητὴν διαβεβαίωσιν, πάντως εἶναι ἀληθές ὅτι διὰ τῆς στάσεως τῆς, στάσεως ἀμφιταλαντεύσεως ἢ ἐσκεμμένης ὑποχωρητικότητος, ἔκαμε νὰ γεννηθῇ ἡ ἐλπίς εἰς τὰς χρεωστικὰς δυνάμεις, ὅτι μετὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνερ πολλῶν συζητήσεων ἀποδοχῇ τῆς καταργήσεως τῶν ἐπανορθώσεων θὰ ἐστεργε καὶ ἡ Ἀμερικὴ καὶ αὕτη ἀνευ πολλῶν συζητήσεων, θεωροῦσα τοῦτο δίκαιον, νὰ διαγράψῃ τὰ πολεμικὰ χρεῖ.

Τὸ ὅτι ἡ στάσις τῆς Ἀμερικῆς ἄφισε νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἐλπίς αὕτη εἰς τοὺς τέως συμμάχους τὸ διεκίνησε καὶ αὐτὸς ὁ περίφημος Γερουσιαστὴς Μπόρα κατὰ τὴν πρὸ τινῶν ἡμερῶν λαβοῦσαν χώραν συνεδρίασιν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κογκρέσου ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Τὸ ὅτι δὲ ἡ διαγραφὴ εἶναι καὶ δικαία καὶ ἐπι-

Καρόλου εἰς ὠρισμένας ἀποφάσεις καὶ ἐνεργείας τῆς Κυβερνήσεως, κατόπιν τούτου ἐκλήθη ὁ κ. Τιτουλέσκο ὅπως ἐπιστρέψῃ ἐσπευσμένως εἰς Βουκουρεστίον.

Ἰανουαρίου 10.—Τὸν πολιτικὸν κόσμον ἀπασχολοῦν αἱ φήμει περὶ ἐκνομῶν ἐνεργειῶν μελῶν τινῶν τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἡθικοῦ καθαρμοῦ, ἐκ παραλλήλου μετὰ τὴν κατάθεσιν σχεδίου νόμου περὶ τοῦ «πόθεν ἔσχες».

βεβλημένη ὑπὸ τῶν πραγμάτων, μαρτυρεῖ τὸ γεγονός ὅτι ὑπὲρ τῆς διαγραφῆς εἶναι ἤδη μία μεγάλη μερίς τοῦ Ἀμερικανικοῦ λαοῦ, ἥτις σκεπτομένη ὑγιέστερον τῆς ἄλλης μερίδος, τῆς ἐπιμενοῦσης εἰς τὴν διατήρησιν τῶν πολεμικῶν χρεῶν, διαβλέπει ὅτι ἡ Ἀμερικὴ ἔχει πολὺ περισσότερα νὰ ὠφεληθῇ καταργοῦσα τὰ χρεῖ ταῦτα παρὰ ἐμμένονσα ἀνενδότως εἰς αὐτὰ.

Καὶ τοῦτο διότι εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐὰν ἐξακολουθήσουν πληρωνόμενα τὰ χρεῖ ταῦτα θὰ δημιουργηθῶν ἀρκετὰ σοβαρὰ οικονομικὰ ἀνωμαλία παρατείνουσαι καὶ προωθοῦσαι τὴν σημερινὴν κρίσιν, τὴν ὁποίαν τούναντιον πάσαις δυνάμεσιν ἔπρεπε ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς γῆς νὰ προσπαθήσωσι νὰ ἀνακόψωσι καὶ μετριάσωσι. Μία τοιαύτη ἐπεδείνωσις καὶ παρατάσις τῆς κρίσεως βεβαίως θὰ ἐξημίωνε σοβαρώτατα τὴν Ἀμερικὴν ὅπως ἄλλωστε καὶ ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον, ἐνῶ τούναντιον μία βελτίωσις τῆς καταστάσεως συντελοῦσης εἰς τοῦτο καὶ τῆς καταργήσεως τῶν χρεῶν, θὰ εἶχε πολλὰ πλεονεκτήματα νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ἐγκαταλειπομένων τοκοχρεωλυσίων.

Ἀλλὰ καὶ τὴν γενικὴν κατάστασιν νὰ μὴν ἐπεδείνωσαν ἡ ἐξακολούθησις τῆς καταβολῆς τῶν πολεμικῶν χρεῶν καὶ ἡ κρίσις νὰ παρήχεται, πάλιν συμπερὸν τῆς Ἀμερικῆς θὰ εἶναι νὰ δεχθῇ τὴν κατάργησιν τῶν χρεῶν τούτων, καθότι τοιουτοτρόπως θὰ αὐξήθῃ ἡ καταναλωτικὴ ἱκανότης τῶν χρεωστικῶν δυνάμεων πρὸς ὄφελος πρῶτον καὶ κύριον αὐτῆς ταύτης τῆς Ἀμερικῆς, ἀφίνοντες κατὰ μέρος ὅτι τοῦτο θὰ ἀπετέλει καὶ πρᾶξιν δικαιοσύνης.

Δὲν παραβλέπομεν βεβαίως τὸ γεγονός ὅτι ἡ κατάργησις τῶν χρεῶν δημιουργεῖ ζήτημα ἰσοσκελίσεως τοῦ Ἀμερικανικοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως θὰ ἦδύνατο εὐκόλως νὰ παρακαμφθῇ δοθέντων τῶν πλουσιῶν μέσων πού διαθέτει τὸ Ἀμερικανικὸν θησαυροφυλάκιον καὶ τῆς μεγίστης οικονομικῆς ἀτοχῆς τοῦ Ἀμερικανικοῦ λαοῦ παρὰ τὴν κρίσιν, λόγω τῆς μακρᾶς περιόδου τῆς οικονομικῆς εὐημερίας καὶ ἀποθησαυρίσεως.

Ἀλλωστε εἰς τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς θέσιν περιήλθε καὶ ἡ Γαλλία μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν ἐπανορθώσεων, διότι εἶναι πασίγνωστον ὅτι αὕτη εἰσέπραττεν ἀπὸ ἐπανορθώσεως ποσὸν ἀσυνκρίτως ἀνώτερον ἐκείνου τοῦ ὁποῖον ἐπλήρωνε πρὸς τὴν Ἀμερικὴν καὶ Ἀγγλίαν διὰ τὰ πολεμικὰ τῆς χρεῖ καὶ ὅμως ἡ στέρησις τῆς σημαντικωτάτης ταύτης διαφορᾶς οὐδεμίαν σοβαρὰν προεκάλεσε διαταραχὴν εἰς τὸν γαλλικὸν προϋπολογισμόν, καμμίαν δὲ ἀπολύτως εἰς τὸ γαλλικὸν φράγκον.

Ἐν πάσει περιπτώσει, μ' ὅλον ὅτι ἡ δόσις τοῦ Δεκεμβρίου ἐπληρώθη ὑπὸ τῆς Ἀγ-

Η ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Ἐλάβομεν καὶ δημοσιεύομεν τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν.

Πρὸς τὴν Ἀξιότιμον Διευθύνσιν τοῦ
περιοδικοῦ «*Πολιτισμός*»

Ε ν τ α ὺ θ α

Κύριε Διευθυντά,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν, ἵνα ἀπευθύνω πρὸς ὑμᾶς τὴν παροῦσαν κρίσιν μου, τῆς ὁποίας παρακαλῶ εὐαρεστούμενος διατάξῃτε τὴν δημοσίευσιν, φιλοξενούντες ἐν μιᾷ στήλῃ τοῦ ἑγκρίτου περιοδικοῦ ὑμῶν. Ἀνέγνων, Κύριε Διευθυντά, τὴν περὶ τὴν ἔρευναν τῆς φυλετικῆς προελεύσεως τῶν Τούρκων μελέτην τοῦ ἀπὸ Καισαρείας Κοινωνιολόγου ἱατροῦ κ. Σ. Ἰωσηφίδου. Ἡ μελέτη αὕτη τοῦ κυρίου Ἰωσηφίδου (τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει περισσὴ ἐμβριθία καὶ σαφήνεια) ἐπὶ ἱστορικῶν γεγονότων καὶ ἀσφαλῶν συλλογισμῶν βασιζομένη ἀποτελεῖ μίαν κλῆσιμὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ ἀναγνωρίζω ἐξ ἰδίας πείρας καὶ ἀντιλήψεως τῆς μετὰ τὴν Φερὴ καὶ Ἀμπεδὸν πασσάδων συνεργασίας μου, ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐκείνων ἐν Σμύρῃ καὶ ἐν Ρόδῳ, ὅπου καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ μορφώσεως αὐτῶν προερχομένην ἀνεγνώριζον καὶ καυχώμενοι ἔλεγον. Ἐγὼ διὰ βεβαίας ἐλπίδος ὅτι καὶ οἱ πρὸ ὀλίγου μὲν δεσπότῃ νῦν δὲ φίλοι καὶ γείτονες ἡμῶν Τούρκοι θὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην τῆς ἐν Μικρασίᾳ προοδευτικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς δράσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἑλ-

κοῦ κλάδου καὶ ὅχι τῆς γενικωτέρας κυβερνητικῆς πολιτικῆς, νὰ ἀποτελῇ κοινὸν πρόγραμμα ὁλῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ κατευθύνσεων τῆς χώρας καὶ ὅχι κάθε κόμμα νὰ ἔχῃ καὶ ἰδίαν ἐκπαιδευτικὴν πολιτικήν.

Ἡ μέχρι τοῦδε πορεία τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἦτο ἡ ὀρθὴ καὶ ἡ ἐνδεδειγμένη; Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ τὸ ἐξετάσωμεν. Θέλομεν μόνον νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ ἀνέκαθεν καὶ διαρκῶς θέμα συζητήσεως τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, καλὸν θὰ ἦτο ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς τελευταίας περιπετείας τῆς νὰ τεθοῦν αἱ βάσεις τῆς ὁριστικῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ζητήματος. Καὶ μία τοιαύτη ὁριστικὴ διαμόρφωσις δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἰμὴ μόνον τῇ συνεργασίᾳ ὁλοκλήρου τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς χώρας μετὰ πῶς ἂν μοχλὸν τῆς συνεργασίας ταύτης τὸν Ἐκπαιδευτικὸν κλάδον. Ἐνα εὐρύτατον Συνέδριον θὰ ἦτο ἐνδεδειγμένον ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

ληνικῆς Παιδείας. Συγγαίρων ἀπὸ καρδίας τὸν κ. Ἰωσηφίδην, παρακαλῶ νὰ δεχθῇτε τὸν σεβασμὸν μου μεθ' οὗ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ διατελῶ, Κύριε Διευθυντά.

Ὅλος ὑμέτερος θεράπων
Μιχαὴλ Π. Κατσαρώνας
Δικηγόρος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΩΤΗΡΙΑΣ Ι. ΑΛΙΜΠΕΡΤΗ

ΑΙ ΗΡΩΪΔΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Τὸ μνημειῶδες ἱστορικὸν ἔργον τῆς Σωτηρίας Ἀλιμπέρτη, ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ πραγματικὰ ἓνα μέγα κενὸν τῆς Ἑλλην. Ἱστορίας. Ὅλαι αὗται αἱ γυναῖκες, αἱ Ἡρωίδες τῶν Ἑθνικῶν Ἀγώνων, ποὺ ἐπολέμησαν εἰς τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν καὶ ἠνδραγάθησαν καθ' οἰονδήποτε τρόπον, ἦσαν ἕως τῶρα ἡ ἀγνωστοὶ ἢ γνωσταὶ μὲν, ἐντελῶς ὁμως συγκεχυμέναι μορφαί. Οἱ δὲ διάφοροι ἱστορικοὶ ἢ ἱστοριογράφοι τοῦ ἀγῶνος πολὺ ὀλίγον ἐνδιεφέρθησαν διὰ τὰς γυναῖκας αὐτάς ποὺ ἔδρασαν, ἢ ἐθυσίασθησαν διὰ τὴν πατρίδα τῶν.

Πρώτη ἡ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἐσκέφθη νὰ ἀσχοληθῇ συστηματικῶς μετὰ τὰς Ἡρωίδας, καὶ νὰ τὰς ζωντανεύσῃ μετὰ τὴν φλόγα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς. Δι' αὐτὸ τὸ ἔργον τῆς δὲν εἶναι ἀπλῶς ἔργον ἱστορικόν, ἀλλὰ καὶ ἔργον ἐθνικόν.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλα τὰ πράγματα εἶναι τῆς μόδας. Χαρακτηριστικὸν καὶ αὐτὸ τῆς ἐπιπολαιότητος μετὰ τὴν ὁποίαν ἀντικρύζομεν πολλὰς φορὰς τὰ σπουδαιότερα τῶν ζητημάτων. Ἔτσι καὶ ἡ Σωτηρία Ἀλιμπέρτη ὅταν ἐφαχνε μετὰ πόθον καὶ σύστημα, μετὰ ἐνθουσιασμόν καὶ ὑπομονὴν διὰ νὰ ἀνεύρῃ κατὰ τὰς ἐντελῶς ἀγνώστους τότε Ἡρωίδας τῶν Ἑλληνικῶν Ἀγώνων, συνήντησε τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ καὶ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἐποχῆς. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο τότε τῆς μόδας.

Τώρα, αἱ ἑορταὶ τῆς Ἐκατονταετηρίδος τὸ ἔκαμαν τῆς μόδας. Ἐν τούτοις τίποτε νέον δὲν προσετέθη εἰς ὅσα ἕως τῶρα ἐγνωρίζαμεν. Μερικαὶ Ἡρωίδες, διὰ τὰς ὁποίας ἐγίνε κάποιος λόγος, ἦσαν ἤδη γνωστὲς ἀπὸ τὴν Ἀλιμπέρτη, ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἐργασίαν τῆς καὶ ἀπὸ ὅτι εἶχε γίνῃ πρὶν γνωστὸν ἀπὸ ἐκείνην. Γιατὶ ἡ Ἀλιμπέρτη πρώτη καὶ μόνη σὲ ἀρθρα τῆς, σὲ ἀγγελίης τῆς καὶ σὲ ἐνθουσιώδεις ἐκκλησίαις τῆς ἠγωνίζετο νὰ κάμῃ γνωστὰς «πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ Ἑλληνίδας», τὰς μεγάλας προγόνους τῶν, τὰς πράξεις τῶν καὶ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Η ΓΛΩΣΣΑ

Τὸ Ἑλληνικὸν γλωσσικὸν ζήτημα, ὑφιστάμενον ἀπὸ μακροτάτου χρόνου, ὄχι μόνον δὲν ἐλύθη, ἀλλὰ τουναντίον ἐξακολουθεῖ νὰ δημιουργῇ φανατικούς καὶ ἀπὸ τὴν μίαν μερίδα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην.

Διότι, ὅσον καὶ ἂν καθωρίσθῃ ὑπὸ τοῦ χρόνου ὅτι ἡ δημοτικὴ εἶναι τοῦλάχιστον διὰ τὴν γενεάν μας ἡ γλῶσσα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς λογοτεχνίας, ἡ δὲ καθαρεύουσα ἡ γλῶσσα τῆς ἐπιστήμης, ὅσον καὶ ἂν ἐδημιουργήθῃ μία τρίτη κατάστασις, ἡ λεγομένη γλῶσσα τῶν ἐφημερίδων, ἐν τούτοις ὑπάρχουν ὅπως εἶπαμεν οἱ φανατικοὶ οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν τὴν πλήρη ἐνοποίησιν τῆς γλώσσας: ὅλα νὰ γράφονται εἰς τὴν δημοτικὴν οἱ μὲν, ὅλα εἰς τὴν καθαρεύουσαν οἱ δέ.

Εἰς τὸ σημείωμα αὐτὸ δὲν θέλομεν νὰ ἐκθέσωμεν τὰς γνώμας μας ἐπὶ τοῦ σοβαροῦ τούτου ζητήματος. Οὔτε ἡ γλῶσσα τοῦ σημειώματος τούτου πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς δείγμα τῶν ἀρχῶν καὶ διαθέσεων μας.

Ὁ σκοπὸς τοῦ σημειώματός μας εἶναι ὁ ἑξῆς:

Ἐπειδὴ οἱ ἀναγνώσται τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἀνήκουν καὶ εἰς τὰς δύο μερίδας, μᾶς βομβαρδίζουν συνεχῶς καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μετὰ παραπονα καὶ ὑποδείξεις διὰ τὴν ὁμοιομορφίαν τῆς γλώσσας. Μᾶς ἔθεσαν δηλαδή μετὰ τὴν σφύρας καὶ ἄκμονος. Ἀλλὰ μία τοιαύτη ὁμοιομορφία εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατος λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ περιοδικοῦ.

Πράγματι τὸ περιοδικὸν μας ἐνδιαφέρεται περισσότερο διὰ τὴν οὐσίαν τῶν δημοσιευμένων μελετῶν καὶ ὀλιγότερον διὰ τὴν γλωσσικὴν μορφήν τῶν. Καὶ οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιβάλλωμεν εἰς τοὺς συνεργάτας μας νὰ μᾶς γράφουν μετὰ τὴν γλῶσσαν τῆς ἀρεσκείας μας. Τὸ μόνον ποὺ συνιστῶμεν εἰς αὐτοὺς εἶναι νὰ ἀποφεύγουν τὰς ἀκρότητας καὶ ἀπὸ τὸ ἓν μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Πέρα ἀπ' αὐτὸ δὲν μπορούμεν τίποτε ἄλλο. νὰ κάμωμεν. Ἡ διγλωσσία εἰς τὸν «Πολιτισμὸν» εἶναι μοιραία λόγῳ, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, τῆς φύσεώς του. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἀντιλήψεις μας, θὰ τὰς ἐκθέσωμεν βραδύτερον ἐκτενέστερα.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μετά τὰ λογοτεχνικὰ βραβεῖα τὰ ὁποῖα ἴδρυσεν τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐπὶ τῆς ὑπουργίας Παπανδρέου, τὸ Κράτος κάμνει τὴν πρώτην του προσπάθειαν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς λογοτεχνίας μας ποὺ μόνον ἀπογοητεύσεις καὶ πικρίας ἐγνώρισεν ἕως τώρα, εἰς σημείον ὥστε ν' ἀπορῇ κανεὶς πῶς κατάρθωσεν μ' ὅλας τὰς ἀντιξοὺς περιστάσεις νὰ ἀνθήσῃ εἰς τέτοιο σημείον.

Τὰ βραβεῖα αὐτὰ δίδουν ἀσφαλῶς μίαν μεγάλην προώθησιν εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον. Ἀλλὰ αὐτὸ μόνον δὲν ἀρκεῖ. Ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἦταν ἀπείρως χρησιμότερον, πρακτικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον καὶ ποὺ θὰ στοίχιζε στὸ Κράτος ὀλιγότερα χρήματα, θὰ ἦταν ἡ ἴδρυσις ἐνὸς Ἀυτονόμου Ἐκδοτικοῦ Ὁργανισμοῦ προικιστοῦμένου ἀπὸ τὸ Κράτος, ὁ ὁποῖος νὰ ἐκδίδῃ τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ποὺ θὰ ἔχουν κάποια ἀξίαν. Ἀλλὰ γιὰ τὸ σημαντικὸ αὐτὸ ζήτημα, θὰ μιλήσωμεν ἀργότερα ἐκτενέστερα.

τὸς ἡρωϊσμούς των. Τὰς ἀνέφερε δὲ ὅλας εἰς τὰς ἐκκλησίαις τῆς τοῦ 1911 καὶ πρὸ πάντων τοῦ 1921 ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς Ἑθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ὅλας ὅσας ἔδρασαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ πρὸ αὐτῆς, ἀκόμη δὲ κατόπιν εἰς τὸν Κατάλογον τῶν ὁνομάτων τῶν μεγάλων Ἑλληνίδων ποὺ ὑπέβαλε κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων ὅπως γίνοιτο εἰς αὐτάς μνημόσυνον εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον.

Καὶ τώρα, μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀλιμπέρτη, τὸ μνημειῶδες ἔργον τῆς, ἓνα ὀγκῶδες σύγγραμμα ἀπὸ 500 σελίδας, ποὺ ἐτακτοποιήσαν οἱ υἱοὶ τῆς καὶ ἐξέδωσαν σὲ πολυτελῆ ἐκδοσὶν μετὰ 185 ἱστορικὰ καὶ ἀγνώστες κατὰ

τὸ πλεῖστον εἰκόνες, μᾶς κάμνει πλέον ἐντελῶς γνωστὰς ἱστορικῶς καὶ μετὰ σύστημα ὅλας τὰς Ἡρωίδας τοῦ 21.

Τὸ βαδύτατα ἱστορικὸν καὶ ἀνθρωπιστικὸν αὐτὸ βιβλίον ἔχει καὶ ἓνα ἄλλο—πολὺ μεγάλο—προσόν. Μᾶς φέρνει κοντὰ σὲ κάποιον ἄλλον κόσμον, διαφορετικὸν ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ζοῦμεν σήμερα, κόσμον ὁμῶς ἑλληνικόν, ποὺ ἀγνοοῦσαμεν ὡς σήμερα ἀλλὰ καὶ δὲν ἐζητήσαμεν ποτὲ νὰ γνωρίσωμεν, εἰς τὸν ἡλικὸν ἐκεῖνον κόσμον ποὺ στερεώνει τὴν πατρίδα καὶ τὸ αἶσθημα τὸ ἐθνικὸν καὶ ποὺ ἐξυψώνει τὴν γυναῖκα καὶ στηρίζει τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν κοινωνίαν.

Β. Σ.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

“Οχι μονάχα τώρα που υπάρχει το Έθνικόν Θέατρον αλλά και πριν απ’ αυτό τα τελευταία χρόνια αξιόλογη σοβαρή θεατρική κίνησης δεν υπήρχε (έννοω εκτός του Έθνικου Θεάτρου). Έργα ελληνικά έλαχιστα είδαμε και τα περισσότερα απ’ αυτά με προχειρότητα ανεβασμένα, με την πρόθεσιν να παιχτούν μονάχα, αδιάφορον πώς.

Ίδρυνται το Έθνικόν Θέατρον. “Ολοι θα περίμεναν να δούν ελληνικά έργα παιγμένα στο Θέατρο αυτό, σε αναλογία τουλάχιστον μισά ελληνικά και μισά ξένα, αν όχι περισσότερα ελληνικά. Αλλά οι διευθυνταί του Έθνικου Θεάτρου φρονούν ότι ελληνική θεατρική παραγωγή δεν υπάρχει. “Οσοι όμως ξέρουν πώς

ελληνική παραγωγή υπάρχει και παραυπάρχει, λυπούνται ειλικρινώς διά την τακτικήν αυτήν την καθαρώς «άντεθνικήν» της Έθνικης σκηνής. Το πτωχόν Έλληνικόν Θέατρον αποκλείσθη διότι δεν κατόρθωσε ακόμη να αναδείξη Σαίξπηρ, Μπύκνερ, Ό’ Νηλ και δεν ξέρω και γώ τι άλλο. Αλλά κύριοι, μη λησμονείτε ότι τα ταλέντα τα δημιουργεί ή παράδοσις και ότι την παράδοσιν αυτήν σεις οι ίδιοι ετάχθητε να δημιουργήσετε. Ποίος είναι ο σκοπός του Έθνικου Θεάτρου; Να κάμη απλώς τον κοσμάκη να αγαπήση τον Σαίξπηρ; “Οχι κύριοί μου: να αγαπήση και τον Σαίξπηρ, αλλά πρό παντός το Έλληνικόν Θέατρον όσον πτωχόν και αν είναι, διότι τότε μόνον θα γίνη και αυτό πλούσιον, όταν εύρη την αγάπην και την στοργήν που χρειάζεται για την ανάπτυξιν και σταδιοδρομία του.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Έκεινος, που θα κυττάξη με την δυνατήν αντικειμενικότητα, με κάποιαν οξυδερκεία τη μουσική μας ζωή, με την προσπάθεια να διεισδύση στη βαθύτερη σημασία της, χωρίς να τον πλανή η φαινομενικότης, αναμφίβολα πρέπει να καταλήξη στο ότι ικανοποιητικό συμπέρασμα, ότι μ’ όλη την υπερεντατική και πληθωρική μουσική μας κίνηση, ιδίως της μεταπολεμικής περιόδου, παρ’ όλο τον κάπως απότομο πολλαπλασιασμό των ψδείων, των καθηγητών, διπλωματούχων κ.λ.π. και την έν γένει πυκνότητα των συναυλιών, ο τόπος μας (έννοούμεν κυρίως την πρωτεύουσα της Ελλάδος και δύο, τρία ακόμα κέντρα, όπου περιορίζεται ή κάπως αξιόλογη μουσικοκαλλιτεχνική κίνησης) από απόψεως μουσικού πολιτισμού, κυριολεκτικά, βρίσκεται σε πολύ κατώτερο βαθμό από τις άλλες πνευματικές μας εκδηλώσεις, όπως λ. χ. ή λογοτεχνία.

Όσον αφορά δε τη ζωική και πληθωρική μουσική μας κίνηση, ιδίως των Αθηνών, αυτή οφείλεται περισσότερο στο ονομπισμό, που ευρύτατα έχει προσβάλει την κοινωνία μας, όταν δεν έχει η κίνησης αυτή, επιχειρηματικά ελατήρια, αφού άλλωστε, είναι φανερό ότι αν εξαιρέσει κανείς τους Έπανησίους—άσχετα αν δεν παρουσιάζουν σήμερα συστηματοποιημένη μουσικήν επίδοσιν—που διεπλάσθησαν υπό την επίδρασιν καλλιτέρου περιβάλλοντος, δεν υπάρχει ανάπτυξις πραγματικού μουσικού αισθήματος στο λαό. Για το ότι τώρα μόλις αρχίζει να διαμορφώνεται στον τόπο μας μία κάποια μουσική παράδοσις, μαρτυρεί και το ότι στη νεοελληνική μουσική, γενικά, είναι σπάνιες οι εξαιρετικές δημιουργικές φυσιογνω-

μίες, που κυρίως αυτές και όχι οι έκτελεσται αντιπροσωπεύουν τον πνευματικό πολιτισμό. Ένψ το αντίθετο συμβαίνει λ. χ. στη νεοελληνική λογοτεχνία, όπου μόνον ή επανησιακή σχολή, χωρίς να γίνεται λόγος για τις άλλες, περισσότερο από την αξιόλογη μουσικοδημιουργική της εκδήλωσι, (με τους Μάντζαρον, Σαμάραν, Καρρέρ, Ξύνδαν, αδελφούς Λαμπιλέτ, Λαυράγκαν κ.λ.π.), παρουσίασε δλόκληρη πινακοθήκη εξαιρετικών καλλιτεχνών μερικοί από τους οποίους (όπως ο Σολωμός, ο Κάλβος κ.λ.) παραβάλλονται με τους καλύτερους λυρικούς ποιητάς του περασμένου αιώνος.

Δεν πρόκειται βέβαια στη σύνοτημ αυτή επισκόπησι μου να αναπτύξω τους λόγους του φαινομένου αυτού. Είμπορδ μόνον να σημειώσω εδώ ότι πάντως οι μεσαιωνικές προλήψεις, που έως χθές ακόμα κυριαρχούσαν στην νεοελληνική κοινωνία όσον αφορά τη μουσική ιδίως και τη θέσι του καλλιτέχνου, που τοποθετούσαν πολύ χαμηλά (όπως λ. χ. το «θεατρώνοι» κ.λ.), καθώς και ή ολοκληρωτική αδιαφορία του Κράτους—για να μην πούμε έχθρότης με τις διάφορες επαχθείς φορολογίες—για την καλλιτεχνική ανάπτυξιν του λαού, υπήρξαν πιθανώς οι κυριώτερες αιτίες της περιορισμένης αρχικώς, και όχι συστηματικής γενικά καλλιτεργείας στον τόπο μας της μουσικής. Συνέπεια των καθυστερημένων αυτών αντιλήψεων για τη μουσική είναι αφ’ ενός το να επιδοθούν κατά καιρούς στην τέχνην αυτή κατά το πλεϊστον άνθρωποι πολύ περιορισμένης, αν όχι πρωτογόνου, γενικής αναπτύξεως και αισθήσεως που αντιλαμβάνονται την καλλιτεχνικήν εκτέλεσι μόνον σαν μία χειρωνακτική βιοποριστική εργασία και, αφ’ ετέρου, να καλλιεργηθή και ανάπτυχθι σε τεράστιο βαθμό, ιδίως σε όρισμένα κοινωνικά στρώματα, ένας ελαφρός και επιπόλαιος

ονομπισμός, που επιβάλλει τη σχετική μουσική μόρφωσι,—ή μάλλον την ήμισυάθεια—στον κοριτοκόσμο, σαν μία τυπική εκδήλωσι κοσμικού συρμού, ένα απαραίτητον προσόν άμεμπτης κοινωνικής εμφανίσεως κλπ. Με παρόμοιες αντιλήψεις και κίνητρα επιδόσεως φυσικά δεν πρέπει να περιμένη κανείς να προσέλθουν άνωτερες, άναγεννητικές κατευθύνσεις, μία ευγενική αγνά καλλιτεχνική ατμόσφαιρα, αλλά μάλλον επιφανειακή εκδήλωσις θορυβώδης και φαιμαρονική, με πολλή δόσι άρροτοχωριάτικου ξεπασμού και ακόμα ταπεινού άρριβισμού.

Έχοντας υπ’ όψη τα δεδομένα αυτά, τη μεγάλη σημασία, που έχουν για την καλλιτεχνικήν άνθησιν οι γενικοί ευνοϊκοί κοινωνικοί όροι, ή γύρω ατμόσφαιρα, δεν πρέπει να άξιώση κανείς να προκύψη αυτόματα και μυσικά μία μεγάλη μουσική άνθησις σε τόπον, όπου μέχρι σήμερα ακόμα κυριαρχεί στη μεγάλη πλειονότητα του λαού ή όπερετική καντσονέττα του πιό άγοραίου τύπου και ό άμάνες.

**

Η μουσικοκαλλιτεχνική μας κίνησης στη μεταπολεμική περίοδο παρουσιάζεται πολύ ζωική και πληθωρική μέχρι σημείου υπερτροφίας, σχετικά με τις άλλες καλλιτεχνικές και πνευματικές μας εκδηλώσεις, (όπως λ. χ. το δραμ. θέατρο), χωρίς όμως να παρουσιάζη πάντοτε και άνάλογη εκλεκτικότητα και σοβαρότητα, αντίθετα με την κίνηση της μέχρι του 1920 είκοσιπενταετίας, που ήταν μικρότερη, αλλά είλικρινέστερη και άγνότερη. Έδέχθη δηλ. και ή μουσική την επίδρασι των μεταπολεμικών συνθηκών και διαφόρων ύλιστικών τάσεων της πεζής και ώμης εποχής. Άληθινά μ’ όλην την πληθώραν των συναυλιών, ιδιών μας και ξένων, των μαθητικών επίδειξεων, μελοδραματικών παραστάσεων κλπ., τον άπότομον πολλαπλασιασμόν των «ψδείων» με τους πολλούς μαθητάς, τα διάφορα παραρτήματα κλπ., την υπερπαραγωγή διπλωματούχων με πολυάριθμα χρυσά μετάλλια κλπ. και ό καλύτερα διατεθειμένους άπέναντι των εκδηλώσεων αυτών είναι άδύνατον να βεβαιώση με άπόλυτη καλή πίστη και είλικρίνεια ότι ή μουσική τέχνη στον τόπο μας προώδεσε, τα τελευταία χρόνια, ότι άνεπτύχθη περισσότερο το μουσικόν αισθημα του λαού και άννψώθη ή νοοτροπία και ή θέσις του καλλιτέχνη. Θα ήμπορούσε κανείς μάλλον, σε πολλές περιπτώσεις, να διαπιστώση το αντίθετον, τονίζοντας ότι κατά την μεταπολεμική περίοδον ένισχύθη μάλλον ό έρασιτεχνισμός, ή ήμισυάθεια και ό, προερχόμενος απ’ αυτήν, ταρλατανισμός και ότι κατέπεσε πολύ ή θέσις του καλλιτέχνου, εκτός των άλλων λόγων, και από την ελαφρότητα των επιχειρηματικών ιδρυμάτων (άνεγνωρισμένων από το Κράτος) που για λόγους σκοπιμότητος, έντελώς αντικαλλιτεχνικής, σκορπίζουν συχνά διπλώματα και μετάλλια, σαν συχωροχάρτια, καθώς και τους τίτλους του καθηγητού σε πρόσωπα πολλάκις χωρίς άξία, σε

σημείο να έξευτελισθούν οι τίτλοι και οι τιμητικές διακρίσεις.

Τα τελευταία χρόνια έκτός αυτών οι έπαγγελματίαι μουσικοί βρέθηκαν σε κρίσιμη θέσι σε μεγάλο βαθμό και από την έξάπλωσι της μηχανικής μουσικής (ήχητικού κινηματογράφου, ραδιοφώνου κλπ.), που έδημιούργησεν άνεργία σε πολλούς μουσικούς και ταυτοχρόνως συνετέλεσε, μαζί με την οικονομική κρίσι του τόπου, στη σχετική άραίωσι των συναυλιών και του άκροατηρίου.

Η έφετεινή όμως μουσική περίοδος μās παρουσιάζει, μέχρι της στιγμής τουλάχιστον, το ευχάριστο, μία αίσθητη πυκνώσι του κοινού των συναυλιών, που πρέπει να χαιρετίσουμε σαν μία άρχή έπιστροφής στο ένδιαφέρον του κόσμου υπέρ της ζωντανής τέχνης, που, όταν ιδίως είναι περιοχής, δεν είμπορεί να άντικατασταθι με καμία μηχανική έπινόησι, όσο-δήποτε τελειοποιημένη.

**

Και τώρα μετά την άπαραίτητη αυτή προεισαγωγή είσέρχομαι στην καθ’ έαυτο έπισκόπησι των είκαίρων μουσικοκαλλιτεχνικών μας γεγονότων, που μου άνέθεσεν ή διεύθυνσις του «Πολιτισμού».

Η έπίσημη, άς πούμε έτσι, έναρξις της μουσικής μας περιόδου έγινε και έφέτος, όπως συνήθως, από το «Ώδειο Αθηνών», με τις συμφωνικές του συναυλίες.

Είναι γνωστή ή πολύτιμη, εκπολιτιστική συμβολή στην καλλιτεχνική ανάπτυξιν του τόπου των συναυλιών της συμφωνικής όρχήστρας του Ώδειου, που παρουσίασε λαμπρή 40χρονη, εκτός μικρών διαλειμμάτων, δράσι.

Την όρχήστρα αυτή διέπλεσε και άννψωσε σε περιωπήν Εύρωπαϊκών όρχηστρών ό δαιμόνιος άλλοτε μαέστρος της και καθηγητής των άνωτ. θεωρητικών του Ώδειου κ. Αρμάνδος Μαρσίκ σε βαθμόν, ώστε ό τόσον άυστηρός και άπαιτητικός περιφημος μουσουργός Σαίν-Σάνς σε έντυπώσεις του, που δημοσίευσε στο Παρίσι το 1920 να χαρακτηρίση ως «τελείαν» την έδω προς τιμήν του, υπό την διεύθυνσιν του κ. Μαρσίκ, εκτέλεσιν συνθέσεών του.

Τό άναμορφωτικόν έργον του άλησημονήτου Βέλγου μαέστρου (καθηγητού τώρα της συνθέσεως κλπ. του Ώδειου Βρυξελλών), που εκτός της σημαντικωτάτης στο Ώδειο μουσικοπαιδαγωγικής του εργασίας, έδιδασκε και παρουσίασε σε μία άρτια, καλλιτεχνικωτάτη εκτέλεσι τα άντιπροσωπευτικώτερα άριστουργήματα της παγκοσμίου μουσικής, συντελεστικά πολύ στην αισθητικοπνευματική διαπαιδαγωγήσι του κοινού, άνέλαβαν να συνεχίσουν στη μεταπολεμική περίοδο, αναλόγως των δυνάμεών τους άλλοι υπό την αίγίδα κατά τό πλεϊστον του Ώδειου Αθηνών.

Κατά τα τελευταία έτη εκτός των γνωστών από άλλοτε στον τόπον μας έργων κλασικής μουσικής ή όρχήστρα του Ώδειου υπό τον γνωστόν μαέστρον και πιανίσταν άκομπανιατέρ κ. Δ. Μητρόπουλον (μαθητήν του κ. Μαρσίκ) έ-

παιξε και αρκετά νεότερα (όπως π. χ. Μάλερ) και μοντερνιστικά (π. χ. Στραβίνσκι, Σαίμπεργ, Ραβέλ κλπ.) στα οποία ο κ. Μητρόπουλος έχει ιδιαίτερα προτίμηση και επιτυχία.

Στις έφτεταινες συναυλίες της, που ενίσχυσε ευγενικά μια αξιόλογη μερίς της κοινωνίας, η όρχήστρα του 'Ωδείου 'Αθηνών, αν και κάπως μικρότερη αριθμητικώς, μάς παρουσιάσθηκε προσεκτικά συγκροτημένη και πολύ επιμελημένη στις εκτελέσεις της περισσότερο από τις προηγούμενες της εμφάνισης. Το πράγμα αξίζει να σημειωθεί, ως πολύ ευχάριστο, με την έλπιδα ότι οι μουσικοί της όρχήστρας με το μαέστρο της, προς το γενικό, αλλά και το άτομικό του, καλό, θα εξακολουθήσουν και μελλοντικά να παρουσιάζουν την ίδια καλή διάθεση και επιμέλεια.

Μεταξύ των έργων, που παίχθηκαν έφετος από την όρχήστρα με πολλή επιτυχία είναι και η «Ελληνική Σουίτα» του γνωστού συνθέτου και θεωρητικού κ. Π. Πετρίδη.

Το έργο αυτό συνδυάζει μια λεπτή αίσθητική με μια πρώτης τάξεως τεχνική στη σύνθεση, ένορχήστρωσι κ.λ. Γενικά το χαρακτηρίζει ένα έξευγενισμένο ανατολικομοντερνιστικό χρώμα με τις σχετικές κλίμακες και την ισορροπημένα νεωτεριστική του αρμονία και ζωνή, πολύχρωμη ένορχήστρωσι.

Έξ εναντίας τα «Τρία Βυζαντινά Μέρη» του κ. Γ. Πονηρίδη δεν μάς ικανοποίησαν καθόλου ούτε ως σύνθεσις ελληνική, ούτε και ως συνθετικό έργο γενικά. 'Ως κυρίαρχη πνοή και διάθεση διακρίνεται καθαρά ένας άμανεδίστικος ανατολιτισμός, ιδίως στο σόλο της σοπράνο, που καμιά σχέση δεν εμπορεί να έχει με τα κλασικά ελληνοβυζαντινά μοτίβα· δηλ. ο συνθέτης κάνει το γενικό λάθος των ανατολικών καλλιτεχνών, που συγχίζουν των ανατολιτικών με τις ελληνικές μελωδίες 'Ως τεχνολογία, έξ άλλου, το έργο παρουσιάζει μια υπερμοντερνιστική και ξεζετημένη έναρμόνισι, έννευριστική στην άκοή.

Ως σολίστ στις συναυλίες αυτές έλαβαν μέρος η άριστη πιανίστρια δις Τζίνα Μπαχάουερ που έπαιξε με καταπληκτική δεξιοτεχνία και αρκετή αισθητική ωριμότητα το δύσκολο και ώρατο κονσέρτο του Σαίν-Σάνς. 'Επίσης ο μονοχόρης αυστριακός πιανίστας κ. Βινγκενστάιν ο οποίος σ' ένα ειδικό έργο του Ρ. Στράους μάς συνεκίνησε περισσότερο με το τραγικό θέμα της υπερεπαιτίας προσπάθειας ενός άμοιρου θύματος του άπανθρώπου και βανδαλικού πολέμου, παρά με την τέχνη του.

Σε μια από τις συναυλίες του 'Ωδείου παρουσιάσθηκε ως σολίστας και μαέστρος μαζί ο κ. Μητρόπουλος με το κονσέρτο του Μπράμς (εις σίμπεμ) στην εκτέλεσι του έργου αυτού ο κ. Μ. εφάνερσε εξαιρετική μουσικότητα και μπρίο, δεν μάς ικανοποίησεν όμως αρκετά από τεχνικής άποψως—διανυγίας και πλαστικότητος τόνων—που απαιτεί η εκτέλεσις του περιήμου κλασικορωμαντικού συνθέτη· ενώ η

όρχήστρα παρηκολούθησε με σχετικό ρυθμικό συγχρονισμό.

Αρκετό ενδιαφέρον είχε και η εμφάνισις των κ.κ. Σ. Φαραντάτου (πιάνο), Φ. Βολωνίνη (βιολί) και της δος Α. Κουρούκλη (τσέλλο) στο τρίο του Μπετόβεν με την όρχήστρα.

Η εκτέλεσις του ωραίου και δυσκόλου έργου συνολικά ήταν πολύ επιμελημένη τεχνικώς. Θα έπρεπε μόνον να παρατηρήση κανείς ότι και οι τρεις κύριοι εκτελεστές του τρίο, που ανήκουν στο 'Ωδείο 'Αθηνών, δεν ήταν στο αυτό, η και παραπλήσιο, καλλιτεχνικόν επίπεδο. 'Ιδίως το βιολί ύστερουσε αισθητά από την μοναδική μας βιολοντσέλλιστρια από μουσικής άποψως με το κάπως ξηρό και μάλλον άτονο παίξιμό του.

Ως προς τη δα Κουρούκλη, και πάλι ανεδείχθη η θαυμαστή μουσικότης, η σπανία εκφραστικότης του ήχου της (εκτός της άρτίας τεχνικής της), που δεν άπαντώνται συχνά και μεταξύ εξαιρετικών Εύρωπαίων βιολοντσέλλιστών.

Άριστη έντύπωσι έκαμε και το μουσικότατο παίξιμο της δος Μ. Παπαϊωάννου στο κονσέρτο του Σοπέν για πιάνο με την όρχήστρα.

Λαμπρές εμφανίσεις σε δυο συναυλίες, έκαμε και η Χορωδία 'Αθηνών με την όρχήστρα του 'Ωδείου υπό την διεύθυνσι του κ. Φ. Οικονομίδη με την εκτέλεσις άποσπασμάτων εκλεκτών Εύρωπαϊκών έργων και τραγουδιών. Στις συναυλίες αυτές διεκρίθη το άριστοτεχνικό, μουσικοφωνητικώς, τραγούδι (στα σόλα) της εκλεκτής καλλιτέχνιδος δος Α. Μαύτα.

Από τις άλλες συναυλίες αξίζει να αναφερθώ εν πρώτοις η μαεστρική εμφάνισις της δος 'Αργυροκαστρίτη και τα όρεσιτά των διακεκριμένων σολίστ δων Θ. Γεωργίου (πιάνο) και Η. 'Αργυροπούλου (βιολί), που είχαν μεγάλη επιτυχία. Και οι δυο αυτές καλλιτέχνιδες εφάνερσαν πρώτης τάξεως μουσικά και τεχνικά χαρίσματα, που τις κατατάσσουν μεταξύ των καλύτερων εκτελεστών μας της ειδικότητός τους.

Πολλήν επιτυχίαν επίσης είχαν και οι συναυλίες των εκλεκτών καλλιτεχνίδων κυριών Παλαίστη, Μίχα-Κυπριώτου και των αδελφών δων Μπουκουβάλα (Φέστιβαλ Σοπέν), της δος Ζυγομαλά (τραγούδι) με σύμπραξιν της δος Μ. Πάνου (πιάνο), του Κ. Νικολάου κλπ. φέστιβαλ με διάλεξι για τον Μπερλιόζ, καθώς και του 'Ωδείου Καλλιθέας υπό την διεύθυνσι του κ. Φραγκοπούλου.

Στο Μελόδραμα, που δυστυχώς στον τόπο μας δεν έχει να επιδείξει ακόμα αξιόλογη παράδοσι, παρουσίασε μια πρώτης τάξεως επιτυχία μουσικοφωνητικώς και σκηνηκώς στην «Αίντα» η διακεκριμένη λυρικοδραματική σοπράνο Κα Μ. Ταμπάση με την εκλεκτή σύμπραξι του λαμπρού βαρυτόνου κ. Οικονομίδη, του κ. Μουλά (μπασοκαντάμπιλε) κ. λ. π.

'Επίσης η δις Πλούτη σε μια της εμφάνισις

στην «Αίντα» έδειξε ωραία και ήχηρή φωνή σοπράνο δραματικής αποχρώσεως, με αισθητό όμως φωνητικό ελάττωμα το κάπως υπερβολικό βιμπράτο, που είναι πολύ επικίνδυνο στην τονική ακρίβεια. Πολύ καλός εν γένει στην παράστασι αυτή ήταν και ο τενόρος κ. Ζηρής και αξιολογώμενος ο μαέστρος κ. Σ. Βαλτετσιώτης.

Τελευταίως στον τόπο μας έδωσε πολύ ενδιαφέροντο κονσέρτο η νεοσυγκροτηθείσα με στελέχη του «Πανελληνίου Μουσικού Συλλόγου» (επαγγελματικού σωματείου των μουσικών) όρχήστρα υπό την διεύθυνσι του διακεκριμένου μαέστρου κ. Α. Εθαγγελάτου. Η προσπάθεια αυτή, που αποβλέπει στην εκλαίκευσι της εκλεκτής μουσικής, με το συνδυασμό των αυστηρά καλλιτεχνικών και ωραίων προγραμμάτων, με πολλήν επιμέλειαν εκτελούνται, με τη χαμηλή και προσιτή στο λαό τιμή των εισιτηρίων, είναι αξία κάθε ένισχύσεως.

Όσον άφορά τον νέον μαέστρον της όρχήστρας αυτής είναι άναμφιβόλο ότι ο κ. Εθαγγελάτος, που μάς έχει παρουσιάσει και στο παρελθόν δείγματα της σημαντικής μαεστρικής και συνθετικής του αξίας (ιδίως με τη Συμφωνία του) και τώρα περισσότερο ακόμα εφάνερωσε χαρίσματα μαεστρικής επιβολής σχολής και

ερμηνείας όχι κοινά, που θα άναδειχθούν ακόμα περισσότερο όταν η όρχήστρα αυτή και στις λεπτομέρειες, με την εξακολουθητική συνεργασία των μελών της, άποκτήση μεγαλύτερη ήχητικήν ισορροπία μεταξύ χαλκίνων, ιδίως, και έγχορδων.

'Εξαιρετικήν επιτυχία επίσης έσημείωσαν στις τελευταίες συναυλίες της όρχήστρας αυτής οι εκλεκτοί σολίστ κ. Φρήμαν, δες Κούρτοβικ, Κυριακοπούλου (στο τρίο του Μπάχ για πιάνο με όρχήστρα) καθώς και οι Κες Μάγνη Καρατζά και Μ. Φλέρη (τραγούδι).

Παραλλήλως στις τελευταίες μουσικοκαλλιτεχνικές μας εκδηλώσεις, αξίζει να αναφερθώ και μια εκτάκτου ενδιαφέροντος μουσικοφιλολογική μελέτη του ξεχωριστού μας συνθέτου και λογίου κ. Γ. Λαμπιέρ υπό τον τίτλον: «Η γένεσις της ομοιοκαταληξίας εις την ποιήσιν και η σχέσις αυτής προς την μουσικήν». Στη μελέτη αυτή, (που είχε ως θέμα σε μια άνακοίνωσι του στην 'Ακαδημία) ο κ. Γ. Λ. άναπτύσσει με σοφρά έπιχειρήματα και σχετικά παραδείγματα την πρωτότυπη κεντρικήν ιδέα του, άποδεικνύων ότι υπάρχει και στη μουσική ρίμα από το πνεύμα της οποίας, καθ' όλα τα φαινόμενα, άπέρρευσε, κατ' αναλογία, η ποιητική ομοιοκαταληξία.

N. ΒΕΡΓΩΤΗΣ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ-ΓΛΥΠΤΙΚΗ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΞΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

Ο περασμένος χρόνος είχε κλείσει με μια γενική κρίση των ζωγραφικών εκθέσεων. Αυτό δεν ήταν άπλως ένα σύμπτωμα της οικονομικής κρίσεως, που ήταν φυσικό να προσβάλει ένα είδος κατ' έσοχην αστικό, αλλά και μιας κρίσεως ειδικής, μέσα εις την περιοχην της τέχνης, η οποία ανέκοψεν, ίσως ανεπισημειωμένη, τους εύκολους ένθουσιασμούς και των ζωγράφων και των αγοραστών.

Μία κρίσις η οποία ούτως ή άλλως άνεμενετο και ήτο πλέον αναγκαία για μια παραγωγή πιο ποιητική.

Μ' αυτό βέβαια δεν θέλουμε να πούμε ότι όλες οι εκθέσεις της νέας σαιζόν έπαρουσίασαν έπ' αυτού του σημείου μια άξιοσημείωτη πρόοδο, αλλά το παρήγορο ήταν ότι άντίκρυσαν μια κριτική και ένα κοινόν πιο άπαιτητικό.

Την έναρξη της νέας σαιζόν την έγκαινιάσε το «Στούντιο» της Κας Ρώκ με έργα χαρακτικής και σχεδίου.

Ο κ. 'Αστεριάδης (για να ακολουθήσουμε την άλφαβητική σειρά του κατάλογου) παρουσιάστηκε με άκουαρέλλες και Couaches, χειρισμένες με διακοσμητική διάθεση, και χωματική έλαφρότητα, αλλά και με κάποια ξηρότητα σ' αυτό το είδος που το χειρίζετο άλλοτε με περισσότερη άνεση, εύκνησία και αυθορμητισμό.

Ο κ. Βυζάντιος με σχέδια σκιοφωτισμένα,

εις τα οποία έδειχνε ότι αισθάνεται όπως πάντοτε την κίνηση· η έλλειψις όμως μιας πάλης να την άντικρύση πνευματικά και να την αιχμαλωτίση μέσα στην ουσία της, τον άφησε σταματισμένον εις την υπερβολή της γελοιογραφικής φόρμης.

Ο κ. Γαλάνης, ο διεθνής αυτός χαρακτήρας και σχεδιαστής με ξυλογραφίες, Monotypes, Eaux fortes, Σεργίνες, Άκουαρέλλες και σχέδια, Κατ' έσοχην ζωγραφικός, ξέρει να εξαφανίζει τους όγκους του και να τους υποτάσσει σ' ένα πλαστικό αποτέλεσμα. Η χάρις και η άνεξάντλητη εύρετικότης του, συνδυασμένες με την άπαράμιλλη μαεστρία του χειριού του, τον κανουν να κυριαρχεί μέσα σε όλη την αίθουσα.

Ο κ. Γουναρόπουλος με σχέδια ντεσιγαρισμένα έλαφρά, όπου μια αιχμαλωτισμένη ωραιότητα ξεχνάται σ' έναν τυφροδό λυγισμό, δίχως όμως ζωγραφική διέξοδο. Μονάχα η εξαιρετική ζωτικότης αυτού του καλλιτέχνη μάς έγγυαται ότι γρήγορα θα τον δούμε και πάλιν άνανεωμένο.

Ο έκλιπων Μ. Ζ. Ζαβιτιάνος με ξυλογραφίες, λιθογραφίες και χαλκογραφίες, όπου με λεπτότητα και καλαισθησία εκφράζει την ευγενικία του ψυχικότητα και ιδίως εις τα ποιητικά του κερκυραϊκά ήθογραφήματα σε ύφος μινιατούρας.

Ο κ. Θεωδωρόπουλος με ξυλογραφίες, Pointes sèches, σεργίνες και σχέδια. Νευρώδης και πολύτροπος εις τα έκφραστικά του μέσα,

άλλα εξακολουθητικά μονότονος και δίχως της ελαστικής εκείνης ευρέσεως, που θα τον απήλλασσαν από τον όγκον και της σκληρής κουτούρας, επιχειρεί ως τόσο μια αρκετά επιτυχή διέξοδο προς τον άγνισμο.

Ο κ. Καλλιγας με άκουσάρελλες. Ο συμπαθής και καλαισθητός αυτός καλλιτέχνης που τόσο άλλοτε επροσέξαμε την χρωματική του άβροτητα είναι περίεργο πως δεν παρουσιάστηκε τόσο καιρό με περισσότερη εξέλιξη.

Ο κ. Κεφαλληνός με ξυλογραφικά δείγματα και εγχρωμες μακέτες από την εικονογράφηση των βιβλίων του Anatole France «Sur la pierre blanche» και του G. Duhamel «Memorial de Canchois». Είς αυτά δείχνεται ένας σοβαρός σχηματικός συνθέτης, διανοητικός έραστής των κλασικών αντιθέσεων, επιγραμματικός, ύπολογισμένος και μαθηματικός.

Ο κ. Κορεβίνας με eaux-fortes, όπου η θεματογραφική περιγραφή, σε κάτι ευτυχημένες της στιγμές εκφράζεται με τόνους άβρους και καλά ύπολογισμένους.

Ο κ. Μηλιάδης με άκουσάρελλες και σχέδια είς τα όποια δείχνεται ένας ύπομονητικός και λεπτολόγος τεχνίτης και τέλος ο γλύπτης κ. Σωχος με σχέδια σε μανιέρα πρωιμιτισμού.

Σύγχρονα σχεδόν με την αξιολογή αυτή ομαδική επίδειξη ή Δίς Ήρα Οικονομίδου νεαρά μαθήτρια του κ. Παρθένου, εξέθεσε είς την αίθουσα της Ε.Α.Π.Α. την πρώτη εργασία της. Μπορούσε να δη κανείς μ' ευχαρίστηση σ' αυτή, κοντά στα εφόδια μιας σοβαρής διδασκαλίας, μια γυναικεία ευαισθησία κ' ένα καλλιερημένο γούστο, μαζί όμως και μια ευκολία που κάποτε έσπευδε να διαφύγει προώρως προς το αποτέλεσμα, μ' ένα ντεσινάρισμα των σκούρων τόνων, για την επίτευξη μιας διαφάνειας, χωρίς να επιχειρεί ν' αντικρύσει τα προβλήματα τους σοβαρώτερα.

Το «Στούντιο» συνέχισε με την έκθεσιν του ζωγράφου Μοοτ. Ζωγράφος αισθητικός, θεμελιωμένος από κάθε μεριά, από ένα πλούσιο περιβάλλον, ξέρει να πλουτίζει τις εξωτερικές του όράσεις με τās συγκινήσεις που απηχούν τα πράγματα μέσα στην ιστορική τους όοή. Η σοβαρά τεχνική του κατάρτιση και η πολιτισμένη του έσωτερικότης, θα ήταν ευτύχημα να σταθούν ως ένα δίδαγμα για όσους θέλουν να προεκτείνουν την όρασή τους προς το κατ' έξοχην ιστορικό Έλληνικό τοπίο.

Η αίθουσα του «Παρνασσού» ήνοιξε με τον κ. Α. Γεραλήν και έσυνέχισε με την επίδειξη της εργασίας του έκλιπόντος καθηγητού Μποκατσιάμπη. Ο κ. Γεραλής ήθογράφος και ζωγράφος με άναμφισβήτητα προσόντα θέλει να βρίσκεται είς της δεξιές επάλξεις του συντηρητισμού. Θα έχη έννοήσει όμως ότι ή τέχνη είναι πάλη, όπου κανείς κι' αν ευρίσκει, και ότι ή περιοχή του δεν είναι ολιγώτερο ανεξάντλητη και πολύ περισσότερο σε μās που δεν έτυχε να έχουμε μια μακροχρόνια τεχνική παράδοση.

Η έκθεσις του αποθανόντος καθηγητού κ. Μποκατσιάμπη, που ήταν ένα είδος μνημοσύνου του καλλιτέχνη, έχει ένα εξαιρετικόν ενδιαφέρον κατά τουτό, ότι μεταφέρεται κανείς είς το αισθητικόν επίπεδον της εποχής του, που τόσοσν ο έκλιπων καθηγητής την αντιπροσώπευσε.

Είς το Δημοτικόν Θέατρον εκθέτει ο κ. Γρίβας. Η ποσότης και ή ποιότης της εργασίας του μās βεβαιώνουν ότι πρόκειται περί εκθέσεως της περιστάσεως. Δεν θάξιζε λοιπόν κανείς να τον άδικήση περισσότερο, αφού άδικήσε τόσο πολύ ο ίδιος τον εαυτόν του, με μια τέτοια άτημέλητη και άνεπαρκή εμφάνιση.

Είς την αίθουσαν του ξενοδοχείου «Ερμής» εκθέτουν δύο νέοι ζωγράφοι, ο κ. Κοντόπουλος και ο κ. Κεραμίδας. Και οι δύο νέοι, αλλά συγχρόνως και διαφορετικοί και είς τα θέματά τους και είς τη ζωγραφική τους ιδιοσυγκρασία. Ο πρώτος συγκινημένος με τον άνθρωπο βλέπει το σώμα του, ή το βιωτικό του δράμα, με θερμό αίσθημα. Αυτό είναι που του δίνει ένα παλμό ζωής αλλά συγχρόνως και κάτι το άσυγκράτητο που τον έξωθει στας υπερβάσεις. Όταν με τον καιρό τραφή και οργανωθεί ο κ. Κοντόπουλος θα παρουσιασθή με αξιολογή για τον τόπο εργασίας γιατί τα ζωγραφικά του προτερήματα είναι άναμφισβήτητα.

Αντιθέτως με τον Κο Κοντόπουλο ο Κος Κεραμίδας δείχνει την προτίμησή του στο τοπίο που προσπαθεί να το ύποτάξει κάτω από μια τεχνική πειθαρχία. Έτσι τα νεανικά του εφόδια κάποτε συντρίβονται. Αυτό όμως που επιτυγχάνει ή σοβαρή και συγκρατημένη του φύσις είναι τόσο, που μās βεβαιώνει ότι σύντομα θα θρέψη ζωγραφικά τη διακοσμητική του διάθεση ή οποία ήδη είς τον πίνακα 40 πλησιάζει ένα ζωγραφικώτερο αποτέλεσμα.

Ο Κος Γιολδάσης εκθέτει είς το Άσυλον Τέχνης τη νέα παραγωγή του από τοπία του Θεσσαλικού κάμπου και τών όρειών της Σαμαρίνας. Ηθογράφος με ιδιοσυγκρασία που ξέρει να μιγνύει την άγνή φυσιολατρεία του με το ανθρώπινο στοιχείο, έχει φθάσει ήδη σ' ένα αποτέλεσμα αρκετά προσωπικό. Ως τόσο είναι καιρός πλέον να ταξιθετήση, να οργανώσει και να προαγάγη τις ζωγραφικές του σκέψεις, για να μπορέση να συλλάβη το χωρικό δράμα είς την έλική του μορφή, μόνη ίκανή ν' άμείψη τους πόθους του αλλά και τις θυσίες μιας τέτοιας άπομονώσεως.

Τέλος είς το Κεντρικόν εκθέτει ο Κος Ήλίας Ζερβός (Eli) γνωστός και από προηγούμενας του εκθέσεις. Είς μία φύση όμως έρασι- τεχνική όπως του κ. Ζερβού δεν επιτρέπεται ίσως μία τόσο ποσότης κακού γούστου. Όπου τα τεχνικά μέσα είναι άνεπαρκή τα πράγματα πρέπει ν' αντιμετωπίζονται με έκφραστικούς τρόπους περισσότερο προσωπικούς. Αυτό πρέπει να το έννοήσει ο Κος Ζερβός εάν έννοει να έπιμένη είς τās δημοσίας εμφανίσεις του. Σ.Δ.

